

Börtönügyi Szemle

2005. 3. szám

A magyar büntetés-végrehajtási szervezet
szakmai és tudományos folyóirata

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * Huszonnegyedik évfolyam 3. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. BÖKÖNYI ISTVÁN

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

DR. LÖRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. VÓKÓ GYÖRGY

Főszerkesztő:

YAZBEKNÉ SZABÓ KATALIN

Felelős szerkesztő:

DEÁK FERENC ISTVÁN

Az előkészítés és a tördelés
a BVOP Sajtókapcsolatok
Osztályán készül.

A nyomdai munkálatokat
a Duna-Mix Nyomda végzi.

Felelős vezető:

FLAMICH OTTÓ

ISSN 1417-4758

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

Telefon/fax: 332-4778

SZÁMUNK SZERZŐI

Ádám Attila, a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet aleggységvezetője; **Dr. Albert Albert** főiskolai adjunktus, Rendőrtiszti Főiskola; **Baltás László**, a Kalocsai Fegyház és Börtön vezetői közvetlen főelőadója; **Dr. Benkő Árpád**, a Nagyfai Országos Bv. Intézet orvos igazgatója; **Bereczki Zsolt**, a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztály vezetője; **Dani Zita**, a Szegedi Fegyház és Börtön vezető nevelője; **Deák Ferenc István**, a BVOP Pályázati, Kapcsolati és Kutatási Főosztály kiemelt főelőadója; **Grabicza Róbert**, az Állampusztai Országos Bv. Intézet Biztonsági és Fogvatartási Ügyek Osztályának vezetője; **Ladencsics Virág**, a MOBILITÁS Ifjúságkutatási Iroda titkárságvezetője; **Dr. Lőrincz József**, egyetemi docens, ELTE ÁJK; **Mihály Attila**, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön Személyzeti Osztályának vezetője; **Dr. Nagy Ferenc** tanszékvezető egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem ÁJK; **Dr. Petrétai József** miniszter, Igazságügyi Minisztérium; **Simon Attila**, a Szegedi Fegyház és Börtön Büntetés-végrehajtási Osztályának vezetője; **Dr. Szűcs András** ügyész, Legfőbb Ügyészség; **Volcz Katalin**, a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztály kiemelt főreferense; **Zsigárdi Béláné**, a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet Informatikai Osztályának vezetője

A fotókat **Apró Andrea** készítette.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot (különös tekintettel a jogtörténeti vonatkozásokra és az EU jogharmonizációs tematikára), a fogvatartás, a fogvatartotti népesség sajátosságait, problémáit, a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológia, vezetélmélet, pedagógia, műszaki tudományok, stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetéről és tartalmáról a szerző vállalja a

Közlési feltételek

felelősséget. A kéziratokat éppen ezért kérjük írják alá, tüntessék fel munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat is. Ezen kívül a tanulmányokat számítógépes adathordozón is szíveskedjenek megküldeni. Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stílizálására! Olyan kéziratokat, melyeket nem rendeltünk meg, illetve a szaklektorok nem tartottak közlésre alkalmasnak, nem küldünk vissza és nem őrzünk meg!

A lehetőségek feltárása

– a börtönök biztonságossá tétele mindenki számára –
című nemzetközi kábítószerügyi konferencia
(Budapest, 2005. július 7–9.)

Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter megnyitó előadása

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Először is szeretném kifejezni, nagy megtiszteltetés számomra, hogy – a magam és a magyar Igazságügyi Minisztérium nevében – köszönhetem Önöket, és hogy e nagy jelentőségű nemzetközi konferencia nyitó előadását magyar részről megtarthatom.

Nagyon öröndetesnek tartom, hogy idén Magyarország, Budapest ad helyszínt az ENDIPP, a Börtönbeli Droghasználat és Fertőzések Megelőzésének Európai Hálózata évente megrendezésre kerülő tanácskozásának. Örülök továbbá, hogy ilyen sokan fogadták el a rendezők meghívását, és hogy számos szakterület képviselői gyűltek össze ezen az európai eszmecserén. Magam is azt vallom, hogy csak a lehető legszélesebb összefogással lehet a kábítószer-probléma visszaszorítása terén eredményeket elérnünk, legyen szó akár a börtönökről, akár a tágabb közösségről, a társadalom egészéről.

Önök előtt bizonyára közismert, hogy a magyarországi kábítószer-fogyasztási mutatók elmaradnak számos európai uniós ország mutatóitól. A droghasználat azonban nálunk is növekszik, különösen a fiatalabb korosztályok körében. A kutatási adatok egyértelműen jelzik, hogy – az európai trendekkel azonos módon – a fiatalok hazánkban is egyre korábban kerülnek kapcsolatba a kábítószerekkel.

Engedjék meg azonban, hogy – szakmámból kiindulva – ne Magyarország kábítószer-fogyasztási helyzetét elemezzem, hanem a magyar drogpolitika jogi hátterét vázoljam fel. A büntetőjogi szabályozás természetesen csak egyik összetevője a kábítószer-elleni küzdelemnek, ám alapvetően meghatározza annak kereteit.

A magyarországi drogpolitika alapját az öt évvel ezelőtt, 2000-ben politikai konszenzussal elfogadott, a kábítószer-probléma visszaszorítása érdekében készített nemzeti stratégiai program képezi. Még korábbra visszatekintve: a Büntető Törvénykönyv 1998-ban nagy mértékben szigorította a kábítószerrel való visszaélés bűncselekményi körére vonatkozó rendelkezéseket, társadalmi vitákat váltott ki, szemlélete az említett nemzeti stratégiai programmal nem alkotott harmonikus egységet.

2002 végén az újonnan hivatalba lépett kormány több ponton enyhítette, differenciálta és módosította a Büntető Törvénykönyvet. Ezzel összhangban a jogszabályok – többek között a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény – szükséges módosítását is elvégeztük.

A 2003. március 1-jei hatállyal módosításra került „visszaélés kábítószerrel bűncselekmény” törvényi tényállása terén a legjelentősebb változást a kábítószerrel kapcsolatos büntetendő cselekmények esetén alkalmazható ún. elterelés törvényi szabályozásának módosítása jelentette. Az új intézmény kiterjesztette az elterelhetők körét az összes kábítószer-fogyasztóra, azaz nemcsak a kábítószerfüggők kérhettek és kaphattak segítséget. A módosítás legfőbb célja – jogalkotói szándékunk szerint – a büntetőjogi szabályozásnak a nemzeti stratégiával történő harmonizálása volt. A szabályozásnak is köszönhetően 2003-ban megnőtt a drogkezelő intézményekben a segítségnyújtást igénybevevők száma.

Az azóta eltelt időszak alatt – a változó jogi és társadalmi körülmények következtében – újabb fordulat következett be a kábítószer-probléma kezelését befolyásoló büntetőpolitikában.

Az Alkotmánybíróság tavaly decemberben 2005. évi május 31-ei hatállyal megsemmisítette a drogtörvény néhány rendelkezését, többek között azt is, amely definiálta és nevesítette a Büntető Törvénykönyvben a kábítószer fogalmát. Ily módon az Alkotmánybíróság tulajdonképpen „visszaszigorította” a drogszabályozást.

Az Országgyűlés idén április 25-én elfogadta a 2005. XXX. törvényt, amelyben szabályozta a kábítószer fogalmát. A 2005. június 1-jétől hatályos törvény megalkotására éppen az Alkotmánybíróság említett határozata miatt volt szükség. Ez év őszére vár-

ható a Büntető Törvénykönyv kábítószer-bűncselekményekre vonatkozó előírásainak teljes felülvizsgálata, amelybe beletartoznak az elterelés lehetőségei is.

Összefoglalva az eddigieket tehát elmondható, hogy az elmúlt években felerősödtek a kábítószer-használattal kapcsolatos büntetőjogi szabályozás körüli viták. Annak ellenére, hogy a korábbinál aktívabban, erőteljesebben jelentek meg a legalizációs, dekriminalizációs törekvések, illetve a kábítószer-használat kriminalizálása irányába is erős a nyomás, a Kormány nem változtat drogpolitikai elvein: nem engedélyezi a „könnyűdrogok” használatát, ugyanakkor azt is vallja, hogy a megtévedt kábítószer-fogyasztóknak lehetőséget kell teremteni arra, hogy az egészségügyi, illetve pszichológiai kezelés vállalásával elkerülhessék a büntetőjogi szankciókat.

A magyarországi kábítószer-probléma jogi kereteinek felvázolása után rátérek a nemzetközi konferencia „szorosán vett” témájára.

A börtönön belüli kábítószer-elleni küzdelem rendkívül fontos Európában, hiszen az Európai Unió 25 államában a fogvatartottak száma több, mint félmillióra tehető. Ennek a populációnak egy jelentős része – az országoktól függően: harmada, illetve fele – érintett a droproblémában.

A magyar büntetés-végrehajtási intézetekben 2004-ben 799 fogvatartott volt kábítószer-bűncselekmény elkövetése miatt elítélve, illetve előzetes letartóztatásba helyezve. Ez a börtönnépesség 4,7 százalékát jelenti, ami messze elmarad az előbb vázolt nyugat-európai trendtől. Ez még akkor is igaz, ha az eddigi idei számokat vesszük figyelembe – 904 fogvatartott, 5,45 százalék. (A fenti adatokhoz hozzá kell fűzni, hogy nyilvántartási rendszerünk a Büntető Törvénykönyv szerint besorolt bűncselekményekre, azaz csak a direkt kábítószer-bűncselekményekre terjed ki.)

Az Igazságügyi Minisztérium és a Büntetés-végrehajtási Szervezet vezetése ugyanakkor tisztában van azzal, hogy joggal feltételezhető az ebbe a kategóriába tartozó fogvatartottak számának emelkedése a jövőben, ezért kábítószer-stratégiáját, intézkedéseit ennek tudatában alakította, alakítja.

A büntetés-végrehajtás elsődleges feladata a kábítószer-problémával kapcsolatosan a kínálatcsökkentés, azaz, hogy a kábítószer ne jusson be az intézetekbe. A már bv. intézetbe került kábítószer-problémával küzdő fogvatartottaknak ártalomcsökkentő szolgáltatást nyújt a büntetés-végrehajtási szervezet. Ha olyan fogvatartott érkezik a büntetés-végrehajtási intézetbe, aki kábítószer-elvonási tüneteket mutat, az az orvosi kivizsgálás után az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyintézetbe kerül. A Büntető Törvénykönyv által gyanúsított személyeknek a büntetés-végrehajtási intézetekben is lehetőségük van az elterelésre.

2003. január 1-je óta az önként jelentkező elítéltek számára drogprevenciós részleg felállítására került sor. Tizenhárom részleg működik jelenleg országszerte, a működésükkel kapcsolatos tapasztalatok rendkívül kedvezőek. A fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozó személyzet képzése valamennyi bv. intézetben folyamatosan zajlik. A drogprevenciós, egészségfejlesztő és reintegrációs programok megvalósításában nagy szerep jut a civil szervezeteknek.

A részlegesen megkezdett drogprevenciós munka az elítéltek szabadulása után is folytatódik. Ennek kapcsán kerül előtérbe a pártfogó felügyelők tevékenysége.

A 2003. évi XIV. törvény értelmében az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt egységes szakmai követelmények alapján működő pártfogó felügyelői szolgálat alakult. A pártfogó felügyelők szakmai munkája a kábítószer-probléma kezelését nemcsak a büntetés-végrehajtási intézményekben elkezdődött és a szabadulás után folytatódó programok vonatkozásában, hanem a vádemelés elhalasztásához kapcsolódó drogemelőzési, illetve kezelési programok végrehajtása kapcsán is érinti.

A büntetés-végrehajtás kiemelt fontosságúnak tartja a fiatalok és női bűnelkövetők reintegrációját, velük kapcsolatosan a kábítószer használatának megelőzését, illetve visszaszorítását. Két drogprevenciós részleg működik fiatalok intézetében, három pedig olyan büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol női elítélteket tartanak fogva.

A magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet törekvése, hogy a kezelésre szoruló szakértői ellátása és a kábítószermentes részlegekben nyújtott szolgáltatások mellett a drogprevenciós – a keresletcsökkentésre irányuló – programok a fogvatartottak közbülső, széles rétegét is mind nagyobb mértékben elérjék. Ezért az effajta programok számát, választékát a jövőben szükséges tovább növelni.

A konferenciát szervező európai szervezet, az ENDIPP tevékenysége azt bizonyítja, hogy megfelelő ártalomcsökkentő módszereket lehet kidolgozni a börtönbeli kábítószer-probléma kezelésére, s hogy ezek a módszerek, tapasztalatok éppen a szakemberek nemzetközi együttműködése révén válhatnak hatékonyabbá, illetve gazdagabbá. Az ENDIPP feladatköre is azt jelzi, hogy a börtönökben a droghasználat megelőzése szorosan összefügg a fertőző betegségek megelőzésével.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A konferencia programjának ismeretében úgy vélem, rendkívül érdekes, informatív tanácskozásnak nézünk elébe. Remélem, hogy valamennyi résztvevő gazdagodni fog tapasztalatokban, s hogy ez a nemzetközi konferencia a szakértők valódi európai fórumává válik.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

A nemzetközi konferencia tartalmi összefoglalója

A Börtönbeli Droghasználat és Fertőzések Megelőzésének Európai Hálózata (ENDIPP) a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet közreműködésével „A lehetőségek feltárása – A börtönök biztonságossá tétele mindenki számára” címmel nemzetközi konferenciát rendezett 2005. július 7-9. között a budapesti Corinthia Grand Hotel Royal szállodában. A nagyszabású rendezvényen közel 250 külföldi és magyar szakember vett részt.

Az ENDIPP – 1994 óta – immár 8. alkalommal szervezett európai tanácskozást a börtönben használt kábítószeres és az ott fellépő fertőzések témakörében.

A külföldi résztvevők a konferencia nyitónapjának délelőttjén látogatást tettek a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Fővárosi Bv. Intézet III. objektumában, valamint a Fittalkorúak Bv. Intézetében.

2005. július 7-én délután **Paddy Costall**, a londoni székhelyű Cranstoun Drug Services főigazgatója köszöntötte a résztvevőket és nyitotta meg a konferenciát.

Dr. Petrétei József igazságügy-miniszter megnyitó előadása után **Dr. Jonathan Beynon**, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának (ICRC) képviselője szervezetének a fogvatartottak emberi jogainak védelmét, illetve a börtönegészségügy terén kifejtett tevékenységét ismertette. E munka volumenére jellemző, hogy a Vöröskereszt 2004-ben 80 országban, 2 ezer 400 helyszínen mintegy 570 ezer fogvatartottat látogatott meg. A svájci székhelyű független szervezet a foglyatáborok, illetve a „normál” börtönök felkeresése során nem a nyugat-európai sztemderdek, hanem az adott ország egészségügyi színvonalának biztosítását kéri számon a helyi hatóságoktól. Az előadó kiemelte a túlzsúfoltságból és az izolációból eredő börtönártalmak jelentőségét, továbbá a TBC és a HIV fertőzés elleni küzdelem fontosságát.

A nemzetközi konferencia ezt követően a kezelés és a felügyelet összefüggéseit tárgyaló plenáris vitával folytatódott. A vita levezető elnöke **Lord David Ramsbotham** volt, aki 1995 és 2001 között a börtönök tevékenységét ellenőrző főinspektor tisztségét látta el az Egyesült Királyságban. Beszélgetőpartnerei **Paolo Pertica** kábítószerügyi szakértő, a Blackpool DAT koordinátora, **Alex Gatherer**, a WHO képviselője, **Andreas Skulberg**, a norvég büntetés-végrehajtás igazgatóhelyettese, **Fabienne Hariga**, a Modus Vivendi belgiumi civil szervezet képviselője és **John Podmore**, a dél-londoni Brixton Bv. Intézet parancsnoka voltak.

A panelvita során megfogalmazódott, hogy ez az eszmecsere öt-hat évvel ezelőtt nem jöhetett volna létre, vagyis: a börtönökben jelentkező drogprobléma napjainkban felértékelődött. A kezelés és a felügyelet, vagy más szavakkal az ellátás és a

kontroll (biztonsági értelemben) az érem két oldalát jelenti. A kábítószer-élvező fogvatartottak kezelése során jó ellátás és hatékony ellenőrzés egyszerre lehetséges. Többen hangsúlyozták, hogy a börtönökben és a társadalomban jelentkező drog-problémát nem lehet különválasztani, hiszen a fogvatartottak – néhány kivételtől eltekintve – visszatérnek a társadalomba, ezért a börtönökben is a közegészségügyi szempontokat kell érvényesíteni.

A nemzetközi konferencia **második napja** is plenáris üléssel vette kezdetét. **Steve Russell**, a Cranstoun Drug Service ügyvezető igazgatója elnökletével három nyugat-európai ország – Skócia, Ausztria és Olaszország – gyakorlatával ismerkedtek meg a tanácskozás résztvevői.

Mike Storey, a skót börtönszolgálat munkatársa a náluk bekövetkezett változásokról beszélt. Skóciában egyrészt szociális munkásokat vontak be a börtönbeli drogprobléma kezelésébe, másrészt csökkentették az ezzel kapcsolatos bürokráciát. A kábítószer-függő fogvatartottak adatait elektronikusan tárolják, ezek az információk a külső drogszolgálatok számára is elérhetőek, amelyek folyamatosan értékelik az általuk kezelt fogvatartottakat, s ez a tevékenységük – visszacsatolás-ként – szintén nyomon követhető a rendszerben.

Alfred Steinacher az osztrák büntetés-végrehajtási rendszer gyakorlatát mutatta be. A kábítószer-függő fogvatartottak terápiás kezelése az egyik bécsi büntetés-végrehajtási intézetben folyik, a kezelést az érintett fogvatartottaknak előzetesen kérelmezniük kell. A kábítószer-mentes körletek már tíz éve működnek Ausztriában. Szubsztitúciós (helyettesítő) kezelés – metadon – pedig húsz éve érhető el minden osztrák börtönben. Az intravénás szerhasználat csökkentése érdekében főként az ópiát-függőkre koncentrálnak. Az utógondozás területén a pártfogó felügyelet öt éve kapcsolódott be a munkába. A kábítószer-problémával küzdő elítéltek – ha alkalmasak rá – külső intézményekben is kaphatnak kezelést szabadulásukat megelőzően.

Francesco Scopelitti, milánói közegészségügyi szakember az olaszországi törekvésekről beszélt. A problémás droghasználók – a rendőrség véleményezése, illetve a bíróság döntése alapján – a szabadságvesztés büntetést helyettesítő ún. alternatív kezelésben vehetnek részt. 2004-től indult négy olasz börtönben a „DAP PRIMA” ártalomcsökkentő program, de – mint ahogy az előadó kifejtette – ennek tapasztalataiból talán még korai lenne messzemenő következtetéseket levonni.

A plenáris ülést követően műhelymunkaszerűen, workshopokban folytatódott a konferencia a következő témákban:

- ártalomcsökkentési politikák és gyakorlatok
- a különféle kábítószer-függő csoportok kezelése
- a család és a társadalom bevonása a drog elleni küzdelembe
- a civil szervezetek helyzete a volt szocialista országokban
- a droghasználat megelőzése a fiatalok körében

- epidemiológiai (járványtani) megközelítések
- a hepatitis C kezelése a francia börtönökben

Miután a legnagyobb érdeklődést a legelső kérdéskör vonzotta, s a jelen tudósítás összeállítója is ennek megtárgyalását követte nyomon, az alábbiakban csak ennek a workshopnak a munkáját részletezzük.

Az ártalomcsökkentési politikákkal és gyakorlatokkal foglalkozó egész napos workshop vezető elnöke **Matthew Curtis**, az OSI (Open Society Institute – Nyitott Társadalom Intézet) munkatársa volt az Amerikai Egyesült Államokból.

Az első előadó, **Heino Stöver**, a Brémai Egyetem kutatója nemzetközi összehasonlításban mutatta be az ártalomcsökkentés börtönbeli helyzetét. A kutatások kimutatták, hogy a börtönpopuláción belül a mentális zavarok előfordulása átlagosan 2–4%-kal, az öngyilkosság 5%-kal, a HIV/AIDS 20%-kal, a Hepatitis C pedig 100%-kal magasabb, mint a kinti lakosság körében. A világ összes, több mint 8 millió fogvatartottjának 50%-a érintett valamely módon a drog-problémában. A börtönbeli kezelés két alapvető irányzata az ún. absztinencia alapú és az ártalomcsökkentő kezelés. Az előbbi a fogvatartottaknak a szerektől való tartózkodását követeli meg (ld. drogmentes egység, terápia), míg az utóbbi szerint a kábítószermentes börtön: illúzió. Az ártalomcsökkentésben használatos szubsztitúciós (helyettesítő) kezelések igen változatos képet mutatnak Európában. Három országban (Csehország, Görögország, Svédország) nem alkalmazzák a szubsztitúciót, Spanyolországban viszont a fogvatartottak 80%-a kap helyettesítő kezelést. Az európai átlagot tekintve a börtönnépesség 7%-a részesül szubsztitúciós (főként metadon) kezelésben.

Ralf Jürgens, a Kanadai HIV/AIDS Jogi Hálózat koordinátora előadását a börtönbeli fertőzések kérdéskörének szentelte. Közismert, hogy a HIV fertőzöttek száma az intravénás droghasználat következtében drámaian növekszik világszerte. A fertőzések megfékezése érdekében 2005-ben tűcsere-programot indítottak Svájcban, Németországban, Spanyolországban, Moldáviában, Kirgizisztánban és Fehéroroszországban. (Az utóbbi három országban nemzetközi segélyalapok tették lehetővé a program beindítását.) Az eddigi tapasztalatok szerint a biztonsági problémák nem növekedtek, az intravénás droghasználat pedig csökkent. A tűcsere-programok a börtönbeli fekete-piac kialakulása ellen hatnak és hosszabb távon a fertőzöttek számának csökkenését eredményezik.

A harmadik előadó, **Larisa Pintilei**, az „Innovatív projektek a börtönökben” nevű szervezet munkatársa a moldáv büntetés-végrehajtásban folyó ártalomcsökkentő kísérletről számolt be. Moldáviában a fogvatartottak száma 10800 fő, a személyi állomány létszáma 2700 főt tesz ki. A fogvatartottak 43%-a – főként a 18–25 év közötti korosztályból – droghasználó. A HIV fertőzöttek száma folyamatosan növekszik. A felvilágosító előadásokkal egybekötött tűcsere-programot eddig öt intézetükben indították el, két további börtönben a program beindítását tervezik. A fogvatartottak – önkéntesek bevonásával – nonstop jutnak steril tűhöz. A moldáv büntetés-végrehajtás terveiben szerepel a metadon fenntartó kezelés megvalósítása is.

Sárosi Péter, a TASZ civil szervezet munkatársa magyar börtönökben mutatózó kábítószer-probléma egyes összetevőit elemezte. Az előadó szerint a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a kábítószerrel kapcsolatos kockázatok magas szintje jellemző. Kritikaként említette, hogy nincsen metadon fenntartó kezelés, illetve hogy a HIV pozitív fogvatartottakat elkülönítve helyezik el. Sárosi Péter szükségesnek tartaná, hogy a jövőben szorosabb együttműködés jöjjön létre a civil szervezetekkel és a nemzetközi ajánlások érvényesítése következtetésebben valósuljon meg.

A következő előadó, **Edoardo Spacca**, az ENDIPP brüsszeli irodájának munkatársa Parviz Afsharnak, az iráni börtönegészségügyi szolgálat vezetőjének gondolatait tolmácsolta, aki nem tudott részt venni a tanácskozáson. Az iráni büntető-jog rendkívül szigorúnak mondható, az alternatív büntetéseket csak nem rég óta kezdték alkalmazni. Ennek következtében a fogvatartottak száma az elmúlt néhány évben 170 ezerről 130 ezerre csökkent, de még így is 210 fogvatartott jut 100 000 lakosra. A börtönnépesség 48%-át kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények miatt tartják fogva. Három éve elérhető a metadon fenntartó kezelés, ha viszonylag szűk körben is.

Marat Ahmetov, a kazah büntetés-végrehajtás képviselője a HIV fertőzés megelőzésének náluk megvalósuló gyakorlatát mutatta be. Kazahsztánban a fogvatartottak száma csökkent az elmúlt években, jelenleg 44 ezer fő. A kazah büntetés-végrehajtás legnagyobb problémáját a börtönnépesség körében tapasztalható fertőzések (TBC, HIV/AIDS) jelentik. 1999-től új börtönegészségügyi stratégiát valósítanak meg, azóta javultak az egészségügyi mutatóik, munkájukban előtérbe került az emberi jogok biztosítása, illetve a személyi állomány képzése. Nemzetközi szervezetek segítségével monitoring vizsgálatokat is végeznek.

A workshop utolsó előadója **Holly Catania**, az ICAAT (International Center for Advancement of Addiction Treatment – Addikciók Kezelését Elősegítő Nemzetközi Központ) munkatársa volt az Egyesült Államokból, aki egy, a Puerto Rico-i börtönökben lefolytatott metadon program tapasztalatairól számolt be. A Puerto Rico-i droghelyzet súlyosságát jellemzi, hogy a különböző ganglek révén a kábítószer-kereskedelem szervezett formában zajlik a börtönök falain belül. A metadon programnak jelenleg csak 150 résztvevője van, de a kezelték számát 300 főre szeretnék emelni. A kísérlet jelentőségét az adja, hogy metadon fenntartó kezelést az USA-ban korábban büntetés-végrehajtási intézetben még nem alkalmaztak.

A nemzetközi konferencia hosszára nyúlt második napja plenáris üléssel zárult: **Elena Grigorjeva** fehérorosz kábítószerügyi szakértő a HIV-fertőzött női fogvatartottak reszocializációjával kapcsolatos kutatásáról számolt be. A vizsgálat a kelet-európai régió öt államát – Fehéroroszország, Moldávia, Oroszország, Örményország, Ukrajna – érintette. A HIV-fertőzött női fogvatartottak körében gyakoribb a büntület, mint férfi sorstársaik esetében. Reszocializációjukat nagyban nehezíti, hogy tájékozottságuk, tudatosságuk alacsony. Az említett országokban – néhány kivételtől eltekintve – a civil szervezetek is hiányzanak, amelyek

elősegíthetnék e rendkívül hátrányos helyzetű csoport visszailleszkedését a társadalomba.

A tanácskozás harmadik napja a panelbeszélgetéssel kezdődött, amelynek témája a börtönökben nyújtható kábítószerügyi szolgáltatások minősége és költség-hatékonyasága volt. A levezető elnök tisztét **Mike O'Grady**, a glasgow-i Legfelső Bíróság bírása látta el. A beszélgetésben **Deborah Small**, az egyesült államokbeli Break the Chains (törjétek le a láncokat) emberi jogi szervezet vezetője, **Ralf Jürgens**, a Kanadai HIV/AIDS Jogi Hálózat koordinátora, **Dimitrij Rehnov**, az oroszországi AFEW (Aids Foundation East-West – Kelet-Nyugat Aids Alapítvány) munkatársa, **Kathryn Leafe**, a Cranstoun Drug Service képviselője és a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet részéről **dr. Huszár László** bv. dandártábornok, az országos parancsnok stratégiai, jogi, igazgatási helyettese vett részt.

A beszélgetés levezető elnöke bevezetőjében kifejtette, hogy Nyugat-Európában nagyok az aggodalmak a kábítószer-probléma börtönbeli kezelésének magas költségei miatt, elvárják a hatékonyságot s gyors eredményeket várnak. A „nem népszerű” csoportok érdekében kiadott költségek nem kapnak kellő támogatást a közvélemény és a kormányzatok részéről. Deborah Small szerint az Amerikai Egyesült Államokban – az ottani büntetőpolitika szigorúsága miatt – a helyzet ennél extrémebb, ugyanakkor az elmúlt öt évben annyiban javult a helyzet, hogy a kábítószer birtoklásáért kiszabott ítéletek rövidebbek lettek, illetve többet költenek a kábítószer-függők kezelésére a börtönökben. Ralf Jürgens elmondta, hogy a HIV-pozitív fogvatartottak száma rendkívül magas világszerte. A megelőzésre, a prevencióra nem jut elég forrás. Bizonyított, hogy az ártalomcsökkentő módszerek – a tűcsere és a metadon fenntartó kezelés – hatékonyak. Dimitrij Rehnov arra utalt, hogy az ún. átmenteti országokban (a volt szovjet államokban) még a társadalomban élő HIV-fertőzöttekre is kevés erőforrás jut. A Cranstoun Drug Service munkatársa a minőséggel és költséghatékonyasággal kapcsolatos nézeteit osztotta meg a konferencia résztvevőivel.

Egy, a hallgatóság soraiból érkezett hozzászólás szerint képmutatás azt hinni, hogy a börtönbeli drogprobléma kezelésében közreműködő civil szervezetek nem hatékonyak, hiszen a büntetés-végrehajtási intézetek sem azok, mégis rengeteg pénzt költenek világszerte a börtönépítésre. Dr. Huszár László a felvetésre reagálva kifejtette, hogy nem a börtönök tehetnek a zsúfoltságról, s a büntetés-végrehajtás ennek csökkentése érdekében kampányol a börtönépítés mellett. Ralf Jürgens szerint egy ausztrál vizsgálat kimutatta, hogy a börtönökben sokat költenek a kínálatcsökkentésre (pl. drogkereső kutyák kiképzése), de keveset az ártalomcsökkentésre, noha az utóbbi a hatékonyabb. Kathryn Leafe a következő dilemmát vetette fel: kérdéses, hogy egy adott módszer más kulturális közegben hogyan működik. Ralf Jürgens szerint nem szabad a programokat lemásolni, de a kulturális különbségeket nem szabad ürügyként felhasználni arra, hogy ne tegyünk semmit.

A háromnapos nemzetközi konferencia záró és összefoglaló ülésén elsőként **Edoardo Spacca**, az ENDIPP brüsszeli irodájának munkatársa értékelte az elhangzott előadásokat, és – többek között – megköszönte a szervezők munkáját. **Caren Weilandt**, az ENDIPP Kutatási Programjának vezetője elmondta, hogy olyan elektronikus adatbázist szeretnének kiépíteni közösen az igazságügyi tárcákkal és a nemzeti büntetés-végrehajtási rendszerekkel, amely alkalmas a börtönbeli droghelyzet valós feltérképezésére. Kifejtette, hogy az ENDIPP az egyes országokban is képes kutatásokat végezni, és az ehhez szükséges forrásokat is meg tudja szerezni az Európai Bizottságtól elnyert pályázatai révén. **Paddy Costall**, a Cranstoun Drug Service főigazgatója szerint a tanácskozás szakmailag rendkívül sikeres volt. Kiemelte, hogy ilyen szép színhelyen még nem rendezett konferenciát szervezetük, megköszönte a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet vendégszeretetét, s bejelentette, hogy az ENDIPP jövő évi konferenciájának helyszíne Szlovénia fővárosa, Ljubljana lesz.

A „Speciális rezsimek működése a régióban” című konferencia

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Dél-Magyarországi Régiója „Speciális rezsimek működése a régióban” címmel egynapos szakmai konferenciát rendezett 2005. április 19-én Kecskeméten – a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. egysége betelepítésének 10 éves évfordulója alkalmából.*

A tanácskozáson – a házigazdákon kívül – részt vettek a régió valamennyi büntetés-végrehajtási intézetének (Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, Kalocsai Fegyház és Börtön, Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Szegedi Fegyház és Börtön), illetve gazdasági társaságának (Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft., Kalocsai Konfekcióipari Kft., Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Vegyesipari Kft.) vezetői, munkatársai. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság részéről Csóti András bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese vett részt a konferencián.

Csapó József bv. dandártábornok, a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnoka, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Dél-Magyarországi Régiójának vezetője – aki 1995-ben, a II. egység indulásakor a kecskeméti intézet parancsnoka volt – köszöntő beszédében felidézte az objektum létrehozásának előzményeit, s köszönetet mondott mindazoknak, akik közreműködtek annak megteremtésében. A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. egységét a magyar büntetés-végrehajtás jelentős létesítményének nevezte, amellyel méltán büszkélkedhet a Büntetés-végrehajtási Szervezet a külföldi delegációk előtt. Végezetül gratulált az egység jelenlegi vezetésének és munkatársainak a magas szakmai színvonal eléréséhez és megtartásához.

Tüske János bv. ezredes, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka megnyitó beszédében kifejtette, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet Dél-Magyarországi Régiója specialitását az jelenti, hogy benne a magyar büntetés-végrehajtás legszélesebb skálája működik – a tényleges életfogytiglani szabadságvesztéstől az Anya-gyermek részlegig. A régió büntetés-végrehajtási intézetei hosszú szakmai múlt-ra tekinthetnek vissza, s az is tény, hogy a régió hat intézetében és három Kft-jénél az utóbbi 15 évben sok előremutató beruházás, felújítás, szakmai kezdeményezés valósult meg.

A kecskeméti intézetet bemutató, az I. számú egység (megyei ház) 100 éves évfordulójára készített film megtekintését követően a résztvevők a régió intézeteinek előadását hallgatták meg. A levezető elnök tisztét **Szabó Mihály bv. alezredes**, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokhelyettese látta el.

* A kecskeméti intézet II. egysége 1995-ös létrehozásának különös jelentőségét az adta, hogy hazánkban először hoztak létre az európai börtönnormáknak mindenben megfelelő ún. félig nyitott rezsimet. [A szerk.]

Grabicza Róbert bv. alezredesnek, az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet Biztonsági és Fogvatartási Ügyek Osztálya vezetőjének az intézet sajátosságait bemutató előadását *(lásd I. számú függelék)* követően **Simon Attila bv. őrnagy**, a Szegedi Fegyház és Börtön Büntetés-végrehajtási Osztálya vezetője az ottani átmenei csoportról beszélt. *(A beszámoló szövegét a II. számú függelék tartalmazza.)* **Dani Zita bv. százados**, a Szegedi Fegyház és Börtön vezető nevelője az intézet kábítószer-prevenációs körletével kapcsolatos tapasztalatokat osztotta meg a hallgatósággal. *(Az előadás szövege a III. számú függelékben olvasható.)* **Baltás László bv. hadnagy**, vezetői közvetlen főelőadó a Kalocsai Fegyház és Börtönben folyó klasszifikációt választotta előadása témájaként. *(Lásd IV. számú függelék.)* **Dr. Benkő Árpád bv. o. alezredes**, orvos igazgató a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben működő krónikus utókezelő részleget mutatta be. *(A szöveget az V. számú függelék tartalmazza.)* **Ádám Attila bv. őrnagy**, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet alegységvezetője a II. számú egység fogvatartotti programjait állította beszámolója középpontjába. *(Lásd VI. számú függelék.)*

Csóti András bv. dandártábornok zárszavában kifejezte a rendezőknek szánt elismerését, és közölte, hogy több ilyen magas színvonalú, tudományos igényességgel rendelkező eszmecserére lenne szükség a jövőben a büntetés-végrehajtási szakma előhaladása érdekében.

A konferencia résztvevői a tanácskozást követően megnézték a kecskeméti intézet fogvatartottjainak műsorát, majd az intézet bemutatására és a szakköri munkákból rendezett kiállítás megtekintésére került sor.

Grabicza Róbert

Az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet működésének sajátosságai

Mindig megtiszteltetés egy intézetnek, az ott munkát végző állománynak, ha bemutatkozhat, főleg akkor, ha ezt szakemberek előtt, kollégáink előtt teheti. A mai konferenciával kapcsolatosan arra kaptunk felkérést, hogy intézetünk történetét és az általunk működtetett speciális csoportok egyikét bemutassuk. Meggyőződésünk, hogy intézetünk – adottságaiból, sajátosságaiból következően – fontos eleme a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének, struktúrájának.

Intézetünk három ok miatt is sajátosnak nevezhető, ezek a következők:

- I. A múlt (többek között az alapítás története) miatt.
- II. Az elhelyezkedés miatt – Az intézet két objektuma egymástól 23 km távolságra és a lakott településektől viszonylag távol (Harta – Állampuszta 6 km, Solt – Solti körlet 10 km.) van.
- III. A munkáltatás mezőgazdasági jellege miatt.

A fentiekén túl az intézet rezsimsoportjairól szeretnék beszélni, főként azt kifejtve, hogy nálunk hogyan valósul meg az enyhébb végrehajtási szabályok jogintézménye.

I.

Intézetünk immár 121 éves múltra tekinthet vissza, a tavalyi évben ünnepeltük az intézet működésének 120. évfordulóját.

A börtönügy területén jelentős változásokra az 1867-es kiegyezést követően került sor. Az igazságszolgáltatás reformjaként elfogadott 1878. évi V. törvény a magánelzárás rendszere helyett az – akkor Európában már általános – fokozatos rendszert vezette be. Megjelenését jelentős börtönépítési program követte. A meglévő fegyintézetek mellé a század végére újabb büntetés-végrehajtási intézetek létesültek, és kiépültek a fokozatos rendszer szellemében a közvetítő intézetek.

1883-ban elsőként létesült Wágner Pál magánadományából a Kishartai Közvetítő Intézet. Wágner Pál halálakor végrendeletében kishartai földbirtokát és annak felszerelését a magyar államra hagyományozta, hogy azon az Igazságügyi Minisztérium intézetet létesítsen az elítéltek földműves munkával történő foglalkoztatására. A cél az volt, hogy a hosszú (3 évnél hosszabb) fegyházbüntetés és a szabad élet között az arra érdemesek számára közvetítsen – a szabadulási idő előtti 1/3 időt szabadabb körülmények közt, földművelési munkával töltsék el az elítéltek. Az adományozó saját személyén ke-

resztül tapasztalta meg az elzártságot és a tétlenséget, ezért tette meg ajánlatát. A közvetítő intézetnek speciális, az akkori börtön szabályoktól eltérő belső szabályzata volt, külön magatartási követelményekkel. Itt kell megemlíteni, hogy az 1885-ös Római Börtönügyi Kongresszus kezdeményezte először a rab munkáltatás átalakítását a földműves foglalkoztatás irányába. Nálunk már ekkor ez egy éve ismert volt.

1884-ben 9 fő rabbal, 80 férőhellyel kezdte el működését intézetünk elődje. A foglyok elhelyezésére kezdetben három épület szolgált, az első tíz évben 105 hektáron folyt a földműves munka és a gazdálkodás.

A Kishartai Közvetítő Intézetet 1919-ben Országos Büntető Intézetként alakították át, a rabgazdaság területe 2117 hektárra nőtt. A terület növelésével párhuzamosan került sor a működéshez szükséges létesítmények bővítésére. A fogvatartottak létszáma 400-450 főre emelkedett. Az átalakításnak kettős oka volt: egyfelől Trianon után fegyverintézetekre volt szükség az elcsatolt területeken lévők pótlására, másfelől pedig az I. világháború utáni gazdasági nehézségek az önellátás felé terelték a figyelmet.

1944 őszén elrendelték az intézet kiürítését, az örök és az elítéltek az állatállományal együtt a Dunántúlra indultak, ahonnan a foglyok folyamatosan megszöktek.

Az elítéltek ismételt szállítása 1946-ban kezdődött meg. Az ezt követő években az Állampusztai Országos Büntető Intézet befogadó képessége jelentősen megnőtt, és a férfiak mellett elítélt nők elhelyezésére is sor került.

1951-ben megalakult az Állampusztai Igazságügyi Gazdaság, s a tagosítások eredményeként a gazdaság területe 3500 hektárra nőtt.

1956-ban az elítéltek túlnyomó része az intézetből eltávozott, az állatállomány ellátását és a sürgős munkát az őrség, a polgári alkalmazottak és a hozzátartozók végezték el.

1957-ben megszűnt a női elítéltek foglalkoztatása.

1974-ben a Solti Állami Gazdaság átvételével a működési terület közel háromszorosára nőtt, s ma meghaladja a 12500 hektárt. Központi forrásból biztosított pénzeszközök felhasználásával új szálláskörlet épült Solt-Nagymajorban. A későbbiekben sor került a minden szempontból elavult korhányi, majd a miklai szálláskörlet felszámolására, és ezt megelőzően, illetve később folyamatosan az állampusztai szálláskörletek bontására, az új szálláskörletek építésére, majd felújítására.

II.

Az intézet két – egymástól 23 km-re lévő – objektumból áll, közel egyforma férőhellyel és létszámmal. A viszonylag nagy távolság miatt és az operativitás biztosításának érdekében a szervezeti felépítésben is igyekeztünk alkalmazkodni ehhez a helyzethez a Solti Objektum kialakítását követően. Az objektumok élén parancsnok-helyettesek állnak, akik a működés során felmerülő napi, operatív feladatokat saját hatáskörben, önállóan hajtják végre.

III.

A fogvatartottak foglalkoztatása vonatkozásában nálunk még ma is a munkáltatás képviseli a döntő szerepet. A fogvatartottak 65–70%-a végez viszonylag rendszeresen

munkát. Az intézet sajátossága, hogy a munkáltatás nyitott területen történik, tehát elsődleges a mezőgazdasági jellegű foglalkoztatás, ami az intézet mellett működő Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft-ben valósul meg.

Az intézet befogadó képessége 814 fő, a mai napon nyilvántartott létszám 1163 fő, ami azt jelenti, hogy a telítettség 143%-os. A fogvatartottak 1/3-át az intézet, 2/3-át a kft. foglalkoztatja.

A mezőgazdaságban foglalkoztatott fogvatartottak száma 521 fő. Közülük 111 az állattenyésztésben, 314 a növénytermesztésben, 96 pedig a különböző kiszolgáló egységekben (gépműhely, magtár, karbantartó részleg stb.) dolgozik. Folyamatos munkavégzésre az állattenyésztési ágazat nyújt lehetőséget, ahol pulyka- és libahízlalással foglalkoznak legfőképpen. Kisebb jelentőséggel bír a juhtenyésztés és a lótartás, amelyek törzstenyésztésként működnek. A növénytermesztés időszerű feladatait leginkább a 220 hektáros szőlőterület adja, amely a solti Meleghegyen és az Állampusztához tartozó Korhány területén található. Mivel a térségben ipari foglalkoztatásra nem adódik lehetőség, a mezőgazdasági ágazatban a kézi munkaerős kultúrák bővítésével igyekeznek folyamatosan bővülő munkalehetőséget biztosítani.

Ami a fogvatartottak összetételét illeti: nálunk elsősorban jogerős ítélettel rendelkező felnőtt korú férfi fogvatartottak töltik büntetésüket. A fogvatartotti állomány – az előélet vonatkozásában – alapvetően első büntényes (43%). Az ítéleti idő vonatkozásában az 1-3 évig terjedő büntetési tartam (49%), a bűncselekmények tekintetében pedig a vagyon elleni bűncselekmények (66%) jellemzőek. A viszonylag rövid ítéleti idő nagymértékben meghatározza aktuális feladatainkat, rendkívül nagy a fogvatartottak fluktuációja, ugyanakkor sok a folyamatban lévő lezáratlan büntető ügy.

IV.

Intézetünkben – annak viszonylagos nyitottsága okán – hagyományosan jelentős szerepe van a fogvatartottak differenciálásának, s az ennek megfelelő rezsimszomsorok kialakításának és működtetésének. A rezsimszomsorok létrehozásának akkor van értelme, ha azok egymástól való elkülönítését garantálni tudjuk, illetve tartalommal tudjuk megtölteni. Az intézetben fogvatartottak létszáma e tekintetben nem könnyíti helyzetünket, s az sem, hogy viszonylag nagy zárkák állnak rendelkezésre a fogvatartottak elhelyezésére.

Az intézet két objektumában jelenleg 13-15 féle rezsimszomsort működtetünk. A jogszabályokban meghatározott végrehajtási fokozat szerinti elkülönítésen túl az intézetben eltöltött időtartam, valamint biztonsági, egészségügyi, magatartási szempontok alapján alakítottunk ki fogvatartotti csoportokat. Külön rezsimeket képeznek az adaptációs problémákkal küzdők és a személyiségzavarban szenvedők. A felsorolás végén, de nem utolsó sorban tesztek említést az enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) hatálya alatt állókról, mint intézetünk egyik legfrekvenciáltabb speciális csoportjáról.

Az EVSZ jogintézménye, mintha csak számunkra és a miénkhez hasonló intézeteknek hozták volna létre, szinte azonnal sikeresen illeszkedett rezsimszomsorunkba, új lehetőségeket nyitva a differenciálás palettáján. Bevezetése után a szakirodalom az

EVSZ-t egy új végrehajtási fokozatként is jellemezte. Ennek a „fél-nyitott rezsimnek” a rendeltetése alapvetően a börtönártalmak csökkentése és a társadalomba való beilleszkedés elősegítése a kapcsolattartás könnyebbé tételével, valamint a bv. intézeteken kívüli – felügyelet nélküli – munkavégzés lehetőségének megteremtésével.

Mint általában minden újnak, az EVSZ-nek is át kellett esnie gyermekbetegségein. Eredeti szabályozása szerint az EVSZ alkalmazásáról – az intézet előterjesztésére, illetve a védő vagy az elítélt indítványára – a bv. bíró döntött. A törvény az elrendelésnek csak az időbeli feltételét és a végrehajtás kereteit határozta meg, a jogalkalmazóra bízva annak tartalommal való kitöltését. A jogalkotó a bv. bíró számára az alkalmazás feltételeként mindössze a szóba jöhető végrehajtási fokozatot és az abban kötelezően eltöltendő időt határozta meg. Azzal, hogy a jogalkotó az elrendelés részletes feltételeit nem határozta meg, a jogintézmény olyan bűnelkövetők esetében is alkalmazhatóvá vált, akik – a társadalomra való veszélyességükre, a szervezett bűnelkövetői körhöz tartozásukra, az elkövetett bűncselekmény jellegére tekintettel – nem méltók a kedvezményekre. Az EVSZ hatálya alá helyezettek létszáma ebben az időszakban érte el a története alatti legmagasabb számot. Így volt ez országosan is, és intézetünkben is:

1997 94 eset

1998 85 eset

Annak érdekében, hogy a jogintézmény alkalmazása megfeleljen a rendeltetésének, indokolttá vált a kezdeményezők körének szűkítése, illetve az elrendelés feltételeinek pontosabb meghatározása, amely 1999-ben valósult meg. A szabályozást követően nagyságrendekkel csökkent az e kedvezményben részesülők száma:

1999 52 eset

2000 5 eset

2001 7 eset

2002 22 eset

2003 36 eset

2004 43 eset

2005 16 eset

Ugyanakkor az a körülmény, hogy az EVSZ alkalmazása iránt csak az intézet tehet javaslatot a bv. bírónak, jelentős garanciát adott arra vonatkozóan, hogy csak olyan fogvatartottak esetében kerülhessen sor az eljárás megindítására, akik a feltételeknek megfelelnek.

Az új szabályok mellett, hogy garanciával szolgálnak, a másik oldalról akadályozzák is az EVSZ hatálya alá helyezést. Így többször előfordul, hogy mire a büntetés felét eléri a fogvatartott, már nincs idő az EVSZ-re. Ha nemcsak egy letöltendő ítélete van a fogvatartottnak, és nincsenek az ítéletek összbüntetésbe foglalva, akkor csak az utolsó ítélet jöhet szóba EVSZ szempontjából, ami általában többnyire rövideje miatt szintén nem felel meg a követelményeknek.

Fontossága miatt intézeti szinten megkülönböztetett figyelemmel kezeljük e jogintézményt és gyakorlati megvalósítását. Érdekünk, hogy működjön, és jól működjön e rendszer. A gyakorlat során bebizonyosodott több ízben is, hogy a feltételek megléte, az

EVSZ hatálya alá helyezés és a szabadulás közötti idő nagyon rövid. Még rövidebbé teszi ezt az időt, ha az előkészítés, a külső információk bekérése ekkor kezdődik. Ezért azt a gyakorlatot alakítottuk ki, hogy a potenciális jelöltek kiválasztását, tájékoztatását és az információk beszerzését már előre elvégezzük annak érdekében, hogy a szükséges időtartam kitöltésekor már csak az előterjesztést kelljen megtenni a bv. bírónak.

Az EVSZ hatálya alá tartozó fogvatartottak az intézetből 24, illetve 48 órát meg nem haladó időtartamban eltávozhathatnak azokon a napokon, amikor nem végeznek munkát. Az eltávózások gyakoriságát a következők szerint differenciáljuk:

- havonta egyszer távozhathat el az a fogvatartott, akinek várható szabadulásáig 6 hónapnál hosszabb idő van hátra, illetve abban a hónapban, amikor számára EVSZ-t engedélyeztek;
- havonta kétszer távozhathat el az a fogvatartott, akinek szabadulásáig kevesebb, mint 6 hónap van hátra.

Gyakoribb eltávózásra egyedi engedély alapján kerülhet sor a fogvatartott kérelmére, amennyiben méltányolható a kérelme.

Az eltávózások időtartamát az engedélyezett tartózkodási hely és az intézet közötti távolság, illetve az utazásra fordítandó idő határozza meg. Ez alapján:

- 24 órát meg nem haladó eltávózást engedélyezünk a 100 km-es távolságon belül és a Budapestre utazók részére,
- 48 órát meg nem haladó eltávózást pedig a 100 km-nél messzebbre utazóknak.
- 24 órát meghaladó, de 48 órán belüli időtartamban engedélyezzük azok számára az eltávózást, akiknél a közlekedés (a csatlakozások, a többszöri átszállás miatt) nehezített. Ez esetben az engedélyezett időtartam úgy kerül meghatározásra, hogy az otthon töltött időtartam minimum 16 óra legyen.

Az eltávózások engedélyezése a parancsnok-helyettesek hatáskörébe tartozik. Minden olyan esetben azonban, amikor az általános feltételektől eltérő az eltávózási kérelem (gyakoriságában, tartamában, eltérő időpontban, eltérő tartózkodási helyre), az engedélyezésre a parancsnok jogosult.

Az EVSZ hatálya alatt álló fogvatartottak munkáltatása ellenőrzéssel, esetenként felügyelettel történik, ami azt mutatja, hogy ezen a területen is bizalmat kapnak. A bizalommal tudnak is élni, a visszaélések száma az elmúlt időszakokban elenyésző volt.

Úgy gondoljuk, hogy az EVSZ jogintézménye létjogosultságát bizonyította, s hogy a jövőben is szükség van rá.

Végezetül engedjük meg, hogy az Állampisztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet vezetése és teljes személyi állománya nevében gratuláljak a házigazdák 10 éves jubileumához. Az eltelt évek eredményeire méltán lehetnek büszkéek, s kívánjuk, hogy terveiket a jövőben is sikeresen tudják megvalósítani.

Simon Attila

Az Átmeneti Csoport Szegeden

A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektuma most 10 éves. Engedjék meg, hogy a lehetőséggel élve én is tízéves időszakról beszéljek, méghozzá két tízéves periódus munkáját foglaljam össze. Először a volt Átmeneti Intézetünk tevékenységét értékelem, majd a mai Átmeneti Csoportunkban végzett szakmai munkát szeretném megismertetni Önökkel.

Átmeneti Intézet

A Szegedi Fegyház és Börtön II. objektuma a 80-as évek közepétől Átmeneti Intézetként szolgálta a büntetés-végrehajtási célokat egy évtizeden keresztül. Az Intézet a hosszú szabadságvesztés büntetést töltők rehabilitációjának érdekében épült és működött. Az Átmeneti Intézetben korszerű, progresszív börtönfilozófiát és módszereket alkalmaztak, a regionális működésen túlmutató, országos feladatkör ugyanakkor bizonyos kérdésekben problémákat is okozott. Az önállóság erősítésére és az intézetek ellenállásának csökkentése érdekében – az indulást követően – országos parancsnoki intézkedést adtak ki a működtetéssel kapcsolatban.

A feladat végrehajtásához szükséges tárgyi és személyi feltételek biztosítottak voltak. Az Intézet építészeti adottságai (ebédlő, hálósobák, közösségi-, szakköri helyiségek, sportudvar stb.), a berendezés minősége és a funkciónak megfelelő kiválasztása azt eredményezte, hogy a II. objektum egy jól berendezett kollégium benyomását keltette. A nevelési program végrehajtására nevelők, pszichológus álltak rendelkezésre. A nevelési csoportok 25–30 fős létszáma ideális volt az elérni kívánt célok megvalósítására.

A házirend a szükséges mértékben volt korlátozó, és önállóságra szoktatott. A napirend kialakításában jól elválasztották az irányított és az öntevékeny időszakokat. Kiemelt szerepet kapott a külső munkáltatás (állandó, alkalmi), valamint az Intézetben belüli öntevékeny öngazgatás (az intézetvezető irányításával), melyek keretében fejlődött az elítéltek felelőssége és önbecsülése. A civil kapcsolatok – különösen a családtagok és a munkatársak tekintetében – a rehabilitációs célnak megfelelően erősek voltak. A személyzet irányításával nagy- és kiscsoportos foglalkozások (terápiás típusú, szabadulásra felkészítő, tematikus) szolgálták az elítéltek érdekeit. Az Intézetből történő eltávozások differenciált rendszerét működtették.

Az Átmeneti Intézet problémákkal is küzdött ugyanakkor, ugyanis időnként előfordultak késések, önkényes eltávozások, alkoholfogyasztás, ritkán bűncselekmény. Ezek az esetek természetesen rontották az elvégzett szakmai munka megítélését.

Az Intézet bezárását megelőző évben (1995-ben) a fogvatartotti létszám 68 és 108 fő között mozgott, az év folyamán 11 főt helyeztek ki az átmeneti csoportból. 1996 augusztusában az Átmeneti Intézet bezárta kapuit, az átmeneti csoportba helyezett fogvatartottak nagy része elszállításra került, a létszám 6–10 főre csökkent, ők az I. objektumban kerültek elhelyezésre.

Az intézeti szintű működtetésből származó előnyök – véleményem szerint – az egységes, átgondolt rehabilitációs rendszer működtetésének lehetőségében, a jól kiképzett személyzetben, a vezetési, végrehajtási kompetenciák, konzekvens működtetésben rejlettek, illetve a jól körülhatárolt, kutatható fogvatartotti csoportokban mutatkoztak meg.

Átmeneti Csoport

A kezdés nehéz időszakát – az 1996-os évet – az éves beszámoló jelentés terjedelme jellemezte a legjobban: kettő mondatról indultunk (vagyis a Szegedi Fegyház és Börtön 1996. évi éves beszámoló jelentésében két mondat foglalkozott az Átmeneti Csoport működésével.). A fogvatartottak számát illetően az említett 10 főtől eljutottunk a jelenlegi 58 főig. (Sajnos a körlet befogadóképessége nem elégséges, adottságai igen korlátozottak.).

A céljaink nem változtak meg, a hosszú ítéleti időt töltők rehabilitálására és a szabadulásra történő felkészítésére törekszünk. Az Átmeneti Csoportba elsősorban az első büntényes és az együttműködő visszaeső bűnelkövetők kerülnek behelyezésre. A csoportba kerülést megelőzően és ezt követően szükség szerint elemezzük az elítélt csoportban tartásának kockázatát, felkutatjuk a személyéhez kapcsolódó lehetséges rizikófaktorokat. Mindezek ismeretében egyéniesítjük a nevelési programot. Az intézetelhagyás normál esetben lehetséges, szükség esetén korlátozzuk (részben vagy egészen) az elérni kívánt célok megvalósulásáig. Megjegyzendő, hogy a csoportba helyezettek jelentős részének rendezetlen a családi kapcsolattartása, illetve annak minősége fejlesztésre szorul.

Mint már említettem: az átmeneti intézet bezárásával romlottak a feladat végrehajtásának feltételei. A behelyezettek jelenleg egy nevelési csoportba tartoznak. Nyilvánvalóan nem jut a korábbihoz hasonlóan elég idő az egyéni és csoportos foglalkozások lebonyolítására. Programok megvalósítására és öntevékeny öngazgatás bevezetésére a körlet jelenleg nem alkalmas. A lehetőségek függvényében mindent megteszünk a tematikus és a szabadulásra felkészítő foglalkozások létrejöttéért. Az intézet közművelődési lehetőségei és programjai elérhetőek számukra is.

A munkáltatásban és az egyéb intézetelhagyásban rejlő szakmai lehetőségeket differenciáltan alkalmazzuk. A központi elvárásoknak megfelelően az intézetelhagyások előkészítése során a legnagyobb gondossággal járunk el. Az alapos előkészítő munka ellenére is a mai napig előfordul alkoholfogyasztás, visszatérés elmulasztása.

Összességében megállapítható, hogy az átmeneti csoport és az ott végzett szakmai tevékenység folyamatos fejlesztést igényel. Különösen fontosnak tartom a feltételrendszer javítását, valamint az oktatási és képzési lehetőségeknek a munkáltatással egyenértékűvé tételét. Hasonlóan fajsúlyos kérdés a civil kapcsolatok és együttműködések magasabb szintre emelése, hasonlóan a Mécses Szeretetszolgálattal kialakult kapcsolatunkhoz.

A Szegedi Fegyház és Börtön nem nélkülözheti átmeneti csoport működését. A hosszú ítéleti idő letöltése során az elítélteket ért börtönártalmak csökkentése – a társadalom érdekében végzett – kötelességünk. Meggyőződésem, hogy a szabadulásra felkészítés 10–20 év szabadságvesztés letöltése után is ad esélyt az elítéltnak a talpra állásra.

Dani Zita

A Szegedi Fegyház és Börtön kábítószer-prevenációs körlete

A Szegedi Fegyház és Börtönben 2004. június 4-én indult be a kábítószer-prevenációs körlet 4 fővel. Átmeneti megoldásként a II. objektumban került kialakításra a részleg, ahol 4 hónapig laktak a fogvatartottak. A csoport létszáma ekkor 8-9 fő körül mozgott, a fogvatartotti jelentkezéseknek megfelelően.

2004. október 1-jétől a részleg beköltözött az I. objektum, megye I. körletére, ahol az I. utca 4 zárkája – egy db 6 fős és három db 2 fős zárka – nyújtott elhelyezési lehetőséget. A csoport átlagléttszáma továbbra is 8-9 fő körül mozog.

A részleg működtetésében résztvevők közé a következők tartoznak: kábítószer-prevenációs körlet nevelője, szociális előadó, intézeti orvos és pszichológus, addiktológus pszichológus, pszichiáter, BFB ülés vezetője.

A Szegedi Fegyház és Börtönben elhelyezett fogvatartottak döntő többsége nagy ítéleti idővel rendelkezik. Az ilyen típusú letöltőházak jellegzetességei közé tartozik az, hogy kábítószer-prevenációs körletet működtetve az akár 15 év hátralévő ítéleti idővel rendelkező fogvatartottak is megjelenhetnek a csoportban.

A szabályozásnak megfelelő részlegre kerülési feltételek alapján két jellegzetesség látszik kirajzolódni. Az egyik fő jellemző, hogy a nagy hátralévő ítéleti idővel rendelkező fogvatartottak a kábítószer-től való folyamatos veszélyeztetettség, valamint a kábítószer-fogyasztás miatti felelősségre vonás alapján kerülnek behelyezésre. Esetükben az előéletben megjelenő kábítószer-fogyasztás ritkábban jelenik meg. Megjegyzendő, hogy a nagy ítéleti idő miatt részben más típusú foglalkozásokra van igény, mint a szabadulás előtt állók esetében. A másik fő jellemző: a szabadulás előtt – maximum 2 évvel – álló fogvatartottak bekerülése a körletre, esetükben a csoportba kerülésnek más funkciója van. A terápiák üzenete: segítséggel megtanulni a kábítószer nélküli életvitel alapjait, tudni nemet mondani a drogra, baj esetén a megfelelő segítséget igénybe venni.

Korosztály szempontjából a 25–35 év körüli életkor jellemző, azonban a 25 év alatti kábítószer problémával küzdő fogvatartottak száma is egyre növekvő tendenciát mutat, ahogy a kábítószer- és alkoholproblémával egyaránt küzdő fogvatartottak száma is.

A kábítószer-prevenációs elnevezés lényege: a kábítószer és kábítószer-fogyasztás börtönön belüli terjedésének megelőzése. A preventív típusú elhelyezés a társadalom elvárását, valamint a megfelelő reszocializáció érvényesítésének célját tükrözi. Prevenációs célt szolgál önmagában a drogmentes körlet biztosítása is azoknak a fogvatartottaknak, akik veszélyeztetettségi helyzetben érzik magukat.

Az intézet a csoportba helyezett fogvatartott számára havonta 2 alkalommal biztosítja a látogató fogadásának lehetőségét.

Fogvatartotti programok az intézetben

Az intézet falain belül igénybe vehető fogvatartotti programokra – az idő rövidsége miatt – csak felsorolásszerűen térek ki:

- Sport – A fizikai erőnlét megtartását adja. (A fürdés naponta biztosított)
- Önismereti jellegű, kézműves csoportfoglalkozás: „kreatív hobbi” – A kreativitást, a kézügyességet, a kommunikációs készséget, a kombinációs készséget és az alkalmazkodási képességet fejleszti.

- Könyvtár
- Filmklub
- Terápiás munka
- Egyházi jellegű programok
- Iskolai oktatás

A kábítószer-prevenációs körlet sajátossága nálunk, hogy a szabadidő hasznos eltöltése céljából terápiás munka jelleggel kisméretű szövszéken tanulják a fogvatartottak a szövést.

Drogcentrum

A dr. Farkasinszky Terézia Ifjúsági Drogcentrum addiktológus pszichológus munkatársai tartanak terápiás foglalkozásokat a fogvatartottaknak – az intézettel megkötött oktatási szerződés értelmében. A terapeuta egyéni és csoportos foglalkozások alkalmával segíti a fogvatartottakat, heti 4 alkalommal. Továbbá speciális foglalkozások részeként a pszichológus állapotfelméréseket végez. A fogvatartotti állomány többi tagjának előadás keretén belül nyújtanak felvilágosító tájékoztatást.

Alapvető cél a rendelkezésre álló teljes szabadidő leköltése, valamint megtanítani a fogvatartottat arra, hogy a szabadidejét anélkül legyen képes eltölteni, hogy a drogra gondolna. A nagy hátralévő ítéleti idővel rendelkező fogvatartottak esetében a megfelelő börtönadaptáció elérése a legfontosabb cél, illetve az, hogy ez a szabadulás előtti 1-2 évig megtörténjen.

A társosztályok szerepe

Az Egészségügyi Osztálynak fontos szerepe van a helyes diagnosztizálás és a drogszűrés területén, valamint a krízishelyzetek azonnali megszüntetésében. A szenvedélybetegség kezelésében kompetenciájuk evidens.

A Biztonsági Osztály szerepe a kábítószer börtönbe kerülésének megakadályozása terén nyilvánvaló. Amíg a bejutás megakadályozása teljes mértékben nem lehetséges, addig a személyzet minden tagjának kötelessége a lehetséges mértékben részt venni a veszélyeztető helyzetek felismerésében és megszüntetésében.

Társadalmi megközelítés

A kábítószer-prevenációs körletek létrehozásával egyértelműen felvállalta a büntetés-végrehajtás azt a tényt, hogy a kábítószer a börtönben is jelen van. A dealerek börtön-

tönbe kerülése további veszélyforrást jelent a börtönpopulációra, mivel az könnyen belső piacot teremthet a kábítószer kereskedelemnek. Ennek a kínálati piac kialakulásának a megelőzését is szolgálja a prevenciók részleg.

Pályázati tevékenység

Pályázati forrásokból 1,5 millió forintot nyert Szeged a kábítószer-prevenciók körlet működőképességének fenntartására a 2005. év I. félévére. További pályázat került benyújtásra annak céljából, hogy az év második felében is a már kialakított programokkal tudjuk a részleget működtetni.

Az intézet tervezi infrastrukturális jellegű beruházásokra is pályázat benyújtását az év második felében, ennek elnyerése esetén új oktatási típusú körlet kialakítása válna valóra az I. objektum területén.

Végkövetkeztetés

A kábítószer elleni küzdelemben aktívan részt kell venni. A probléma fogadására, szakszerű kezelésére fel kell készülni. A tapasztalatszerzés lényege: alternatívák kidolgozása a problémamegoldásig.

A börtön világán belül talán leginkább az értékelhető „sikemek”, ha a drogosok száma nem nő, esetleg csökken, valamint az, ha az adódó problémát szakszerűen tudja a személyzet lekezelni, továbbá az, ha a bv. intézet közvetítő szerepet képes betölteni a kábítószeresek – társadalom által elvárt szintű – reintegrációjában.

A kábítószer-prevenciók körlet működőképességének fenntartása az egyik fontos láncszeme a büntetés-végrehajtáson belüli kábítószer elleni küzdelemnek. A kezelőszemélyzet képzése a záloga annak – hogy képzett szakemberekkel a problémát jól, szakszerűen kezelve, a szükséges mértékben beavatkozva, a biztonságot előtérbe helyezve, összekovácsolt csapatként – megoldás szülessen.

A környezetünkben már több szervezet, intézet, intézmény eredményesen tud küzdeni saját elvárásainak megfelelően. A velük való kapcsolatfelvétel, a tapasztalatok értékelése és annak átültethetősége olyan lehetőség, amit a büntetés-végrehajtásnak érdemes megfontolnia, hiszen mi még nem rendelkezünk több éves tapasztalatokkal ezen a téren.

Ugyan még csak a felkészülés szakaszát éljük a börtönön belüli kábítószer probléma területén, de a rendelkezésünkre álló időt ki kell használnunk, és amikor kell, felkészülten és azonnal szükségessé cselekednünk.

Baltás László

Szemléletváltás a női büntetés-végrehajtás tekintetében: klasszifikáció

A klasszifikáció mint módszertani törekvés nem tekinthető ismeretlen fogalomnak a magyar büntetés-végrehajtási szakma számára. A fogvatartott intézetbe történő befogadását követő megismerése, személyiségének csaknem teljes feltárása, kezelésének differenciálása és individualizálása szerves részét képezi e fogalomnak. Célunk – kiemelve a női fogvatartotti bázist – egy, a jelenleg alkalmazottól eltérő szemléletű, szerkezetű, részletesebb és egységesebb keretbe foglalt vizsgálati, osztályozási rendszer meghonosítása és adaptációja a jelen hazai viszonyokhoz.

Bevezetés

Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk világossá tette számunkra, hogy azon kulcsfontosságúnak ítélt kérdésekben, mint például a magyar börtönök túlszűfoltóságának enyhítése, ha komoly erőfeszítések árán is, de elodázhatatlan változtatnunk. Ennek megfelelően célunk kezdettől fogva az volt, hogy szakmailag olyan összetett projekteket alakítsunk ki, amelyek messzemenően megfelelnek az európai elvárásoknak, konkrétan az Európai Börtönszabályokban foglaltaknak. Halaszthatatlanná vált a börtöneinkben tapasztalható körülmények javítása, hatékonyabbá kellett, hogy váljon a reintegrációs és reszocializációs tevékenység.

A szemléletbeli váltás tervezett projektünk kapcsán három, formailag egymástól elkülönülő, ugyanakkor tartalmi és célszempontból egységesen megjelenő részből áll:

- 1.) a klasszifikáció (elítelt-osztályozás) bevezetése,
- 2.) a rehabilitáció beindítása és
- 3.) a kapcsolatok javítása, információáramlás.

A rehabilitációval foglalkozó rész három képzési programot vezet be a fogvatartottak részére:

- képzés az egészséges élet minden aspektusáról, ideértve a nemi életet és a kábítószerezéssel kapcsolatos függőséget,
- képzés a társadalmi készségekről, úgymint kommunikáció, az agresszió féken tartása, az eltökéltség, céltudatosság stb.,
- EQUIP-képzés – partnerszintű képzés a szociális készségekről, az indulatok korában tartásáról és az erkölcsi döntésekről.

A projektben alkalmazott klasszifikáció az elítéltek teljes körét kívánja átfogni, ám egyes – a büntetés-végrehajtási szempontok szerint különleges státusszúnak tekintendő

– rétegekre fokozott figyelmet kíván fordítani. Megújult szemléletünk alapja röviden megfogalmazva az, hogy legyen a klasszifikáció minden elítéltprogram alapja.

Visszatekintés a korábbi időszakra

Mint azt már a bevezetőmben említettem: a klasszifikáció mint szakmai módszer – ha más pedagógiai fogalom szegmenseként is –, lényegi összetevőit tekintve azonos módon jelen volt, majd a rendszerváltozás évei során történt újabb elméleti hozzáadások útján folyamatosan kiegészült és funkcionált intézményeinkben. A változás megtörténtével a magyar börtönrendszer is lassan átalakulni kezdett. Ennek során különböző – az Európa számos országában hosszú időszak alatt összegyűlt és kiforralt, elsősorban gyakorlati tapasztalatokból kiinduló – fejlődési irányokat figyelhettünk meg.

Ezek részletes tanulmányozása, rendszerezése, hazai viszonyainkhoz történő adaptálása során új, a modern elvárásoknak megfelelő programokat kellett kialakítanunk az elítéltek börtönben töltött idejének hasznosítására. A büntetés-végrehajtási intézetben idő „célja” – büntetéselméleti szempontból – ugyanakkor alapjaiban nem változott: a szabadságvesztés büntetés funkciója a társadalom ellen elkövetett **bűncselekményért kiszabott büntetés** maradt.

A büntetés maradéktalan megvalósulásának szempontja mellett azonban egyre dominánsabb szerepet kapott a **reszocializáció, vagyis a társadalomba történő visszailleszkedés** gondolata. Lényege, hogy a szabadságvesztés időtartama alatt az elítéltet – lehetőségeinkhez mérten – fel kell készíteni a szabadulásra.

Ezen felkészítés a komplex tevékenység tervezeti szinten történő kialakítását igényelte, melynek során – esetünkben – kiemelt figyelmet kellett, hogy kapjon az általunk „visszavezetni” kívánt női fogvatartotti bázis, annak minden speciális vonásával, sajátosságával. Elmélet elképzeléseinket gyakorlati szintre vonatkoztatva alapvetően három irányvonalat jelöltünk ki, melyek fokozatos megvalósításával a reszocializáció eredményességét közelebbinek tudhattuk.

Elsőként a társadalmi kapcsolatok alapját képező mikro-szociális környezettel, a családdal, illetve a hozzátartozói közösségekkel való kapcsolatok intenzívebbé tételét próbáltuk elérni. A személyes kontaktus kialakítása, fenntartása és további erősítése érdekében növeltük a látogatások számát, időtartamát, akár soron kívüli jelleggel, s lehetővé tettük – a korábbi korlátok tágabbá tételével – a telefonkapcsolatok bővítését.

Másodszor: lényegesen nagyobb hangsúlyt helyeztünk a fogvatartottak magasabb szintű, visszailleszkedések során eredményesebben felhasználható szakmai előkészítésére és felkészítésére, továbbá a „halat fogni tanítás” jegyében az oktatására és szakképzésére, melynek eredményeként az érintett fogvatartottak szakképesítést kaphattak az adott foglalkozási ágra.

Harmadszor: az igények figyelembevételével, valamint megfelelő motivációs ráhatással változatos kezelési programokat hoztunk létre egy magasabb szintre emelt szociális készségfejlesztéssel. Az ilyen tevékenységi programokkal az volt a szándékunk, hogy az újonnan elsajátított tudás- és ismeretanyag, készségekkel a büntetésüket letelepített fogvatartottak eredményesebben legyenek képesek beintegrálódni a társadalomba, és kevésbé váljanak visszaeső bűnözőkké.

Ezen változás a fogvatartottak részéről viszonylag rövid idő alatt elfogadtatásra talált, különösen azért, mivel érdekeltségi szempontok szerinti megvilágításba helyezték programunk várható eredményit, és a „külvilágban” zajló folyamatok világossá tették a fogvatartottak számára, hogy a társadalomba történő visszailleszkedés sikere, a szabadságvesztés okozta hátrányos helyzet kompenzálhatósága, valamint a versenyképesség elképzelhetetlen ezen felvértezetttség hiányában.

Ugyanakkor szakképzési programokat indítottunk az intézetekben munkáltatott elítéltek részére is. Az új munkacélok egyúttal új megközelítést követeltek a személyi állomány részéről is. Az állománynak például jobban meg kellett ismernie a rendbontások okait, s azok hatását az elítéltek magatartására.

A klasszifikáció jelenlegi gyakorlatunkban

El kellett fogadnunk, hogy a társadalomban végbemenő átalakulások miatt a börtönrendszer változásai nem követték elég gyors ütemben a társadalomban folyó változásokat. Megjelent intézeteinkben az új generációs devianciának számító kábítószeres életvitelt megvalósító bűnözői réteg, amely szervezettebbé vált, illetve megjelentek a magasabb intellektusú gazdasági bűncselekményeket megvalósító bűnözőcsoportok, ami összetettebb és hozzáértőbb válaszok kidolgozását követeli a börtönprogramok összeállításánál.

Börtönrendszerünket jelenleg is a folyamatos átalakulás jellemzi, ami – feltehetően – továbbra is így marad, hiszen társadalmunk szerkezete is folyamatosan változik. Tény, hogy lényegesen rövidebb idő áll rendelkezésünkre elképzeléseink megvalósítására, ugyanakkor esetünkben a sikerre vezethető minta adott. Az Európai Unió országaiban kidolgozott know-how segítséget nyújt a hazánk számára leginkább eredményességet hozó megoldások kiválasztásában, elhagyható ezáltal számos sikertelen próbálkozás. Létfontosságú kérdés a változás háttere, a nagyobb költségvetés, a nagyobb állománylétszám, a magasabb szintű ismeretanyag elsajátítás, vagyis több oktatás és képzés az állomány részére, a magas elvárásokat is kielégíteni képes infrastruktúra megteremtése.

Mindez – meglátásom szerint – nem elsősorban a költségvetés függvénye, bár kétségtelen tény, hogy az anyagi lehetőségeink jelenleg korlátozottak.

Börtönrendszerünk átalakulásának kulcsfontosságú eleme, hogy gyakorlati tapasztalataink révén minél több ismeretet halmozzunk fel az elítéltekről, hatékonyabb rezsimet biztosítva és kezelést nyújtva így, személyekre lebontva, differenciáltan. A klasszifikáció eredményeképp mind a fogvatartotti, mind pedig a személyi állomány kommunikatív készsége javul, csökkenek az interaktív feszültségek, és jobb együttműködés valósulhat meg.

A klasszifikáció előnyei

A klasszifikáció bevezetésével és a fogvatartottak jobb megismerésével az állomány tagjai előre felkészülhetnek az elítéltek reakciójára, viselkedésére. Ennek köszönhetően megakadályozhatják az olyan helyzetek kialakulását, amelyek veszélyt jelenthetnek a többi elítéltre vagy az állományra.

A gyakorlati megismerés során alkalmazott kérdőívek és tesztek egységesen ugyanazon célt szolgálnak, jelesül a klasszifikációt, vagyis a fogvatartottak szelekcióját, kivá-

lasztását. Ezzel a módszerrel a legtöbb esetben el tudjuk kerülni az agressziót kiváltó helyzeteket. Az agressziót és a nem kívánt helyzeteket úgy kerülhetjük el, hogy az elítéltek szükségletei szerint járunk el, ismerve problémáikat, gondolkodásukat, illetve normáikat. Ha az elítélteket az általánosan elfogadott gondolkodásmódhoz és értékrendhez kívánjuk közelíteni, akkor ezt azzal kell kezdenünk, hogy nekünk is meg kell értenünk gondolkodásmódjukat vagy indulataikat. Ha több ismerettel rendelkezünk egy elítéltről, illetve elítélt csoportról, akkor megvalósíthatók az elkülönítési szempontok. Ezáltal kivédhetők az elítéltet érő, továbbá a tőle érkező negatív jellegű hatások, amelyek eredményeként elkerülhető a fogvatartást átszövő kedvezőtlen megnyilvánulások sora. A szelekció révén egyúttal megakadályozható a jelen börtönviszonyokra oly jellemző szubkultúrák kialakulása, a fogvatartotti befolyás erősödése.

A klasszifikáció lehetőséget kínál továbbá a fogvatartottak kiválasztására és osztályozására is. Azonos csoportba rendezhetők ezáltal az egyazon rendellenességgel, problémával vagy megegyező bűncselekményi jellemzőkkel bíró fogvatartottak, s egyúttal a szükségleteiknek megfelelő oktatásban, képzésben vagy kezelésben részesülhetnek a börtönben töltött idejük alatt.

A klasszifikáció alkalmazása során sok, számunkra hasznos tény tárható fel a fogvatartottról. Ezek a tények az elítélt társadalmi hátterére, egészségi helyzetére, pszichológiai és pszichiátriai állapotára és intelligenciájára vonatkoznak. Ezek gyűjtése a büntetés-végrehajtási intézetbe való felvétel napján elkezdődik, benne az egészségügyi vizsgálattal és a pszichológus és a nevelő általi felvétellel. A befogadás egy kérdőívvel kezdődik, amely felméri a fogvatartott társadalmi helyzetét és családját, tanulmányait és szakmai képzettségét, egészségi állapotát, függőségét s múltbeli bűncselekményeit. A befogadást követően a pszichológusra hárul a feladat, hogy meghatározza a fogvatartott személyiségének főbb jegyeit, amely egy intelligencia-teszt (RAVEN) és egy pszichológia-teszt (SDQ: Strength and Difficulties Questionnaires – „Erős és gyenge oldalak” kérdőív) felvételével történik.

Valamennyi teszt és kérdőív adatokkal segíti a klasszifikációt, s az már a büntetés-végrehajtási szakemberek felelőssége, hogy az elítéltre vonatkozó információkat összegyűjtsék, szelektálják, és megfelelő következtetéseket vonjanak le azokból. Fontos tényező az állomány minden olyan tagjának tájékoztatása, amelyik kapcsolatban áll az elítélttel, információval rendelkezik az elítélt állapotáról, s arról, hogy milyen kockázatot jelent társaira vagy az állomány tagjaira. A kezelés oldaláról lényeges adatokról tehát minden esetben tájékoztatni kell az illetékes kollégákat.

További fontos szempont, hogy a tesztek és a kérdőívek azonos módon kerüljenek feldolgozásra minden büntetés-végrehajtási intézetben.

Az állomány és a klasszifikáció viszonya

Az információgyűjtést legeredményesebben abban a börtönben végezhetik, ahol az elítélt tartózkodik, így az állomány tagjai azonnal birtokába jutnak minden információnak, amelyre a munkájuk eredményes elvégzése érdekében szükség van. Rendkívül fontos azonban, hogy minden információt megosszunk azokkal a kollégákkal, akik ugyanazokkal

az elítéltekkel foglalkoznak. A pszichológus koordinálja és tárolja az elítéltekre vonatkozó minden információt, ezen kívül ő felel az információk továbbításáért az állomány tagjaihoz. Az információk megosztásában a lehető legkevesebb korlátozást kell alkalmazni.

Az információk azonban egyúttal felelősséget is jelentenek az állomány minden tagjának. Az elítéltekre vonatkozó információ nem hozható nyilvánosságra. Ezért ezeket az információkat csak azokkal a munkatársakkal szabad megosztani, akik ugyanazokkal a fogvatartottakkal vannak kapcsolatban. Erre a titoktartásra szükség van a fogvatartottak magánéletének védelme érdekében – azért, hogy az elítélt szabadulása után valós esélyt kapjon a társadalomba való beilleszkedésre.

A folyamatos kommunikáció mögött meghúzódó filozófia az, hogy amellet, hogy az elítélt büntetése, börtönben tartása prioritást élvez, az állomány tagjainak az is feladatuk, hogy az elítéltet felkészítsék a társadalomba való visszatérésre a szabadulás után. Tehát az őrzés mellett a másik cél, hogy a fogvatartott életlehetőségei – az oktatás-képzés segítségével – javuljanak szabadulását követően.

Hazánk viszonylatában létfontosságú, hogy jó kommunikáció alakuljon ki a speciális elítéltsz csoportok vonatkozásában, hogy ezáltal javuljon azok reintegrálódási képessége. Ezzel összhangban szerencsés lenne a büntetés-végrehajtási szervezet állományában az etnikai csoportok képviselőit is alkalmazni. Fontos lenne, mert ez egyfajta nyugalmat biztosítana a börtönökben. Az etnikumokhoz tartozó kollégák segítségével az állománynak sikerülne jobban megértenie az etnikai fogvatartottak viselkedését, sőt mi több, az etnikai csoporthoz tartozó kollégák bevonásával számos kritikus helyzetben sikerülne felülkerekedni.

Mit tartogat a klasszifikáció a jövő büntetés-végrehajtása számára?

Meggyőződésem, hogy a klasszifikációt valamennyi magyar büntetés-végrehajtási intézetben be lehet vezetni. A tesztek és a kérdőívek tanulságai, valamint az intézetek állományának tapasztalatai minden esetben hasznosíthatók.

Amint már említettem: a tesztek és a kérdőívek szabványosítása fontos feladat. A fogvatartotti adatok összegyűjtésével a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága pontosabb betekintést kaphat a börtönpopuláció helyzetébe s a fogvatartottak problémáiba. Ez egyrészt demográfiai és kriminológiai statisztikai adatokat jelent: elítélt férfiakról, nőkről, fiatalokóról, az általuk elkövetett bűncselekményekről stb., másrészt hozzájárul a felső vezetés döntéshozatali munkájához, hiszen információt közöl a fogvatartottak egészségi és pszichológiai helyzetéről, kábítószer-függőségéről, illetve az ezeken a területeken mutatkozó tendenciákról.

Az adatok segítségével új kezelési rezsimeket és a speciális elítéltsz csoportokat célzó programokat lehet kialakítani. Ilyenek lehetnek a szexuális elkövetők, a kábítószer-fogyasztók, az alkoholfüggők vagy a pszichológiai rendellenességgel jellemezhető fogvatartottak speciális körletei.

Dr. Benkő Árpád

A Nagyfai Országos Bv. Intézetben működő krónikus utókezelő részleg bemutatása

1975-ben jött létre a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet Nagyfán. Abban az időben addiktológiával, az alkoholbetegek kényszergyógykezelésével foglalkoztunk. A rendszerváltáskor megszűnt annak az intézetnek a jogi alapja, a felszámolás után alapították a börtönt, és azon belül a Krónikus Utókezelő Részleget. (Korábban is a büntetés-végrehajtás keretein belül működünk – az egészségügyi szakirányítás felügyelete mellett.)

A börtönön belül megmaradt egy épület, egy többé-kevésbé jól felszerelt „kórházi” osztály a kiszolgáló egységekkel és a képzett személyzettel. Ezért született az a döntés, hogy létrehozzanak egy olyan utókezelőt, amely ma működik Nagyfán.

A Fővárosi és Pest Megyei Egészségbiztosító Pénztár a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával kötött finanszírozási szerződésben a Büntetés-végrehajtás Központi Kórház kihelyezett egységeként fogadta el a Krónikus Utókezelő Részleget, amelynek feladata a rehabilitációs feladatok elvégzésére.

A Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet börtönegészségügyi rendszerének a felépítését kívánom ismertetni az alábbiakban. (Ezzel röviden azért kell foglalkozni, mert a betegek ellátásához mindhárom részleg hozzájárul.)

Összlétszámunk jelenleg 38+5 fő (korábban voltunk már 33-an, de 46 fő is volt az egészségügy összlétszáma), amely a következőképpen tevődik össze:

Egészségügyi Központ – orvos-igazgató, vezető gyógyszerész, pszichológus, intézetvezető főápoló és az előadó (összehangolja és szervezi az egészségügyi munkákat).

Egészségügyi Osztály – főorvos vezetésével, két beosztott orvossal, laborvezetővel, foglalkozás-egészségügyi, fizioterápiás, laboratóriumi és röntgen-szakasszisztenssel, illetve 4 ápolóval látják el a klasszikus börtön-egészségügyi feladatokat.

Szerződéssel itt dolgozik egy fogorvos és egy reumatológus szakorvos, részmunkaidőben pedig egy fül-orr-gégész és egy bőrgyógyász szakorvos.

Krónikus Utókezelő Részleg – főorvos, két beosztott orvos és 18 fő ápoló látja el a betegeket.

Az alábbi – ÁNTSZ-engedéllyel végzett – egészségügyi szolgáltatásokkal rendelkezünk (a körletes betegeknek is biztosítani tudjuk ezeket):

Laboratórium: Vegyész-mérnök vezetésével és egy szakasszisztenssel működik – csak fő-munkaidőben. Rendelkezünk az ellenőrző vizsgálatokhoz szükséges feltételekkel (ionok, enzimek stb.), de van immundiagnosztikai készülékünk is. A személyi fel-

tételek miatt viszont csak a legalacsonyabb szintű működési engedélyt kértük az ÁNTSZ-től. A Laboratórium évente kb. 35000 vizsgálatot végez, ebből kb. 3400-at a Szegedi Fegyház és Börtön részére!

RTG: Egy röntgen szakasszisztenssel. A szakorvos hetente egyszer jön leletezni és a szükséges vizsgálatokat elvégezni. Rendelkezünk egy régi ultrahang készülékkel, amely „tájékozódásra még alkalmas”.

Gyógyszertár (valójában gyógyszerraktár, mert nem kértünk rá működési engedélyt, ugyanis nem felelünk meg a szükséges gyógyszer-tári minimum feltételeknek): Szakgyógyszerész vezetésével, 16,2 millió forint éves gyógyszerkerettel, amely három év óta nem változott. (A laboratórium vegyszerellátását is ebből a keretből kell megoldani.) Fontos megjegyezni, hogy nem kórházi áron kapjuk a gyógyszereket, hanem TB-támogatással.

Fizioterápiás kezelő: szakasszisztens vezetésével, reumatológus szakorvos segítségével.

Ultrahang, Sollux, ingeráram és rövidhullám kezelés.

Fogászat: szerződéses szakorvossal és főállású szakasszisztenssel dolgozik.

Gyógytorna: Hetente egyszer jön a gyógytornász, és egyéni és csoportos foglalkozásokat tart. Betanítja és ellenőrzi a gyógytornákat. (Ez kb. 10-17 főt érint.)

Dietetikus: Az ételmezés-vezetővel közösen elkészítik az étlapokat. Normál, cukros, tejmentes, pankreatitises, colitises, vegetáriánus, pépes, sertéshúsmentes diéta van, de eddig minden speciális diétát biztosítani tudtunk (pl. vesebeteg-, májbeteg-diétát).

Krónikus Utókezelő Részleg: Az utókezelőbe a Büntetés-végrehajtás Központi Kórház és a BVOP Egészségügyi Főosztályának együttes javaslatára kerülnek a betegek elhelyezésre.

Ez a részleg látja el az idült betegségben szenvedő és a fekvőbeteg ellátást igénylő, vagy mozgáskorlátozott fogvatartottak gyógyítását, gondozását, a lehetséges mértékű rehabilitálását.

Felvonó is van, mert az épület kétszintes.

A Részleg 80 ágyából 67 működik 13 kórteremben, termenként 5-6 ágygal. (65 a normál ágyak száma, amihez hozzáadódik az egészségügyi elkülönítő 2 ágyas férőhelye.)

A létszám jelenleg 69 fő beteg. A beteglétszám növekedésére jellemző, hogy 1992-ben 41 fő volt az átlaglétszám, az ágykihasználás: 62%, 2004-ben 74 fő volt az átlaglétszám, az ágykihasználás: 92%. Egy év során kb. 100–114 krónikus beteg fordul meg a részlegen.

Kórtermekink vannak, nem zárkaink. Csak csap van bent a kórtermekben. A WC-k, zuhanyzók és a kiszolgáló helyiségek a folyosó másik oldalán helyezkednek el. Arra külön büszkéek vagyunk, hogy sikerült felújítani a mellékhelyiségek egy részét, és a tolszékes betegek részére speciális WC-t is kialakítottak. Ezen az oldalon található még a tálaló, a mosogató, a dohányzó helyiség és a balkon, amely a mozgáskorlátozottak szabadlevegőn tartózkodását szolgálja. Itt van a Krónikus Utókezelő Részleg gyógyszer-tárára (gyógyszeradagoló helyiség), ahol a krónikus és a körletes betegek gyógyszer-adagolása történik, s végül a „nővér támaszpont” – kezelő, pihenő és dolgozóhely.

Szerencsés esetben 4 – 3 – 2 beosztásban dolgoznak a szakdolgozók. Pihenő és munkaszüneti napokon csak 2 fő nappalos és 2 fő éjszakai szakdolgozó teljesít szolgálatot, akik közül az egyik a körletes betegeket is ellátja.

Működésünk a kórházi osztályokéhoz hasonló (nővérvizit, kezelések, orvosi vizitek, gyógyszerosztás stb.). A részlegnek külön napirendje van. Mivel a körleteken nem lehetett kialakítani fektetőket, ezért a fekvőbeteg ellátást igénylő körletes betegek is itt vannak elhelyezve. Állandó orvosi ügyelet működik, ebben a főállású orvosok mind részt vesznek. Az ÁNTSZ előírta, hogy belgyógyász szakorvossal kössünk szerződést.

Általánosságban elmondható, hogy az egészségügyi tevékenység egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény, valamint a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. tv. egészségügyi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 233/2000. kormányrendelet, továbbá az egészségügyi ellátás folyamatos működtetésének egyes szervezési kérdéseiről szóló 47/2004. ESZCSM rendelet a munkaszervezésünket nagyon megnehezíti.

VI. számú függelék:

Ádám Attila

Történeti áttekintés a II. egység 10 éves évfordulójára

A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr.-t az 1993. évi XXXII. tv. módosította, figyelembe véve az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai büntetés-végrehajtási szabályokra vonatkozó ajánlásait. A jogszabály létrehozta az enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) intézményét, s így lehetőség nyílt a nyitott és félig nyitott körletek kialakítására. Ez új kihívást jelentett a magyar büntetés-végrehajtás számára, hiszen egyszerre kellett a hatékony módszereket átvenni, és egyben a túlszűfolságot megoldani.

Az EVSZ intézményének szemlélete azon a felismerésen alapszik, hogy a büntetés-végrehajtásnak a társadalomba való visszavezetés a feladata, nem pedig a megtorlás. A célt motivációval, „neveléssel” lehet elérni. A jogalkotó szándéka az volt, hogy a fogvatartottakat megvédje a börtönártalmaktól, illetve az elítélt szabadságának korlátozását enyhítse.

A gyakorlat azt mutatta, sok esetben előfordult, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alatt megszakadt az egyébként rendezett családi háttérű elítéltek kapcsolata a társadalommal, így módon nehezebbé vált szabadulás utáni visszailleszkedésük. A szabadságától megfosztott személy fogvatartottként elveszti munkahelyét, vagy ha tanult, félbe maradnak tanulmányai.

Az 1993. évi XXXII. tv. 38.§. (1) pontja a szabadságvesztés végrehajtásának feladatáknaként az elítélt önbecsülésének fenntartását, a felelősségérzet fejlesztését határozta meg, továbbá azt, hogy

elő kell segíteni, hogy a fogvatartottak szabadulásuk után a társadalom elvárásainak megfelelő önálló életet éljenek. A törvény életbe lépésével az elítéltekkel foglalkozó személyi állomáynak is szemléletváltoztatásra volt szüksége. Olyan törvényeket, intézkedéseket kellett alkalmazni a gyakorlatban, amelyek eddig nem léteztek, vagy más formában valósultak meg (pl. egyszemélyes elhelyezés, EVSZ, hétfélig eltávozás, külső munkahelyen való munkavégzés, kimaradás).

A büntetés-végrehajtási intézetek bátran alkalmazták EVSZ lehetőségét. Kezdetben az a gyakorlat alakult ki, hogy a fogvatartott, ha a fokozatának megfelelő időt kitöltötte, kérte az EVSZ alkalmazását. Az intézet kezdeményezésére akkoriban nemigen volt példa, de ez oly módon változott meg, hogy ma már csak az intézet kezdeményezhet. A hétfélig eltávózosokra havonta négy alkalommal kerülhetett sor, ebből egyszer 48 órára hagyhatták el az intézetet a fogvatartottak.

Az EVSZ körlet létrehozásával megoldott az egyszemélyes elhelyezés, készpénzüket és civil ruházatukat maguknál tarthatják az elítéltek. A törvényben taxatív felsorolásra kerültek azok könnyítések, melyek az elítélt szabadságának korlátozását enyhítik. Az EVSZ-es a büntetés-végrehajtás izolált világából gyakorlatilag egy félig nyitott rezsimbe kerül, kezdeti izoláltsága jelentősen csökken.

A Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet II. számú egységében 1995. április 19-én kezdte meg működését az EVSZ-es „B” körlet – négy fő fogvatartott kihelyezésével. A körlet 25 lakószobából áll (22 db egyszemélyes, 2 db két személyes és 1 db három személyes szoba). Az EVSZ körlet úgy került kialakításra, hogy a külső nyílászárókon nincsenek rácsok, a lakószobák kulcsát a fogvatartottak maguknál tarthatják.

1996 szeptemberében, közvetlenül az EVSZ körlet mellett a „C” körlet került átadásra, ami tulajdonképpen az EVSZ rezsimbe helyezés előkészítőjeként működik. Itt 33 lakószoba (32 db egyszemélyes és 1 db kétszemélyes) található, mely 34 fő elhelyezését biztosítja. A „C” körlet külső nyílászárói börtönnek megfelelő biztonságtechnikai kialakítással készültek, viszont belül az egyszemélyes elhelyezést biztosító lakószobák normál ajtókkal készültek, melyek kulcsait a fogvatartottak maguknál tarthatják, de az ajtót belülről nem tudják magukra záni.

A két körlet felügyeletét folyamatos szolgálati rendben 1 fő körletfelügyelő látta el (jelenleg csak nappal van állandó felügyelet, az éjszakai körletfelügyelő – az intézet kapusa – csak óránként ellenőrzi a körletet).

Differenciált végrehajtás intézetünkben

A II. egység B-C körletére való kikerülés első lépcsőjeként az I. sz. egység nevelője, vezető-nevelője tesz javaslatot olyan elítélt kihelyezésére, aki első büntényes, szabadságvesztésének időtartama 5 évnél kevesebb, lehetőleg önkéntes bevonuló, továbbá nem erőszakos bűncselekményt követett el. A Befogadó Bizottság ülésén, a parancsnok dönt a kihelyezésről, majd egy 90 napos megismerési folyamat kezdődik, ami a fogvatartott családi kapcsolattartására, büntetés-végrehajtáshoz való hozzáállására, jogszabálykövetésére vonatkozik. Az intézet az önkormányzattól és rendőrségtől környezettanulmányt kér, valamint – a hozzátartozó által tett fogadói nyilatkozatot és a fenti információk pozitív jellege esetén – első esetben kimaradásra, majd rövidtartamú eltávózásra tesz a nevelő javaslatot. Ha az elítélt az intézet elhagyására vonatkozó szabályokat maximálisan betartja, akkor tesz intézetünk javaslatát EVSZ alkalmazására bv. bíró felé.

Az eltávozások gyakoriságát illetően a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet felhatalmazása alapján havi 4 alkalommal engedélyezhető eltávozás, de a gyakorlatban börtönfokozatú elítélt esetén havi 1, fogházfokozatú elítélt esetén havi 2 alkalommal vizsgálja meg az intézet parancsnoka az eltávozás lehetőségét. A következő havi hétvégi eltávozásokra minden hónap 25-éig tesz javaslatot az alegységvezető. Az eltávozás időtartama általában 33 óras (szombat 8 órától, vasárnap 17-ig), de állami, egyházi ünnep, illetve jelentős családi esemény alkalmával az intézet parancsnoka engedélyezheti a 48 óras eltávozást. A javaslattétel során különösen nagy figyelmet fordítunk a differenciálásra. Figyelembe vesszük az elítélt magatartását, munkavégzését és közösségi tevékenységét.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alá tartozó fogvatartottak készpénzt tarthatnak maguknál, ennek maximált összegét az intézet parancsnoka 15000 forintban határozta meg. A külső munkahelyen foglalkoztatott elítéltek 1000 Ft-ot vihetnek magukkal. A készpénz tárolása személyenként elkülönített trezorban történik.

Az elítélt egyéniesítése

Az egyéniesítés során a nevelő az elítélt magatartásának, tevékenységének és személyiségének megfelelő nevelési célt határozza meg, és ennek alapján választja ki a leghatékonyabb pedagógiai eljárásokat. Az egyéniesítést már az elítélt alegységbe való befogadásával megkezdjük, s ez érvényesül a szabadulásáig. A nevelők az elítélt személyiségéhez, egyéni képességeihez igazodva készítik el a nevelési tervet, amelyben megjelenik a szakképzés, a családi kapcsolatok rendezésének, a lakhatásnak, a munkavégzés és a szabadulás utáni beilleszkedés lehetősége.

Fontos megjegyezni, hogy az egyéniesítés nemcsak a nevelésben van jelen, hanem megjelenik az őrzésben és foglalkoztatásban is.

A II. sz. egységben a biztonság nemcsak a fogvatartottak őrzésére korlátozódik. A biztonság, mint alapvető tényező, már az elítélt befogadásának pillanatától kezdve szabadulásáig a nevelői tevékenység eszközeiben nyilvánul meg. Ezek a nevelői eszközök a következők:

- a) erkölcsi-akaratú nevelés, ami az egyéni és csoportos foglalkozások keretében bontakozhat ki,
- b) társadalmilag hasznos tevékenységre nevelés; melynek legfontosabb eszközei a munkavégzés, munkáltatás biztosításával az együttélési szabályok elsajátítása, családi és közösségi kapcsolatok erősítése, az öntevékeny szervezetek működtetése, a szabadidő hasznos és kulturált eltöltésének biztosítása.

Az egység külső őrzés (pl. őrtorony, technikai őrzésbiztonsági rendszer) és bástyafal nélkül került kialakításra. Az egység biztonsági rendszerének tervezésekor a minimális biztonság elvének megvalósítására törekedtünk. E minimális biztonságot elsősorban a fogvatartottak tudatának befolyásolásával és jogkövető magatartásuk kialakításával érjük el. Nagy hangsúlyt fordítunk az egyéni, személyre szabott nevelési programoknak, illetve az intézet parancsnoka által megtartott negyedéves fogvatartotti fórumnak.

Külső munkahelyeken azok az elítéltek dolgozhatnak, akik foglalkoztatásához a Kecskeméti Rendőrkapitányság is hozzájárult. A kivonuló listát – a munkavégzést megelőző napon – továbbítjuk a Kecskeméti Rendőrkapitányság ügyeletes tisztjének. Erre azért van

szükség, hogy a rendőrségnek tudomása legyen a jogszerűen városban tartózkodó elítéltek személyéről.

A munkahelyre csoportosan korábban minimum 3 fő, az 1-1/1/2003. OP intézkedés hatálya lépésétől 2 fő felügyelet nélkül járhat ki. Ellenőrzésüket külön ellenőrzési tervben meghatározottak szerint hajtjuk végre.

EVSZ körlet létszáma 25–30 fő körül mozgott 1999-ig. Jelenleg az intézetben 22 fő EVSZ-es fogvatartott van. Évente átlagosan 1-2 fővel szemben indítunk fegyelmi eljárást, és az eljárás befejezése előtt már „kiemeljük” a „B-C” körletről és az I. sz. egységben kerül elhelyezésre. Nagyon erős szerepe van a közösség nevelő erejének, mivel a fogvatartottak igyekeznek elkerülni azt, hogy bárki közülük fegyelemsértést kövessen el.

A mai napig közel 500 fő szabadult a körletről, a visszajelzések alapján eddig mindössze két volt fogvatartottal szemben kezdeményeztek újabb büntetőeljárást.

A kapcsolattartás specialitásai

Látogatás:

Az EVSZ-es fogvatartottak számára – a körlet adottságainál fogva – nincs lehetőség látogató fogadására. Tapasztalat szerint nem is igénylik azt.

Telefonhasználat:

A telefonhasználat a társadalomba való visszailleszkedés elengedhetetlen feltételét szolgálja. Egyrészt a jó családi kapcsolat fenntartásában, másrészt munkahelyszerzés, vagy lakásproblémák megoldásában nyújthat segítséget. Nyitástól zárásig használhatják a telefonokat a fogvatartottak, természetesen csak a fogvatartotti alrendszerben rögzített személyeket hívhatják. A telefonálás időtartama nincs percre pontosítva, mivel öntevékeny szervezeten keresztül napi sorrendet készítenek a fogvatartottak egymás között, és a rendelkezésre álló délelőtti, illetve délutáni két órát maguk osztják el. A visszaélések elkerülése végett a beosztást az alegységvezető ellenőrzi.

A szabadulásra való felkészítés

A fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedését elősegíti a félig nyitott büntetés-végrehajtási forma. A reszocializációs folyamatban nagy jelentőséget fordítunk arra, hogy a fogvatartott az intézetben folytathassa tanulmányait, s esetleg újabb képzéseken vegyen részt. A képzésekről kapott bizonyítványokban igyekszünk elkerülni azon tény rögzítését, hogy az adott személy a börtönben szerezte meg azt.

Szabadulásuk előtt rövidtartamú eltávozást adunk a fogvatartottak részére – a munkahely és lakás biztosítása, illetve megszerzése érdekében.

Az egyházakkal, karitatív szervezetekkel, illetve a munkáltatókkal való együttműködés

Hat felekezet egyházával kötöttünk megállapodást. Képviselőik igény szerint felkeresik a II. számú egység elítélteit lelki gondozás céljából. Az egységben ökömenikus jelleggel imaterem került kialakításra. Intézetünkben működik a börtönlelkész szolgálat, mely a fontosabb egyházi ünnepeket szervezi.

A munkahelyek vezetőivel nagyon szoros kapcsolatot alakítottunk ki, és ennek során a fogvatartottakról alkotott véleményüket kikérjük, amelyet munkánk során a továbbiakban felhasználunk (pl. jutalmazási javaslatok, teljesítmény-értékelések elkészítésekor).

Kötelességünk segíteni abban, hogy a fogvatartottak szabadulásuk után el tudjanak helyezkedni, mert rendszeres jövedelem nélkül nem biztosított létfenntartásuk. Így fennállhat annak a veszélye, hogy megélhetési gondjaik miatt újabb bűncselekményt követhetnek el. Ebben a kérdésben is számíthatunk a civil munkáltatókra.

Az utóbbi időben egyre gyakrabban fordul elő, hogy a vállalkozók szabadulásuk után is biztosítják a fogvatartottak foglalkoztatását. Az együttműködésük során ismertté válik az adott tevékenységhez szükséges képességük és hozzáállásuk, valamint az adott kollektíva is befogadja őket.

Nagy szerepet játszik intézetünknel a Kecskeméti Képző Központ által intézetünkhöz benyújtott állami finanszírozású pályázatok realizálása. A baromfifeldolgozó, sütőipari, szárasztészta készítő, gipszminta készítő tanfolyamok gyakorlati oktatását végző vállalkozók biztosították a tanműhelyeket, valamint segédeszközöket.

Nagy lépésnek tekintjük az informatikai hálózatok kiépítését. Intézet az Educatio Kht.-n keresztül pályázati úton az EMJ Hungary Kft.-től fogvatartottak számítógépes képzésének elősegítése végett 9 komplett hálózatba kötött számítógépet, nyomtatót, fényképezőt, projektort kapott. Ennek következtében évente 10–15 fő részére számítógépes alapképzést tudunk biztosítani.

Egy kecskeméti internet-szolgáltatónál lobbizás útján sikerült elérni, hogy egyéves időtartamra korlátlan internet-hozzáférést biztosítson egy szűrő alkalmazásával. A szűrő beállítását, karbantartását a cég vállalta.

Másik számítógépes oktatói rendszert a Cisco Systems Hungary által sikerült telepíttetni a „C” körletre, ahol 10 fő részére egy éven keresztül napi négy órában hálózatépítő mérnökaszisztensi képzés folyik. A fogvatartottak részére tanulmányaik idejére fizetést tudunk biztosítani, de sokan közülük kérik, hogy dolgozhassanak is 4-6 órában.

Az EVSZ körleten tanulmányaik folytatása érdekében (nyelvi, szakmai online-tanfolyamok stb.) a laptop használata került engedélyezésre a fogvatartottak számára. Új kapcsolattartási formát sikerült kialakítani, az elektromos levelezést, ami ellenőrzött formában, csak a nevelői postaládán keresztül történhet.

A félig nyitott rezsimként működő Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet „B” és „C” körlete úttörő szerepet vállalt, és vállal ma is, egyrészt az Európai Unió tagállamaiban is sikerrel alkalmazott modern büntetés végrehajtási elvek alkalmazásában, másrészt a nevelési munkában külön figyelmet fordít a csatlakozás után várható változásokra való felkészítésre is, pl.: angolnyelv tanítás, informatikai képzés, az Európai Unióval kapcsolatos információk átadása.

A kecskeméti tapasztalatok azt mutatják, hogy a büntetés-végrehajtás hatékonysága ezekkel a módszerekkel növelhető, illetve ezen elvek alkalmazása mentén komoly és gyümölcsöző együttműködési kapcsolat kialakítására van lehetőség más tagállamok büntetés-végrehajtási intézeteivel.

Dr. Szűcs András Anya-gyermek Részleg

Az uniós elvárások ismeretében és a magyar büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetét figyelembe véve került kialakításra intézetünkben az Anya-gyermek Részleg.

Az előzményekről csak röviden szeretnék szólni. A Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa – a hozzá érkezett bejelentés alapján – úgy találta, hogy a tököli Bv. Központi Kórházban nem voltak megfelelőek a gyermekes anyák elhelyezési körülményei. Ennek kapcsán olyan megoldást kellett találni, mely biztosítja a fogvatartás alatt született gyermekek együttes elhelyezését a fogvatartott anyákkal, így került Kecskeméten megépítésre egy minden igényt kielégítő Anya-gyermek Részleg.

A részleg működését az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 127. szakasz (1) bekezdés alapján kapott felhatalmazás alapján a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. IM rendelet szabályozza. E rendelet 46. szakasz (2) bekezdése alapján készült az 1-1/65/2003. számú OP intézkedés.

Az ideiglenesen létrehozott Anya-gyermek Részleg 2002. február 21-én kezdte meg működését a Fiatalkorúak Regionális Intézetében, ahol egy 10 fő elhelyezését biztosító pavilon-rész került kialakításra, a hozzá tartozó szociális helyiségekkel. 2003. november 12-én költöztek át az újonnan épített épületbe, melyben eddig 55 anya került gyermekével elhelyezésre.

A folyamatos működést a körletfelügyelő és szakvégzettséggel rendelkező csecsemőgondozók látják el, a részlegvezető/nevelő és a vezető ápoló felügyelete mellett.

Az Anya-gyermek Részlegben a hagyományos börtönkörülmények enyhültek a speciális feladatok miatt, a gondozás módosítja a napirendet, áttevődnek a hangsúlyok. A fogvatartotti populáció megköveteli a gyermekek ellátásának állandó kontrollálását, de a részleg optimális létszáma ezt lehetővé teszi.

Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete

A Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete felépítésének gondolata 1992-ben merült fel. A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. számú egysége ideális helynek tűnt, így hosszas előkészítő munka után 1996. május 2-án kezdődtek meg a tereprendezési és építési munkálatok. Az ünnepélyes alapkövetételre 1996. június 14-én került sor. 1997. november 4-én az épületegyüttes műszaki átadása megtörtént, majd a 30 fő fiatalkorú egyszemélyes elhelyezését és őrzését, nevelését, kezelését, ellátását biztosító komplexumot 1997. december 19-én vette át a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

A beruházás során 3 darab 10 fős pavilon került kialakításra, melyek minden fiatal számára egyszemélyes intim szférát teremtenek. Lakóegységenként teakonyha, közösségi helyiség került kialakításra.

A középő kiszolgáló egységben található orvosi rendelő, konditerem, elkülönítő zárka, két tanterem, amelyek közül az egyikben 10 gépből álló számítógépes szaktanterem került kialakításra, ami az informatikai képzést biztosítja, évente 10-15 fogva tartott esetében.

Szervezeti felépítése a következő:

- 1 fő parancsnok-igazgató
- 1 fő vezető nevelő
- 1 fő nevelő,

1 fő szociális segédelőadó,
5/5 körlet-főfelügyelő/körletfelügyelő és
5 fő technikai rendszerkezelő.

Az intézet elsősorban négy megye (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyék) fogvatartottjainak elhelyezését szolgálja. Olyan fiatalok is idekerülnek azonban, akik más régiókba tartoznak, védettség, illetve egyéni kezelési okokra való tekintettel.

Fogvatartottak iskolai végzettsége: 53% – 8 osztály, 3% – ipari iskola, 3% – szakközépiskola, a többinek nincs meg a 8 osztályuk.

A képzések tekintetében a Kecskeméti Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képzőközponttal, a Kiskunfélegyházi Szintézis Stúdióval, a Kecskeméti Németh László Gimnáziummal alakítottak ki együttműködést.

A következő tanfolyamok zajlottak le az Intézetben: elsősegély tanfolyam, tisztító, gipszstukkó, rongyszőnyegszövő, gyorsétkeztető, angol alapfokú, számítógép-kezelő tanfolyam.

Az iskola képzés vonatkozásában középiskolai képzés eddig 24 fő esetében indult. Általános iskolai képzésben 2004-ben 1 fő vett részt, jelenleg 5 fő.

A munkáltatás terén sajnos csak intézetben belüli tevékenységet lehet nagyobb létszámban végeztetni, esetenként I. biztonsági csoportos fogvatartott a II. egység területén. Az eddigi munkák következők voltak: dosszié-hajtogatás, papírtasak-ragasztás, csoki-tördelés, cipővarrás, facsemete-gondozás, Lego-csomagolás, flakon-ragasztás.

A 2003 áprilisában indult Phare-program három részből áll:

- klasszifikáció,
- rehabilitáció,
- konferenciák szervezése fiatalkorúakat fogvatartók és civil szervezetek között

A holland mintára épülő klasszifikációs program elsősorban a fiatalkorúak intézetében került bevezetésre. A tapasztalatok összegzése után egységenként, részlegenként adoptálva kerülnek megvalósításra annak elemei. A rehabilitációs tevékenység az Anya-gyermek részlegen és a fiatalkorúaknál tréningek tartásával, valamint a pártfogói, utógondozói szakemberek segítségével valósul meg. (A „B-C” körlet elhelyezési körülményei, valamint az EVSZ adta lehetőségek, alapvetően biztosítják azt, hogy a fogvatartottak családjuktól, társadalomtól ne szakadjanak el.) A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet szoros kapcsolatban van a helyi (megyei, városi) igazságügyi és rendvédelmi szervekkel, gyámügyi, pártfogói szervezetekkel, amelyek szakmai konferenciáin rendszeresen részt vesznek az intézet delegáltjai.

Dr. Szűcs András

Az előzetesen letartóztatottak jogainak és kötelezettségeinek érvényesülése

az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok tükrében

Bevezető gondolatok

Az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó szabályok meghatározzák azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyek a kényszerintézkedés hatálya alatt álló fogvatartottakat megilletik, illetőleg terhelik. A jogok egyúttal kötelezettségeként jelentkeznek a hatóságok számára, míg a fogvatartotti kötelezettségek megszegése esetén akár kényszer is alkalmazható azok érvényesítése érdekében. Az előzetesen letartóztatottak jogai a büntetőeljárás és büntetés-végrehajtási jogok kategóriájába sorolhatók attól függően, hogy azokat a fogvatartott az elene folyó büntetőeljárás során, vagy a fogvatartotti jogviszony keretében érvényesíti.

A Magyar Köztársaság Ügyvédsége 2004-ben vizsgálta az előzetes letartóztatás végrehajtása törvényességének, a fogvatartotti jogok és kötelezettségek érvényesülését. Az egész országra kiterjedő komplex vizsgálat célja alapvetően annak megállapítása volt, hogy az előzetes letartóztatás végrehajtása során az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok rendelkezései miként érvényesülnek a gyakorlatban, illetőleg a végrehajtó szervek alkalmazzák-e az EU és az ET ajánlásokban foglaltakat.

A vizsgálat tárgyát képező jogok és kötelezettségek

Az előzetesen letartóztatottak büntetőeljárásai jogai közül kiemelkedő jelentőséggel bír a védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog, a hatóság részére elvégzendő feladatként jelentkező értesítési és különböző gondoskodási kötelezettségek, a jogorvoslati jog, valamint a fogva tartó intézetek előállítással és kézbesítéssel összefüggő kötelezettsége.

A büntetés-végrehajtási jogok közül kivételesen fontos a szabad levegőn tartózkodáshoz, illetőleg a saját ruházat és segélyruha viseléséhez fűződő jog, a kapcsolattartás, valamint a panasz és kérelem előterjesztésének joga, a termelőmunkában való részvétel lehetősége, valamint az anyanyelv használatához fűződő jog.

Az előzetesen letartóztatottaknak – csakúgy, mint más fogvatartottak – alapvető joguk fűződik a törvényes bánásmódhoz. A bánásmód tágabb értelemben vett fogalmához hozzátartoznak a fogvatartottak elhelyezésének körülményei, a fogva tartó intézetek telítettsége is. A büntetés-végrehajtási intézetek jelenleg tapasztalható túlszűfolttsága hátrányosan befolyásolja a fogvatartottak jogi helyzetét, a fogvatartás biztonságát, valamint kihat a bánásmód törvényességére. Az elhelyezési körülmények közvetlen hatást gyakorolnak a fogvatartottak emberi méltóságára, önérzetére is.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási kötelezettségeivel kapcsolatban az intézeti rend betartásának, a rendelkezési jogkör gyakorlója által előírt fokozott őrzés, va-

lamint az elkülönítésre vonatkozó szabályozás érvényesülésének, és a befogadás alkalmával kötelezően elvégzendő orvosi vizsgálat türesének jelentősége emelhető ki.

Az előzetesen letartóztatottak büntetőeljárási jogainak érvényesülése

A védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog

A védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog két alapvető jelentőségű büntetőeljárási alapelv. A Magyar Köztársaság Alkotmányának 57. § (3) bekezdése szerint: „A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga”. Ezen alkotmányos jog megjelenik a büntetőeljárásról szóló törvényben is (5. §), a fogvatartottakkal kapcsolatos jogalkalmazás során jelentőséggel bíró tartalma pedig e törvényben, illetőleg a Bv. Szabályzatban és a Fogdarendeletben kerül kifejtésre.

A Be. 43. § (2) bekezdésének c) pontja kimondja, hogy a terheltnek a büntetőeljárás bármely szakaszában joga van ahhoz, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre. A törvény 135. § (3) bekezdése az előzetesen letartóztatott terheltek vonatkozásában garantálja a védővel történő érintkezés jogosultságát.

A Be. 9. § szerint: „A büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány. A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben kisebbségi vagy regionális nyelvét vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri – az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja. Annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet e törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta.”

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek, illetőleg a rendőrségi fogdák általában maradéktalanul biztosítják az előzetesen letartóztatottak számára, hogy a védekezésre felkészülés érdekében a védőkkel megfelelő formában kapcsolatot tarthassanak. Az általános gyakorlattól eltérő esetek csak elvétve fordultak elő.

Az egyik megyei büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett P. Z. előzetesen letartóztatott panasszal fordult a D. Katonai Ügyészséghez, mert védőjével való kapcsolattartását nevelője engedélyhez kívánta kötni. A fogvatartott állítása bizonyítást nyert, ezért az érintett nevelő fegyelmi felelősségre vonásban részesült.

A védelemhez való jog érvényesülésének hagyományosan elemi feltétele a védővel való ellenőrzés nélküli kapcsolattartás biztosítása. A vizsgálat tapasztalatai szerint a fogva tartó intézetek általában maradéktalanul eleget tesznek a vonatkozó előírásoknak. Az általános gyakorlattól eltérő eset csak kivételes jelleggel fordult elő.

A ténylegesen megvalósult jogellenes ellenőrzés helyett gyakrabban jelentett problémát, hogy a fogva tartó intézetben nem biztosították az ellenőrzésmentes kapcsolattartás feltételeit.

Így például nem volt megoldott a fogvatartottak által használt telefonkészülékek hangterjedést gátló eszközökkel történő ellátása többek között az egyik büntetés-végrehajtási in-

tézet egyvelten objektumában sem, valamint két fővárosi rendőrkapitányság fogdáján, így az azokon folytatott beszélgetést a közelben tartózkodó, arra jogosulatlan személyek is hallhaták. A jogszabálysértő állapot megszüntetése érdekében jelzések benyújtására került sor.

A vizsgálat során beszerzett adatok alapján megállapítást nyert, hogy az előzetesen letartóztatottak vonatkozásában az anyanyelv használatához fűződő jog hatályosul, az eljáró hatóságok az annak érvényesülését elősegítő jogszabályi rendelkezéseket betartják.

Az előzetesen letartóztatott által megjelölt személy értesítése*

Az eljáró hatóság értesítési és gondoskodási kötelezettségeiben az a közös vonás, hogy megtételükre a hatóság már a terhelt őrizetbe vételekor köteles. Abban az esetben azonban, ha ekkor az intézkedésre kötelezett hatóság megtételüket elmulasztja, azt utóbb az előzetes letartóztatás elrendelése után – az eljárás szakaszától függően – a nyomozó hatóságnak vagy a bíróságnak a lehető legrövidebb időn belül pótolnia kell.

Megállapítható volt, hogy az eljáró hatóságok a vizsgált időszakban a büntügyi őrizetek és az előzetesen letartóztatottak felügyelet nélkül maradt kiskorú gyermekének, illetőleg az általuk gondozott más személy elhelyezésével, valamint a fogvatartottak felügyelet nélkül maradó vagyonának és lakásának biztonságba helyezésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket maradéktalanul betartották. Olyan esetek azonban előfordultak, amikor a fogvatartott fogdán található iratai között az általa megjelölt hozzátartozó értesítésének időpontjáról és módjáról, illetve az értesítés elmaradásának okáról a fogvatartás alapjául szolgáló eljárást folytató szerv képviselője által készítendő feljegyzés nem volt fellelhető, ezért nem lehetett megállapítani, hogy az előírt értesítés megtörtént-e vagy sem.

Ez történt például az S. Rendőrkapitányság fogdájában fogvatartott T. G. G. büntügyi őrizetes vonatkozásában, valamint az Sz. Rendőrkapitányság fogdájában elhelyezett Cs. P., G. I. és L. B. fogvatartottak esetében.

A jogorvoslathoz való jog, a fogva tartó intézetek kézbesítési és előállítással összefüggő kötelezettsége

A büntetőeljárásban részt vevő valamennyi terhelt jogosult jogorvoslati jogának gyakorlására (Be. 43. § (2) bekezdés e) pont). A fogva lévő terheltek, s így az előzetesen letartóztatottak esetében a jogorvoslati jog érvényesülésének elengedhetetlen feltétele, hogy a fogva tartó intézetek a büntetőeljárás során keletkezett iratokat a fogvatartottnak kézbesítsék. A fogva tartó intézeteknek az előzetesen letartóztatottaknak az eljáró hatósághoz való előállítása kapcsán felmerülő kötelezettségei nem csak a jogorvoslati jog, de a fogva lévő terheltek egyéb büntetőeljárási jogainak érvényesülése szempontjából is lényegesek.

A tárgydőszakban nem fordult elő olyan eset, hogy előzetesen letartóztatott a fogva tartó intézet hibájából nem tudta jogorvoslati jogát gyakorolni. Olyan eset sem történt, hogy előzetesen letartóztatott a fogva tartó intézet mulasztása miatt nem, vagy késedelmel-

* Az alfejezet teljes címe a szerző kéziratában a következő volt: „Az előzetesen letartóztatott által megjelölt személy értesítése, felügyelet nélkül maradt kiskorú gyermekének, illetőleg az általa gondozott más személy elhelyezéséről, valamint felügyelet nélkül maradó vagyonának és lakásának biztonságba helyezéséről való gondoskodás” [A szerk.]

sen kapta meg a vádiratot, az idézést, az értesítést, illetőleg a nyomozó hatóság, az ügyészség vagy a bíróság határozatát. Arra sem akadt példa, hogy a fogva tartó intézet hibája miatt maradt el az előzetesen letartóztatott bíróságra, illetőleg ügyészségre történő előállítás.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási jogainak érvényesülése

Az anyanyelv használatához fűződő jog érvényesülése

Az anyanyelv használatához fűződő jog nemcsak büntetőeljárási, de egyúttal büntetés-végrehajtási alapelv is [Bv. tvr. 2. § (2) bekezdés a)-b) pont]. Érdemes kiemelni, hogy a Bv. tvr. jelzett rendelkezése az előzetesen letartóztatottakra nem, csupán az elítéltekre vonatkozik. Az előzetesen letartóztatottak esetében az anyanyelv használatához fűződő jog érvényesülését jelenleg miniszteri rendeletek garantálják. E kiemelkedően fontos büntetés-végrehajtási alapelvet az előzetesen letartóztatottak vonatkozásában is magasabb szintű jogszabályban, az új Bv. Kódexben lenne indokolt rögzíteni.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban az előzetesen letartóztatottak anyanyelv használatához fűződő joga, büntetés-végrehajtási jogaik érvényesítése és kötelezettségeik teljesítése során – néhány kivételtől eltekintve – biztosítva volt.

A S. külföldi állampolgárságú előzetesen letartóztatottnak az M. Rendőrkapitányság fogdájaiba történő befogadásakor, illetőleg a fogvatartott zárkába helyezése előtt elvégzett orvosi vizsgálata során nem volt jelen tolmács, így nem lehetett megállapítani, hogy milyen nyelven ismertették vele jogait és kötelezettségeit, illetőleg milyen módon kommunikált vele a vizsgálatot végző orvos.

Az előzetesen letartóztatottak joga a szabad levegőn tartózkodáshoz, illetőleg a saját ruházat és segélyruha viseléséhez

A szabad levegőn tartózkodás a fogvatartottak részére biztosított olyan tevékenység, amely lényegesen csökkenti a börtönártalmakat, a szabadságelvonással járó hátrányos következményeket. A saját ruha, illetőleg az elítéltek formanuhájától eltérő, segélyként biztosított polgári ruházat viselése nemcsak kényelmi és egészségügyi szempontokat szolgál, ez egyúttal az előzetesen letartóztatottak esetében érvényesülő ártatlanság vélelmének a fogvatartottak öltözködésében tükröződő külső megnyilvánulása is.

A vizsgálat során beszerzett adatok alapján megállapítható volt, hogy a hazai fogva tartó intézetek zömében biztosítják az előzetesen letartóztatottak részére a napi egy órai szabad levegőn tartózkodás lehetőségét. Az e téren jelentkező hiányosságok leginkább a személyi és tárgyi feltételek hiányára vezethetők vissza.

A D. Rendőrkapitányság fogdájaiban objektív körülmények nem teszik lehetővé a jogszabályi előírásoknak megfelelő időtartam biztosítását, mivel a szabad levegőn tartózkodás céljára kialakított terület nem elegendő ahhoz, hogy a fogda befogadóképességének megfelelő létszámú előzetesen letartóztatott – az elkülönítési szabályok betartása mellett – naponta legalább egy órát tölthessen a szabad levegőn.

Az országos vizsgálat alapján megállapításra került: az előzetesen letartóztatottak részére néhány kivételtől eltekintve biztosítják a fogva tartó intézetek, hogy saját ruhájukat viselhessék.

A vizsgált időszakban az egyik megyei büntetés-végrehajtási intézetben nem dolgozó előzetesen letartóztatott nők is formaruhát viseltek. A gyakorlat jogszabálysértő volt annak ellenére, hogy az előzetesen letartóztatottakkal formaruhába való beöltöztetésük előtt egy olyan tartalmú nyilatkozatot írtak alá, miszerint vállalják az elítéltekével azonos ruha viselését. Az illetékes bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyész a jogszabálysértő helyzet megszüntetése érdekében eredményesen intézkedett.

A fogva tartó intézetek segélyruhával való ellátottsága általában megfelelő. Előfordult azonban néhány olyan eset a tárgyidőszakban, amikor a fogva tartó intézet nem tudta a rászoruló előzetesen letartóztatottat ilyen ruházattal ellátni.

A B. Rendőrkapitányság fogdájában M. Zs. előzetesen letartóztatott nem kapott segélyruhát, mert azzal a fogda nem rendelkezett. Az esetet követő rendszeres ügyészi ellenőrzések során megállapításra került, hogy később a szükséges készleteket a fogda beszerezte.

A rendelkezési jog érvényesülése az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartási jogának gyakorlásával kapcsolatban

Az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartáshoz fűződő jogának gyakorlása során a rendelkezési jog érvényesülésének alapvető szerepe van, mert e fogvatartotti csoport külvilággal történő érintkezésének kérdésében a rendelkezési jogkör gyakorlójának van meghatározó döntési kompetenciája.

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy a fogva tartó intézetek a vizsgált időszakban néhány esettől eltekintve kifogástalanul végrehajtották a rendelkezési jogkör gyakorlójának az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartására vonatkozó utasításait.

A B. Rendőrkapitányságon elhelyezett O. E. előzetesen letartóztatott rendőrségi előadója engedélyezte, hogy a fogvatartott beszélhessen mindkét szülőjével, holott a rendelkezési jogkör gyakorlója csak az édesanya vonatkozásában engedélyezte a kapcsolattartást.

A vizsgálat megállapításai szerint a büntetés-végrehajtási intézetek eleget tesznek azon kötelezettségüknek, mely szerint abban az esetben, ha az előzetes letartóztatás végrehajtása alatt a bíróság vagy az ügyész rendelkezési jogkörébe tartozó döntés szükségességét észlelik, erről a rendelkezési jogkör gyakorlóját haladéktalanul értesíteniük kell.

A termelőmunkában való részvétel lehetősége

Az Európai Börtönszabályok 96. pontja szerint: „Az előzetesen letartóztatottnak, amikor csak lehet, fel kell ajánlani a lehetőséget a munkára, de azt nem szabad tőlük megkövetelni. Azokat, akik a munkavégzést választják, ugyanúgy meg kell fizetni, mint az elítélteket.” A jelenleg hatályos magyar szabályozás szerint mind a bv. intézetben, mind a rendőrségi fogdán elhelyezett előzetesen letartóztatottnak joga van ahhoz, hogy kérelmére – díjazás ellenében? – részt vegyen a termelőmunkában [Bv. tvr. 118. § (1) bekezdés g) pont, Fogdászabályzat 1. § (4) bekezdés].

Országos tapasztalat, hogy az előzetesen letartóztatottak munkáltatását egyetlen rendőrségi fogdán sem tudják megoldani. A bv. intézetek is csak részben tudják biztosítani a vonatkozó jogszabályi rendelkezések végrehajtását.

Igy például 2003. december 31.-én az X. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 101 előzetesen letartóztatottból 27 főt, az Y. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 119 előze-

tesen letartóztatottból 1 főt, a Z. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 64 előzetesen letartóztatottból szintén csak 1 főt foglalkoztattak díjazás ellenében.

Az előzetesen letartóztatottak panaszai, illetőleg kérelmei előterjesztésére, valamint azok elbírálására vonatkozó jogszabályi rendelkezések hatályosulása

Kiszolgáltatott helyzetéből adódóan valamennyi fogvatartott, így az előzetesen letartóztatottak esetében is fokozott garanciális szerepe van a panasz és kérelem előterjesztésére, illetőleg azok elbírálására vonatkozó jogszabályi rendelkezések érvényesülésének.

A főügyészségek jelentéseiből kitűnik, hogy a vonatkozó jogszabályi rendelkezések végrehajtása terén a fogva tartó intézetek eljárása általában törvényes. Az esetileg előforduló mulasztásokra íme egy jellemző példa:

Az egyik budapesti rendőrkapitányság fogdáján Zs. Zs., M. D. és R. M. előzetesen letartóztatottak egy ügyési ellenőrzés során azért jelentettek be panaszt, mert fodrász igénybe vétele iránt előterjesztett kérelmükre választ nem kaptak, illetőleg részükre fodrást nem biztosítottak. Miután az ellenőrzést végző ügyész eredménytelenül kérte a szükséges intézkedések megtételét, a Fővárosi Főügyészség jelzéssel élt.

A bánásmód törvényességére kiható elhelyezési körülmények

A vizsgálat adatai alapján az előzetesen letartóztatottak elhelyezési körülményei mind a büntetés-végrehajtási intézetek, mind a rendőrségi fogdák vonatkozásában változatos képet mutattak.

Nem volt biztosítva az előzetesen letartóztatottak számára a jogszabályban minimumként meghatározott mozgáster például az egyik budapesti rendőrkapitányság fogdájában és a K. Rendőrkapitányság fogdájában, illetve nem biztosították az előírt légtér és mozgásteret a főváros egy másik rendőrségi fogdájában.

A büntetés-végrehajtási intézetek esetében általában a jogszabály által előírt minimális mozgáster biztosítása okozott komolyabb problémát, az elhelyezési körülmények kevés megyei büntetés-végrehajtási intézetben voltak minden tekintetben megfelelőek.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási kötelezettségeinek teljesítése, azok betartatása a fogva tartó intézetek részéről **A fogva tartó intézetek rendjének (házi rend, magatartási szabályok) betartatása****

A Bv. tv. 117. § (1) bekezdésének a) pontja alapján az előzetesen letartóztatott köteles a büntetés-végrehajtási intézet rendjét megtartani, a kapott utasításokat teljesíteni. A Fogdarendelet 2. § (5) bekezdés a) pontja a rendőrségi fogdán elhelyezett előzetesen letartóztatott vonatkozásában tartalmaz hasonló rendelkezést. A fogva tartó intézetek biztonságos működésének elemtétele, hogy az intézet rendjét a fogvatartottakkal betartassák, jogszerű utasításaik végrehajtását akár kényszerítő eszközök alkalmazása révén is kikényszerítsék. Az előzetesen letartóztatottak esetében a fogva tartó intézetek ezen feladatának teljesítése azért különösen fontos, mert

** Az alfejezet teljes címe a szerző kéziratában a következő volt: „A fogva tartó intézetek rendjének (házi rend, magatartási szabályok) betartatása, a rendelkezési jogkör gyakorlója fokozott őrzésre vonatkozó rendelkezésének végrehajtása” [A szerk.]

a bizonytalan helyzetben lévő fogvatartotti csoportnál általában nagyobb nehézséget okoz, mint a jóval kiszámíthatóbb jövőképpel rendelkező jogerősen elítéltek esetében.

Ezen túlmenően a bánásmód törvényességének körében vizsgálандó kérdések közé tartozik, hogy a fogva tartó intézetek a fogvatartottaktól megkövetelik-e a végrehajtás rendjének betartását, nem részesítik-e őket jogszabályellenes kedvezményekben, nincs-e tiltott kapcsolat vagy összefonódás a személyi állomány és a fogvatartottak között.

A vizsgálati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a fogva tartó intézetekben alapvetően megkövetelik az intézet rendjének betartását. E téren mulasztások csak elvétve fordultak elő.

Az egyik fővárosi rendőrkapitányság fogdáijában 2003. szeptember 23. napján megtartott ügyészi ellenőrzés feltárta, hogy az egyik zárkában a fogvatartottak műanyag flakonban vizeletet tároltak. A vizsgálat során az is kiderült, hogy a zárkában elhelyezett fogvatartottak este 22 óra után rendszeresen nem jeleztek ki az őrszemélyzetnek, hanem a flakont használták a vizelet tárolására. A hasonló esetek elkerülése érdekében az illetékes főügyészség a szükséges intézkedést megtette.

A fokozott őrzés elrendelésének célja alapvetően annak megelőzése, hogy az előzetesen letartóztatott az intézet rendjét, saját vagy mások testi épségét sértő vagy veszélyeztető cselekményt kövessen el, vagyis a bv. intézetek rendjének védelme az arra fokozottabb veszélyt jelentő fogvatartottakkal szemben. Ez a cél természetesen összefügg azzal, hogy az előzetesen letartóztatott a büntetőeljárás során az eljáró hatóságok rendelkezésére álljon, vagyis ne szökhessen meg az intézetből.

A Bv. Szabályzat 241. § szerint: „Ha a rendelkezési jogkör gyakorlója az előzetesen letartóztatott fokozott őrzését rendelte el, a parancsnok az érintettet – a 42. § (2) bekezdésében írt szempontok értékelésével – a III. vagy a IV. biztonsági csoportba sorolja.”

A vizsgálat alapján megállapítható volt, hogy a bv. intézetek a rendelkezési jogkör gyakorlóinak fokozott őrzésre vonatkozó rendelkezéseit maradéktalanul végrehajtották, a vizsgálat e téren hiányosságot, jogszabálysértést nem tárt fel.

Az előzetesen letartóztatottak elkülönítésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések érvényesülése

A fogvatartottak elkülönítésére vonatkozó szabályok kötelezettségeket rónak mind a fogva tartó intézetekre, mind a fogvatartottakra. Az előzetesen letartóztatottak körében érvényesülő elkülönítési szabályok alapvetően egyrészt büntetőeljárási érdekeket szolgálnak, másrészt lehetővé teszik az ártatlannak tekintendő előzetesen letartóztatottaknak az elítéltekétől eltérő rezsimben történő elhelyezését. (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R/87/3. számú ajánlásának 11.3 pontja is kimondja: „Elvileg az előzetesen letartóztatottakat az elítéltektől elkülönítve kell fogva tartani, kivéve, ha beleegyeznek, hogy közösen legyenek elhelyezve vagy közösen vegyenek részt a számukra előnyös, szervezett tevékenységekben”). Ezen kívül az elkülönítés során figyelemmel kell lenni néhány speciális fogvatartotti csoport (nők, fiatalok) védelmére, valamint egészségügyi szempontokra is.

A vizsgálat során az elkülönítési szabályok végrehajtásának gyakorlatában feltárt viszonylag nagyobb számú jogsértés arra enged következtetni, hogy a végrehajtó szerveknek a vonatkozó előírások betartása sokszor – leginkább az intézetek zsúfoltsága miatt – komoly

gondot okoz. A fogva tartó intézetek a rendelkezési jogkör gyakorlójának a büntetőeljárás érdekeire tekintettel kiadott utasításait a legnehezebb körülmények ellenére is végrehajtják, a vizsgált időszakban a leggyakoribb problémát az előzetesen letartóztatottak elítéltekkel együtt történő szabálytalan elhelyezése jelentette.

Ilyen eset előfordult több megyei büntetés-végrehajtási Intézetben, az egyik budapesti rendőrkapitányság, az S. Rendőrkapitányság és az X. Megyei Rendőr-főkapitányság fogdáiban.

Ezen túlmenően az is több esetben megtörtént, hogy fiatalkorút felnőtt előzetesen letartóztatottal közösen egy zárkában helyeztek el.

Az előzetesen letartóztatottak közösségbe vagy zárkába helyezése előtt elvégzendő kötelező orvosi vizsgálat teljesítése

Az előzetesen letartóztatottak közösségbe, illetőleg zárkába helyezése előtti orvosi vizsgálat fő célja az olyan (különösen fertőző) betegségek kiszűrése, amelyek a többi fogvatartott számára veszélyforrást jelentenek, valamint annak biztosítása, hogy az előzetesen letartóztatott fogva tartásának ideje alatt állapotának megfelelő egészségügyi ellátásban részesüljön. Ezen kívül a fogvatartottak részére tűrési kötelezettséget jelentő vizsgálat lehetőséget biztosít az esetleges hatósági személyek által elkövetett bántalmazások kiszűrésére is.

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy az előzetesen letartóztatottak a fogva tartó intézetekben a befogadás alkalmával kötelező orvosi vizsgálaton szinte kivétel nélkül átesnek. A vizsgálat e tárgyban csupán egyetlen mulasztást tárt fel.

Az X. Megyei Rendőr-főkapitányság fogdája 2003. április 24.-én befogadott B. I. előzetesen letartóztatott zárkába helyezés előtti orvosi vizsgálata elmaradt. Az illetékes bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyész intézkedésére a mulasztást elkövető fogdaör ellen fegyelmi eljárás indult, amely csak azért került megszüntetésre, mert a fogdaör szolgálati viszonya egyéb okból megszűnt.

Összegzés

Összefoglalásként megállapítható, hogy az előzetes letartóztatás végrehajtása során az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok rendelkezései – a vizsgálat során feltárt hiányosságoktól, mulasztásoktól és helyenként előforduló jogszabálysértő gyakorlattól eltekintve – megfelelően érvényesülnek a gyakorlatban, illetőleg a végrehajtó szervek a lehetőségeikhez képest alkalmazzák az EU és az ET ajánlásokban foglaltakat. A főügyészségek a vizsgálat során feltárt hiányosságok megszüntetése érdekében a szükséges intézkedéseket megtették.

A vizsgálati tapasztalatok alapján leszögezhető, hogy az előzetesen letartóztatottak munkáltatása országos viszonylatban továbbra sem megoldott, s emellett a fogva tartó intézetek zsúfoltsága is anyagi feltételek hiányából fakadó megoldásra váró problémaként jelentkezik.

Az előzetes letartóztatás végrehajtásának törvényessége vitathatatlanul magasabb szinten valósul meg a büntetés-végrehajtási intézetekben, mint a rendőrségi fogdáknál, ezért a Be. 135. § (1)-(2) bekezdésének hatályba lépése mindenképpen indokolt volt. A rendőrségi fogdáknál elhelyezett előzetesen letartóztatottak zömének befogadása azonban tovább növelte a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságát. A felmerült problémára megnyugtató megoldást csak új fogva tartási helyek létesítése jelenthet.

Dr. Albert Albert

A büntetés-végrehajtási intézetek katasztrófa-veszélyeztetettsége

Az utóbbi évek katasztrófái, különösen a 2004. december 26-án Délkelet-Ázsiában történt, az emberiség történetének – eddig ismert – talán legsúlyosabb ilyen jellegű eseménye felvetették annak kérdését, hogy vizsgáljuk meg a hazai katasztrófák keletkezésének lehetőségét és ezeknek a büntetés-végrehajtási létesítményekre – esetlegesen – kiterjedhető hatását. Magyarország területi elhelyezkedését tekintve nem tartozik a katasztrófa-veszélyeztetett országok közé, de korunkban – sajnos – sehol sem lehet kizárni a katasztrófák bekövetkezésének lehetőségét. Ezért fel kell készülnünk a nem várt esemény bekövetkezésekor a szükséges intézkedések megtételére. A büntetés-végrehajtási létesítmények önmagukban nem minősíthetők katasztrófaveszélyesnek. A börtönök az ott folytatott tevékenység kapcsán nem hordoznak magukban olyan reális veszélyt, amely alapot adhatna katasztrófa bekövetkezésének lehetőségére. Ezért a téma vizsgálatánál arra kell a hangsúlyt fektetnünk, hogy melyek azok a büntetés-végrehajtási létesítmények, amelyek közelében katasztrófák történhetnek, és azok hatásai veszélyeztetik-e biztonságukat.

A katasztrófa fogalma

A katasztrófa olyan rendkívüli esemény, amely tömegesen és súlyosan veszélyezteti az emberi életet, az egészséget, az anyagi javakat. Rendkívülisége azt jelenti, hogy nem lehet megelőzni, elhárítására nincs lehetőség. Az esemény, ha bekövetkezett, visszavonhatatlan. A védekezésben részt vevőknek csak hatásai csökkentésére, azok következményei felszámolására, az eredeti vagy az ahhoz hasonló helyzet – lehetőség szerinti – visszaállítására, illetve az új állapot megteremtésére van lehetőségünk. A katasztrófa általában negatív jelenség még abban az esetben is, ha az emberi életet, egészséget közvetlenül nem veszélyezteti, de közvetett módon károsan befolyásolhatja az ember életfeltételeit és tevékenységi körét. A fogalmon belül általában nem lehet különbséget tenni kis és nagy katasztrófa között. Az esemény, ha bekövetkezett, igényeli a szükséges mértékű beavatkozást, a felszámolásban részt vevők együttműködését. A lehetséges események különböző eredetűek lehetnek. Így katasztrófát okozhat természeti jelenség, illetve a természet állapotában bekövetkezett alapvető, az épített környezet állapotában bekövetkezett lényeges változás. A szerves élőlények, organizmusok – beleértve a genetikailag manipuláltakat is – járványszerű elterjedése az ún. humán katasztrófa. Az iparban, az energetika területén, a közlekedés és szállítás során bekövetkezett baleset. A nukleáris baleset, illetve ennek következményeként kialakuló radioaktív szennyeződés. Katasztrófának lehet adott esetben tekinteni a jelentősebb tüzesetet és a robbanást is. A felsorolás nem tekinthető teljesnek, mert a jövőben is bekövetkehetnek olyan – az előzőekben nem említett, pl. ter-

rorista cselekmények¹ – események, amelyeket a katasztrófák megállapítására feljogosított szervezetek annak minősítenek. Az adott esemény katasztrófává történő minősítésének pontos meghatározását a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: kattv.) 3. §. e. pontja határozza meg: „Katasztrófa: a sürgősségi helyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”

A katasztrófa rendkívüliségéből, visszavonhatatlanságából és nem utolsósorban súlyos hatásaiból következik, hogy következményeinek elhárítására előzetesen fel kell készülni, továbbá a felszámolására létrehozott szervezetek felkészítéséről, gondoskodni kell. Tekintettel arra, hogy katasztrófa esetén a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények, felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítséget is igényelhet, előzetesen létre kell hozni a védekezés állami szervezet rendszerét, és meg kell határozni a védekezéshez szükséges feladat és hatásköröket.

A katasztrófák elleni védekezés feladatai és szervezeti rendszere

A kattv. értelmében a katasztrófavédelem mindazon szabályok és tevékenységek összessége, amely magában foglalja a kritikus esemény, események bekövetkezésének megelőzését, a veszélyekre való felkészülést és felkészítést, a bekövetkezett esemény, események hatásai továbbterjedésének megakadályozását, káros következményeinek csökkentését vagy felszámolását, az élet feltételeit biztosító alapellátás megteremtését, a helyreállítást és/vagy az újjáépítést. A katasztrófavédelem célja: az ország és intézményrendszere működtetésével, a rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználásával megteremteni a feltételeket az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságának szavatolásához katasztrófák kialakulása, bekövetkezése esetén is. Az előzőekben foglaltak végrehajtására történő felkészüléshez szükséges feladatok a következők:

- a vezető/irányító rendszer megszervezése és működtetése,
- veszélyelemzésen, kockázatbecslésen alapuló előrejelzések készítése,

1 A 2001. szeptember 11-i New York-i, a 2004. március 11-i madridi és a 2005. július 7-i londoni terrorista cselekményekhez hasonlóak sehol a világon nem zárhatók ki.

- értesítő, riasztó és tájékoztató rendszer megszervezése és működtetése,
- előrejelző és értékelő rendszer megszervezése és működtetése,
- eseménykövető (adatpontosító) rendszer megszervezése és működtetése,
- megelőző (preventív) rendszer megszervezése és működtetése,
- elsődleges beavatkozó rendszer megszervezése és működtetése,
- életvédelmi rendszer megszervezése és működtetése,
- logisztikai rendszer megszervezése és működtetése (pénzügyi, anyagi, technikai, egészségügyi, állategészségügyi, növényvédelmi, élelmiszer, ivó- és ipari víz, takarmány, energia-ellátó és védelmi, közlekedési és szállítási, híradás és informatikai, dokumentációs),
- következményeket felszámoló rendszer megszervezése és működtetése (vezetést/irányítást helyreállító, összeköttetést biztosító, helyzetet tisztázó és pontosító, műszaki mentő és kárfelszámoló, mentesítő-fertőtlenítő, egészség- és járványügyi, terület- és forgalombiztosító, rendfenntartó, közrend és közbiztonsági, vagyonvédelmi, rendkívüli közigazgatási, ellátó, szállító, felszámolást biztosító és kiszolgáló, továbbá egyéb, alkalmanként létrehozott szervek és szervezetek, a sajátosságoknak megfelelően),
- ki- és továbbképző rendszer megszervezése és működtetése,
- helyreállító és újjáépítő rendszer megszervezése és működtetése.

A katasztrófavédelmi irányítás központi szervei

A kattv. értelmében a katasztrófavédelmi irányítás központi szerve a Kormány, amely a katasztrófavédelem megszervezése és irányítása érdekében:

- megszervezi a katasztrófák elleni védekezés irányítását és a végrehajtás összehangolását, a tervezés kormány szintű feladatainak végrehajtását, a katasztrófák következményeinek felszámolására való felkészülés, a megelőzés és a végrehajtás feladatainak tárcák közötti koordinációját. A koordináció érdekében létrehozza a Kormányzati Koordinációs Bizottságot (a továbbiakban: KKB), meghatározza annak feladat- és hatáskörét, eljárási szabályait, jóváhagyja szervezeti és működési rendjét,
- meghatározza a Kormány tagjainak és a védekezésben érintett állami szerveknek a katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatait,
- megköti a katasztrófákkal kapcsolatos kölcsönös tájékoztatásra és segítségnyújtásra, valamint a megelőzés területén történő együttműködésre irányuló nemzetközi egyezményeket,
- összehangolja a katasztrófavédelemmel összefüggő oktatási, képzési, kutatási és műszaki fejlesztési tevékenységet,
- létrehozza az országos katasztrófavédelmi információs rendszert,
- kihirdetésre előkészíti a veszélyhelyzetben bevezetésre kerülő, az egyes törvények rendelkezéseitől eltérő rendeletek tervezeteit, és megküldi azokat a végrehajtásért felelős személyeknek és szervezeteknek,

- az éves költségvetésben javasolja a hazai és a nemzetközi segítségnyújtásra fordítható előirányzat mértékét,
- kialakítja a nemzetközi segítségnyújtásban történő magyar részvétel rendszerét,
- dönt a védekezéshez szükséges külföldi (nemzetközi) segítség igénybevételéről,
- dönt a külföldi állam részére történő segítségnyújtásról.

A Kormány katasztrófavédelmi intézkedései:

- a veszélyhelyzet kihirdetését igénylő méretű katasztrófa helyzetben, rendeletben kihirdeti a veszélyhelyzetet és dönt az ország egész területének vagy meghatározott részének katasztrófasújtotta területté nyilvánításáról, a veszélyhelyzet meghaladó méretű katasztrófa esetén kezdeményezi a szükségállapot kihirdetését,
- rendeleti úton bevezeti a veszélyhelyzetben alkalmazandó szabályokat, ennek keretében gondoskodik az államháztartás körében szükséges átmeneti intézkedések megtételéről és az Országgyűlés ezzel kapcsolatos tájékoztatásáról. A rendeleti úton bevezetett intézkedések a katasztrófa veszély elmúltáig, illetve a következmények felszámolásáig, de legfeljebb tizenöt napig vannak érvényben, meghosszabbításukra az Országgyűlés adhat felhatalmazást,
- veszélyhelyzetben a katasztrófa elhárításához szükséges mértékben a Kormány rendeleti úton az intézkedéseket csak az érintett területre vonatkozóan is bevezetheti,
- halasztást nem tűrő esetben a Kormány rendeletei a közszolgálati (országos, területi és helyi) műsorszórók útján is kihirdethetők (rendkívüli kihirdetés), és a nap meghatározott időpontjától hatályba helyezhetők. Az így kihirdetett rendeletet a Magyar Közlöny legközelebbi számában közzé kell tenni,
- a rendkívüli kihirdetéssel közzétett rendeletet a kihirdetés napján vagy az azt követő napon megjelenő országos és helyi napilapokban közzé kell tenni.

Közvetlen katasztrófa veszély vagy katasztrófa esetén a Kormány az Országgyűlés és a köztársasági elnök tájékoztatása mellett:

- elrendelheti a polgári védelmi szervezetek egyidejű alkalmazását,
- intézkedik a Magyar Honvédség, a Határőrség, illetve a rendvédelmi szervek bevonásáról.

A Kormány a KKB mellett a helyreállítási és újjáépítési feladatok teljesítésére – ideiglenes szervezetként – Helyreállítási és Újjáépítési Tárcaközi bizottságot hozhat létre. A KKB elnöke: a belügyminiszter, helyettese: a katasztrófa típusának megfelelő tárca közigazgatási államtitkára, nukleáris katasztrófa esetén az Országos Atomenergia Hivatal főigazgatója. A KKB tagjai:

- a Honvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkára,
- a Pénzügyminisztérium közigazgatási államtitkára,
- a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium közigazgatási államtitkára,
- az Informatikai és Hírközlési és Minisztérium közigazgatási államtitkára,
- az Egészségügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára,
- a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára,
- a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium közigazgatási államtitkára,

- az Országos Atomenergia Hivatal főigazgatója,
- a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter által kijelölt vezető.

A KKB olyan operatív testület, amelynek sürgős döntéseket kell hoznia, ezért ülésin tanácskozási joggal részt vesz:

- a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: BM OKF) főigazgatója,
- a Magyar Honvédség parancsnoka, a vezérkari főnök,
- az országos rendőrfőkapitány,
- az Országos Meteorológiai Szolgálat elnöke,
- a Határőrség országos parancsnoka,
- az országos tiszti főorvos,
- az Országos Mentőszolgálat főigazgatója,
- az Országos Vízügyi Főigazgatóság főigazgatója,
- a Közlekedési Főfelügyelet főigazgatója,
- a Hírközlési Főfelügyelet elnöke,
- a Büntetés-végrehajtás országos parancsnoka,

továbbá a KKB elnöke által meghívott szakemberek, illetve az érintett megyei (fővárosi) védelmi bizottsági elnökök. A rendvédelmi szervek vezetői (beleértve a Büntetés-végrehajtás országos parancsnokát), illetve a szolgálatok vezetői a KKB döntéseinek végrehajtására azonnali intézkedéseket tehetnek. Így a büntetés-végrehajtási létesítmények vezetői az országos parancsnok útján közvetlen tájékoztatást kaphatnak az intézményüket veszélyeztető – pl. árvíz, rendkívüli időjárás, radioaktív szennyeződés stb. okozta – eseményekről (katasztrófákról), és utasítást a szükséges elhárítási intézkedések megtételére. A KKB folyamatosan működteti a Titkárságot és a Veszélyhelyzeti Központot (VK). Veszély- vagy katasztrófa helyzetben létrehozza az Operatív Törzset (vezetője a BM OKF főigazgató-helyettese), és szükség esetén a Tudományos Tanácsadó Testületet. A katasztrófák elleni védekezésben jelentős szerepe van az egyes nemzetgazdasági területeket irányító minisztériumoknak. A büntetés-végrehajtási szervezet védekezési feladatai szempontjából az Igazságügyi Minisztérium által gyakorolt irányító tevékenység szerepe kiemelkedő, amelyet a következőkben tekintünk át.

Az igazságügyi tárca katasztrófavédelmi irányító tevékenysége

A büntetés-végrehajtás katasztrófavédelmi feladatait „Az igazságügy-miniszter felügyelete alá tartozó szervek katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól szóló 10/2000. (IV. 28.) IM rendelet” határozza meg. A rendelet négy részben foglalja össze a katasztrófavédelmi feladatokat. Az első rész a rendelet szervi és személyi hatályát, a kötelezettek jogait és kötelességeit, a második a védekezés tárcaszintű-, a harmadik az igazságügyi – köztük a büntetés-végrehajtási – szervek védekezési feladatait, a negyedik az igazságügyi szervek védekezési feladatainak irányítását, ellenőrzését és ellátását tartalmazza. A rendelet hatálya az igazságügy-miniszter felügyelete alá tartozó valamennyi szervre (a minisztérium, annak hivata-

lai, az OFFI Rt. és területi igazgatóságai, a büntetés-végrehajtási szervezet), a szerveknél bármilyen jogcímen dolgozókra – köztisztviselői, igazságügyi alkalmazotti, hivatásos szolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban, illetve munkaviszonyban állókra (a továbbiakban együtt: munkavállalók) –, továbbá a büntetés-végrehajtás őrzetében lévő fogvatartottakra terjed ki. A rendelet meghatározza a munkavállalók és a fogvatartottak jogait és kötelességeit. Ennek értelmében a munkavállalók jogosultak megismerni a környezetükben lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítani a védekezés szabályait és módjait, ugyanakkor kötelesek közreműködni a katasztrófavédelemben. A fogvatartottak esetében ezek jogok és kötelezettségek – külön jogszabályban meghatározottak szerint – korlátozottak. A rendelet alapján az igazságügyi szervek, köztük a büntetés-végrehajtás szervei is, területi érintettség esetén bevonásra kerülnek, illetve közreműködnek a katasztrófák elleni védekezésben, valamint a következmények felszámolásában.

Az igazságügy-miniszter katasztrófavédelmi feladatai

Az igazságügy-miniszter a katasztrófavédelem tárcaszintű megszervezése és irányítása érdekében a *védekezésre való felkészülés során* gondoskodik:

- a) az igazságügyi-, büntetés-végrehajtási szervek vonatkozásában a védelemben részt vevő szervezetek
 - létrehozásáról, tagjainak kijelöléséről,
 - feladatainak meghatározásáról,
 - felkészítéséről, valamint
 - alkalmazásuk feltételeinek megállapításáról,
- b) a KKB ülésein, illetve felkérés esetén az Operatív Törzsben, valamint a védekezési munkabizottságokban a tárca képviseléről,
- c) a munkavállalók katasztrófavédelemmel és a veszélyelhárítással összefüggő képzettségéről,
- d) a fogvatartottak szükség szerinti tájékoztatásának előkészítéséről,
- e) a megelőző védelmi feladatok meghatározásáról, illetve végrehajtásáról,
- f) a külön jogszabályok alapján készített felkészülési, polgári védelmi – kitelepítési, kimenekítési, egyéni és kollektív védelmi, egészségügyi ellátási – tervek felülvizsgálatáról, a védekezés tervezésére vonatkozó, a KKB által meghatározott követelmények érvényesítéséről;
- g) az országos katasztrófavédelmi kommunikációs és információs rendszerhez csatlakozó, tárcán belüli riasztás, értesítés megszervezéséről,
- h) az igazságügyi szervek védekezéséhez szükséges anyag-, eszköz-, szállítókapacitás igényeinek felméréséről, lehetőség szerinti készletezéséről, illetve biztosításáról,
- i) az Igazságügyi Minisztérium
 - katasztrófavédelmi szervezete működtetéséhez szükséges pénzügyi feltételeknek az állami költségvetési tervezés rendszerében – a pénzügyminiszter egyetértésével – történő meghatározásáról,

- felkészülési költségeinek az éves költségvetésben való megtervezéséről,
 - j) a katasztrófavédelmi gyakorlatokon való tárcaszintű részvételről,
 - k) a katasztrófavédelemmel kapcsolatos jogszabályok módosításában való közreműködésről,
 - l) a meghatározott feladatok végrehajtásának ellenőrzéséről.
- Az előzőekben felsorolt, a felkészülési időszak feladatait követően – ha szükségesé válik – *a védekezés időszakában az igazságügy-miniszter:*
- a) együttműködik a KKB-val, felkérés esetén biztosítja az Operatív Törzsben és a védekezési munkabizottságokban történő tárca képviseletet, rendelkezik a minisztérium védekezést irányító, illetve a felügyelete alá tartozó büntetés-végrehajtási szervezet védekezési feladatainak meghatározásáról,
 - b) a katasztrófaveszélyről kapott tájékoztatást követően intézkedik
 - a minisztérium és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetői állományából a védekezési bizottság felállítására,
 - a katasztrófavédelemben részt vevő szervezetek részleges vagy teljes készenlétbe helyezésére,
 - c) a Kormány veszélyhelyzet kihirdetésére, illetve az ország meghatározott részének katasztrófa sújtotta területté nyilvánítására hozott döntését követően, elrendeli:
 - a védekezési bizottság működésének megkezdését,
 - a katasztrófavédelemben részt vevő szervezetek szükség szerinti alkalmazását,
 - a helyzet függvényében az élet- és vagyonmentés végrehajtását, a büntetés-végrehajtási szerv áttelepítését, a minisztériumi hivatalok, valamint az OFFI Rt. és a területi igazgatóságok működésének felfüggesztését,
 - a szükséges mértékű személyzet és eszköz átcsoportosítások végrehajtását,
 - d) szükség esetén a KKB-tól segítséget kér személyzet-, eszköz- vagy szállítási kapacitás biztosítása érdekében,
 - e) rendszeresen tájékoztatja a KKB elnökét a tárca védekezési feladatainak végrehajtásáról.
- A védekezést követően *a helyreállítási feladatok végzése során az igazságügy-miniszter:*
- a) meghatározza a megváltozott körülmények közötti feladatellátás rendjét,
 - b) intézkedik a károk felmérésére,
 - c) meghatározza a helyreállítás fontossági sorrendjét és ütemét,
 - d) megteszi a szükséges intézkedéseket a helyreállításhoz szükséges pénzügyi források biztosítására.
- Végül a rendelet meghatározza az igazságügyi szervek védekezési feladatainak irányításával, ellenőrzésével és ellátásával kapcsolatos feladatokat. Ennek értelmében, az Igazságügyi Minisztériumban a katasztrófák elleni a védekezésre való felkészülés tárcaszintű irányítását a honvédelmi és polgári védelmi tevékenységet felügyelő főcsoportfőnök végzi. A feladatok teljesítésének szervezését, összehangolását és ellenőrzését a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka látja el a Büntetés-végrehajtás Országos

Parancsnokságán működő, a honvédelmi felkészítés és országmozgósítás igazságügyi tárcánál jelentkező feladatainak végrehajtására létrehozott szervezeti egység útján. Az igazságügyi szervek védekezési felkészülési tevékenységüket a honvédelmi és polgári védelmi feladatok ellátására kijelölt személyek, illetve létrehozott szervezetek útján látják el.

A büntetés-végrehajtási szervek védekezési feladatai – szervezet, készenlét, együttműködés

A büntetés-végrehajtási szervek vezetőinek védekezési feladatai összetettek, magukba foglalják a honvédelmi, a polgári védelmi és katasztrófavédelmi feladatokat. Az intézmények rendelkeznek a szervezet alapfeladatának ellátásához szükséges okmányokkal, amelyeket a változások függvényében naprakészen kell vezetniük. A védelmi tevékenység során használt legfontosabb okmányok a következők:

- veszély-elhárítási feladatterv, az abban elhelyezett résztervek az intézetet veszélyeztető hatásokra kidolgozva,
- magasabb készségbe helyezési tervek,
- végrehajtási tervek a végrehajtásra kötelezettek (biztonsági tiszt, vezető ápoló, elhelyezési főelőadó, élelmezési főelőadó, kft. biztonsági vezető) részére.

A védelmi tevékenységet a parancsnok irányítása és felügyelete mellett a megbízott végzi, akinek a biztonsági területet is ismernie kell. Feladatainak teljesítése során kapcsolatot tart az intézetben belül a szolgálati ágakkal, a megyei védelmi igazgatási szervekkel, a BVOP Védelmi Főosztályával, mint előjáró szakmai irányító szervvel. Az intézetben a védelmi szakfeladatok ellátása az alábbiakban felsorolt részlegeken keresztül valósul meg:

- veszély-elhárítási törzs,
- riasztó-értesítő-tájékoztató; óvóhelyi; kitelepítési-kimenekítési, elhelyezési részlegek,
- mentő és kárfelszámoló csoport: ezen belül radiológiai, biológiai és vegyi védekezési (RBV) részleg, műszaki részleg, egészségügyi részleg, ellátó részleg, állat és növényvédelmi részleg.

A szervezetekben védelmi feladatokat ellátók rendelkeznek polgári védelmi alapkiképzéssel. A megbízottak évente védelmi törzsfoglalkozások keretében megtartásra kerülő továbbképzéseken frissítik fel ismereteiket, a helyi védekezési szervezetek részlegvezetői szakkiképzésen vesznek részt. A védelmi feladatok ellátásában részt vevők az eszközeik:

- a személyzet (hivatásos, közalkalmazott állomány) védőeszközökkel, gázálarccal, védőruhával.
- a fogvatartottak,
- az intézet védelmi, technikai berendezései (sűrített levegős légzőkészülékek, sugárszint és sugárzásmérő eszközök, védőruhák, mentesítő anyagok, víztisztító, óvóhelyi felszerelési anyagok, áramfejlesztő berendezés stb.).

A büntetés-végrehajtási szervezet a védelmi tervezés szakaszában kapcsolatot tart a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium illetékes főosztályával. A védekezés során együttműködik a katasztrófavédelmi szervekkel (BM OKF és a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok), a rendőri szervekkel (ORFK, fővárosi, megyei RFK-k, városi kapitányságok) a Magyar Honvédséggel és az illetékes települési önkormányzatokkal. A szervezet lehetőségei a település és környezete számára a védelmi felkészülési tevékenységben történő felkészülésre:

- fogvatartotti munkavégzés – pl. árvízvédelmi vagy más kárelhárítási munkáknál,
- szállítójárművek rendelkezésre bocsátása,
- étkezés biztosítása,
- elhelyezési anyagok biztosítása.

A büntetés-végrehajtási szerv (létesítmény) vezetője az előzőekben meghatározottak érdekében irányítja és ellenőrzi a védekezésre való felkészülés és a védekezési időszak feladatainak teljesítését. Ennek érdekében:

a) kidolgozza, illetve végrehajtja a következő feladatokat:

- meghatározza saját szakterületén a megelőzéssel kapcsolatos feladatokat és lehetőségeket,
- kialakítja saját szervezetére vonatkozóan a védekezéssel kapcsolatos, a normál működési rendtől eltérő szabályokat és meghatározza a bevezetés rendjét,
- meghatározza az alárendeltségébe tartozó szervezet védekezési idejére a szükséges működés rendjét, szervezetét és az ehhez kapcsolódó feltételrendszert (berendezés megszervezése, túlmunka elrendelése, ellentételezése, elhelyezési, ellátási feltételek biztosítása, munkacsoportok kialakítása, megalakításának rendje stb.),
- meghatározza más, a védekezésben részt vevő állami szervekkel – területi, helyi védelmi bizottságokkal – az együttműködést és a kapcsolattartást.

A büntetés-végrehajtási szerv, létesítmény vezetőjének a feladatot úgy kell megszerveznie, hogy munkaidőn belül a váratlan helyzetekben haladéktalanul, munkaidőn kívül kettő órán belül legalább az azonnal foganatosítható rendszabályok bevezetésére, hat órán belül a teljes működésre legyenek képesek. Munkaszüneti napon ez az idő két órával növekedhet.

b) gondoskodik a helyi védelmi szervezet létrehozásáról, tagjainak kijelöléséről, feladatainak meghatározásáról, a szervezet tagjainak felkészítéséről, alkalmazásuk feltételeinek megállapításáról, a fogvatartottak szükség szerinti tájékoztatásáról, a megelőző védelmi feladatok meghatározásáról, illetve végrehajtásáról,

c) a katasztrófaveszélyről kapott tájékoztatást követően intézkedik a helyi védelmi szervezet részleges vagy teljes készenlétbe helyezésére, szükség szerinti alkalmazására, a büntetés-végrehajtási szerv áttelepítésére, a szükséges mértékű személyzet és eszköz átcsoportosítására, szükség esetén segítséget kér személyzet-, eszköz- vagy szállítási kapacitás biztosítására, rendszeres tájékoztatást ad a feladatok végrehajtásáról,

- d) együttműködik a felkészülés során a katasztrófavédelem megyei, fővárosi szervezeteivel, a szerv működési helye szerint illetékes polgármesterrel,
- e) halasztást nem tűrő esetekben végrehajtja a megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökének, illetve a polgármesternek az élet és az anyagi javak védelme érdekében kiadott intézkedéseit.

A védekezési feladatok végzése során a büntetés-végrehajtási szervekkel együttműködő megyei (fővárosi) és helyi szervek

A katasztrófa elleni védekezés területi szintű irányítását a megyei (fővárosi) védelmi bizottság végzi, amely kollektív vezetői testület, elnöke a megyei közgyűlés elnöke, fővárosban a főpolgármester. A megyei (fővárosi) védelmi bizottság a maga által elfogadott szervezeti és működési szabályzat szerint működik és hozza létre szervezeteit, munkacsoportjait. A megyei védelmi bizottság tagja: a főjegyző, a közigazgatási hivatal vezetője, a megyei jogú város polgármestere, a megyei (fővárosi) hadkiegészítő parancsnokság parancsnoka, a rendvédelmi és centrális irányítású szervek megyei szintű vezetői (köztük a megyei katasztrófavédelmi igazgató, aki rendszerint az együttműködésért felelős munkacsoport vezetője és az igazgatóság bázisán működtet a veszélyhelyzeti központot), az érintett helyi védelmi bizottság vezetője, a védelmi bizottság titkára. Tanácskozási joggal a munkában részt vehetnek szakértők és más meghívottak. A védelmi bizottság szervezete: az Operatív törzs, a Titkárság, a Tudományos testület, a Közigazgatási, a Tájékoztató, a Katasztrófavédelmi, a Katonai igazgatási és együttműködési, valamint a Logisztikai munkacsoport a különböző részlegekkel. A helyreállítási és újjáépítési feladatok irányítására ideiglenes szervezetként Helyreállítási és Újjáépítési Operatív Bizottságot (munkacsoportokkal) hozhat létre, a megyei (fővárosi) területfejlesztési tanáccsal együttműködésben. A védelmi bizottság irányítja a területi polgári védelmi szervezeteket, a vezetésbiztosító és híradó, a lakosságvédelmi, a kárfel-számolási és a logisztikai szakszolgálat parancsnokságokat, az alárendeltségükben lévő szakalegységekkel, továbbá a helyi védelmi bizottságokat, illetve a települések katasztrófavédelmi feladatainak végrehajtását.

A megyei szintű feladatok több települést érintő feladatainak szervezését és koordinálását a Helyi Védelmi Bizottság hajtja végre, melynek elnöke: a kijelölt települési (kerületi) polgármester. Tagjai: a jegyző, a körzethez tartozó polgármesterek közül megválasztott polgármester (vagy polgármesterek), a centrális irányítású és a rendvédelmi szervek körzet szerint illetékes vezetői, a kisebbségi önkormányzat vezetője, valamint tanácskozási joggal az érintett polgármesterek. Lehetséges szervezete igazodik a megyei védelmi bizottság által meghatározott feladatokhoz, munkacsoportjaihoz. Területi rendeltetésű polgári védelmi szervezete nincs.

A katasztrófa elleni védekezés helyi – a település közigazgatási határán belüli – irányítását a polgármester végzi. A polgármester a feladatokat a jegyző és a polgármesteri hivatal alkalmazottainak bevonásával oldja meg. Az önvédelmi jellegű feladatok végrehajtása érdekében települési polgári védelmi szervezetet működtet.

A védekezés során nem hagyhatók figyelmen kívül a büntetés-végrehajtási intézmények környezetében lévő vállalkozások sem. A büntetés-végrehajtási intézmények környezetében lévő gazdálkodó szervezetek egyrészt veszélyeztethetik létesítményeink biztonságát, pl. nukleáris létesítmények, vegyi üzemek, olajfinomítók stb., másrészt a létesítményeikben bekövetkezett rendkívüli események alkalmával segítséget igényelhetnek. Esetükben a munkahelyi feladatok irányításáért az ügyvezető (a tulajdonos) vagy az általa kijelölt személy (védelmi vezető) felelős. Munkahelyi polgári védelmi (balesetelhárító) szervezetet, a veszélyeztetettség jellegének megfelelően akkor kell létrehozni, ha a gazdálkodó szervezetet a polgármester erre hatósági határozattal, kötelezte.

A büntetés-végrehajtási létesítményeket veszélyeztető katasztrófák csoportosítása és hatásai

A büntetés-végrehajtási létesítményeket veszélyeztető katasztrófák megismeréséhez szükséges, hogy elvégezzük a hazai viszonyok között bekövetkező katasztrófák csoportosítását és előfordulásuk valószínűsítését. A feladat csak látszatra egyszerű, mert a katasztrófák csoportosításának a hazai és a nemzetközi tudományos kutatásokban – jelenleg – nincs egységesen elfogadott rendszere. Az eddigi kutatási eredmények a katasztrófák valamely általánosítható jellegzetességét emelik ki, és helyezik el az egy-egy lehetséges csoportba. Ezek alapján katasztrófák csoportosításának lehetőségei a következők:

- általánosságban lehetnek: természeti vagy civilizációs,
- kiterjedésük, hatókörük szerint: helyi (lokális), nagyobb kiterjedésű (regionális), országos, földrészre kiterjedő és világméretű,
- időbeni lefolyásuk alapján: gyors, közepes, elhúzódó,
- eredetük alapján: geológiai, hidrológiai, rendkívüli időjárás okozta, ipari, nukleáris, közlekedési,
- a természeti és civilizációs ártalmak elleni védelem területei szerint: környezeti, tűz, robbanás, szándékos vagy gondatlan emberi cselekedethez kapcsolódó és összetett katasztrófák.

A felsorolásban szereplő szempontokat figyelembe véve Magyarországon mind a természeti, mind a civilizációs katasztrófák bekövetkezésével számolhatunk. A természeti katasztrófák közül a földrengés, a földcsuszamlás, az árvíz, a belvíz, a vihar, szélvihar, az orkán és a tornádó egyaránt előfordulhat. A civilizációs katasztrófákat az ipari és – a szándékos vagy gondatlan – emberi cselekvésekhez kapcsolhatjuk. Az ipariak esetében a veszélyes anyagokat előállító, feldolgozó üzemek, a nukleáris létesítmények balesetei, míg az emberi cselekvések közül a technika jelenlegi színvonalán a szándékosan elkövetett – terrorista – cselekmények okozhatnak különösen súlyos következményekkel járó katasztrófát. Vizsgálatunk során azokat a katasztrófákat tekintjük át, amelyek a büntetés-végrehajtási létesítményekre jelenthetnek veszélyt.

A természeti katasztrófa veszélyek

Magyarország természetföldrajzi értelemben „mérsékelt veszélyességi” a természeti jelenségek által keletkező veszélyek, katasztrófák tekintetében. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a világot sújtó természeti katasztrófák jelentős részével ne kellene számolnunk a hazai viszonyok között. A büntetés-végrehajtási intézmények esetében – ha nagyon áttételelesen is – számításba jöhető természeti katasztrófák a földrengés, a földcsuszamlás, az árvíz, a belvíz, a vihar, szélvihar, az orkán és a tornádó.

A földrengés, földcsuszamlás

A földrengés a Föld felszínén és belsejében végighaladó rugalmas hullámozás, többnyire a kéregben bekövetkező nagyméretű mozgások, ritkán vulkáni kitörések vagy nagy barlangok beszakadásának következménye.² Keletkezésének helye a fészek. Azt a pontot, amellyel a számításokban a fészek helyettesíthető hipocentrumnak, a földfelszínnek azt a pontját, amely a hipocentrum felett van epicentrumnak, nevezzük. A hipocentrum és az epicentrum távolsága a fészekmélység. A sekély fészekű rengéseknel a hatástávolság kisebb mindössze néhány tíz kilométer, míg mély fészekű rengéseknel több száz vagy ezer kilométer is lehet. A földrengés okozta (1-2 kilométer hosszúságú) rugalmas hullámok lehetnek a felszínen haladó felületi vagy a föld belsejében haladó hosszanti és haránt hullámok. A földrengés hullám alakjában terjedő rugalmas energia pusztításának nagysága függ a helynek a fészektől való távolságától és a fészekben felszabadult energia mennyiségétől. A földrengések meghatározására a rezgésjelzők (szizmográfok) szolgálnak. A földrengés nagyságának értékelésére Richter amerikai szeizmológus 1935-ben bevezette a méret, vagy magnitúdó fogalmát. A magnitúdó kapcsolatban van azzal az energiával, amely a földrengés fészekéből rugalmas hullám alakjában terjed. Ez a legelfogadottabb (és legismertebb) skála, ezért a hivatalos szervek és a tömegkommunikációs eszközök általában e szerint jellemzik a földrengés erősségét, azaz megadják a földrengés fészekében felszabaduló energia adatait. (A Richter-skála mellett a másik legelterjedtebb a 12 fokozatú Mercalli – Cancani – Sieberg skála.) A földrengés gyakori jelenség. Évente 8–10000-et érzékelnek a műszerek, ezeknek a fele ún. mikroszeizmikus rengés, amelyek csak műszerekkel érzékelhetők. Az eddigi vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a Föld felszínén két övben helyezkednek el a földrengések fészkei. Az egyik a Csendes-óceáni, a másik a Földközi-tengeren és Ázsia áthúzóóv. Magyarország nem tartozik egyikbe sem. Ez nem jelenti azt, hogy az országban nem fordul elő földrengés. A megfigyelések azt mutatják, hogy az ország területén előfordulható legnagyobb földrengés erőssége elérheti a 8–9°-ot is (az erősségi intervallum 3–9° között helyezkedik el). Az eddigi földrengésekből levonható, hogy a 3–4°-os erősségű általában 1–2 évenként, az 5–6°-os 4–5 évenként, a 6–7°-os 10–15 évenként, a 8°-os vagy annál erősebb 30–50 évenként fordulhatnak elő Magyarországon.³ A magyarországi földrengések szerkezeti (tektonikus) rengések. Magyarországon földrengéstani

2 Új Magyar Lexikon (Akadémiai Kiadó, Budapest 1960) 414. oldal.

3 Barta Vámos László, *Katasztrófa- és polgári védelmi ismeretek II. rész. A nemzeti katasztrófa elleni védelem alapjai* (Budapest 2003) 132. oldal.

szempontból 7 nagyszerkezeti egység és az ezeket elválasztó 5 diszlokációs öv különböztethető meg. Ezek a nagyszerkezeti egységek – Európa egészét figyelembe véve – harmadrendű nagyszerkezeti egységeknek tekinthetők.⁴ Méretértékek számításával megállapítható, hogy az eddigi földrengések átlagértéke az 5–6° közé esik, így Magyarország területe földrengésmentesnek tekinthető. Ez azonban csak földrengéstani meghatározás, ami annyit jelent, hogy több száz négyzetkilométerre kiterjedő pusztító földrengés Magyarországon még nem volt. Ugyanakkor kisebb rengések előfordulhatnak. Erősségi sorrendben az utóbbi száz év földrengései 1911. Kecskemét 7°, 1925. Eger 6,5°, 1956. Dunaharaszti 5,6°, 1985. Berhida 5,2°.⁵ Jelentős földrengés Magyarországhoz közel Bukarestben történt az 1980-as években, ami figyelmeztető lehet. Ezért fontos, hogy földrengés esetén a beavatkozásra, a mentésre a helyreállítási és újjáépítési feladatok megoldására megfelelően felkészüljön minden érintett szervezet, köztük a büntetés-végrehajtás is. A földrengés előrejelzése még napjainkban sem megoldott, annak ellenére, hogy jelentős eredmények születtek – például Japánban – ezen a területen. Nehézséget jelent ugyanis, hogy az előrejelzésnek ki kellene terjednie, hogy mikor, hol, milyen erősségű földrengés bekövetkezhet be. Erre a kérdéssel foglalkozók sem tudnak kielégítő választ adni, ezért a károk nagyságrendjének csökkentési lehetőségeire a létesítés során kell felkészülni. A bekövetkezett katasztrófa esetére a mentés megszervezésére, illetve a helyreállítás és újjáépítés biztosítására kell a hangsúlyt fektetni.

Földrengés bekövetkezése esetén – a vonatkozó jogszabályok által meghatározott szervezeti és irányítási rendnek megfelelően – a KKB készíti el az intézkedési javaslatokat a Kormány számára. Ezeket a KKB Földrengés Elleni Védekezési Munkabizottsága készíti elő, amelyet a BM OKF Kijelölt szakembere vezet. Ebből következik, hogy a földrengés elleni védekezés megszervezése és irányítása a Belügyminisztérium felelősségi körébe tartozik, az ágazati szakértők részt vesznek a munkabizottságban.

A földrengés mellett a löszfalaknál keletkező földcsuszamlást lehet megemlíteni, mint veszélyes jelenséget, de ezek veszélyzónája behatárolt és rendkívül szűk körben jelent veszélyt a környezetre. Ercsiben a nem kellő körültekintéssel – a löszfalra – épített házak megerősítését vagy bontását kellett alkalmazni a 2002-es dunai árvizet követően.

Összességében a büntetés-végrehajtási létesítményekre sem a földrengés, sem a földcsuszamlás nem jelent közvetlen veszélyt, de nem zárható ki, hogy az epicentrumban vagy annak közelében fekvő létesítményben bekövetkezett károk miatt szükségessé válhatnak kárelhárítási feladatok.

Az árvíz és a belvíz

Árvíz a folyó vízszintjének a medret meghaladó méretű emelkedése. Ilyenkor a közepevízi mederből kilépő víz a hullámteret vagy a nyílt, nem védett árteret elborítja. Magyarországnak – természeti, földrajzi adottságai következtében – a vizek kártételei el-

4 Körösy László: Magyarország medenceterületeinek összehasonlító földtani szerkezete – Földtani Közlemény, XC III. kötet 2.

5 Barta Vámos László: 128. oldal.

leni védelemhez évszázadok óta jelentős és folyamatosan növekvő érdekei fűződnek. Veszélyeztetettségét meghatározza, hogy hazánk a Kárpát-medence legmélyebb területén helyezkedik el. Többségében síkvidéki jellegű, a nagyobb felszíni vízfolyásainak több mint 95%-a az államhatárokon kívül ered. A vízgyűjtő területekről érkező, torlódó árhullámok, az olvadásból vagy nagy csapadék mennyiségéből keletkező, igen nagy kiterjedésű belvízi elöntések, illetve a hirtelen lezúduló nagy csapadék mennyiség által okozott helyi vízkárok, és az egyre gyakrabban előforduló, a vizekbe jutó szennyező anyagok szűkséggé teszik az ár- és belvíz, valamint a felszíni vizek szennyeződése elleni védelmet.

Magyarország árvíz-veszélyeztetettsége Európában a jelentékenyek közé sorolható. Az országra jellemző, hogy 2–3 évenként kis vagy közepes, 5–6 évenként jelentős, 10–12 évenként rendkívüli árvizek kialakulásával lehet számolni. A nagy árhullámok a folyók felső szakaszán 5–10 napig, míg a középső és alsó szakaszokon akár 10–20 napig is tartósak lehetnek. A mellékfolyók zöme gyorsfolyású, az ott kialakult nagyobb árhullám a nagyobb folyókon 1–2 napon belül megjelenik, néhány órán belül több méteres áradást okozva (Felső-Tisza és mellékfolyói, a Körösök és a Maros). Éghajlati viszonyainkra jellemző, hogy bármely folyónkon, bármely évszakban, bármikor előfordulhatnak árvizek. Egyes folyóinkon jeges-árral is lehet számolni.

Az országban létesült árvízvédelmi rendszer, – amelynek mintegy 25%-a nemzetközi érdekeltsgű – az 1800-as évek közepétől épült ki Széchenyi István kezdeményezésére és Vásárhelyi Pál tervei alapján.

- az elsőrendű árvízvédelmi művek hossza kb. 4400 km (legnagyobb része földgát, a többi magas part és árvízvédelmi fal), amelyek szinte kivétel nélkül az állami vízügyi szervek kezelésében vannak. Az önkormányzatok kezelésében lévő védőművek mennyisége elhanyagolható,
- az árapasztó csatornák, amelyek az árvízhozam megosztása, illetve másik folyó völgyébe történő átvezetése céljából épültek,
- a síkvidéki szükségtározók, az árvízcsúcsok visszatartása érdekében (összesen mintegy 380 millió m³ befogadóképességgel),
- a lokalizáló védvonalak, a fővédvonalakon esetenként áttörő árvíz fékezése, szétterülésének megakadályozása céljából.

Az árvízvédelmi létesítmények minősítésének alapja a mértékadó árvíz szintje, amelyre azokat méretezni kell. Megválasztása mindig függ az igényelt biztonságtól, az ország gazdasági teherbíró képességétől. Magyarországon 1995-ben került elfogadásra az árvízvédelmi művek építésének hosszú távú terve, amelynek alapján a fő védőműveket az eddig mért legnagyobb árvízszint felett legalább 1 m-rel magasabbra kell építeni.

E szerint a követelmény szerint a védelmi rendszer főbb jellemzői:

- a követelményeknek jelenleg a létesítményeknek mintegy 57-58%-a felel meg,
- a többi jelentős védekezési tevékenység mellett képes védelmet nyújtani,
- minden vonalon vannak a követelményeknek nem megfelelő, lokálisan gyenge szakaszok vagy keresztezések,

– a védvonalakon számos építmény (zsilip, csőátvezetés stb.) rendkívül gyenge műszaki állapotú.

Újabb kutatások szerint nem a gátak magasságát kellene emelni, hanem olyan víztározókat kellene létesíteni, amelyekbe az árvizek alkalmával a folyók medréből kilépő vizet el lehet vezetni. Erre a célra, a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan vagy kevésbé hasznos területeket lehet felhasználni.

A belvíz által veszélyeztetett terület az ország területének közel a felét teszi ki, mintegy 44 ezer km²-es területtel. A belvizek összegyűjtését és elvezetését szolgálja a mintegy 40 ezer km hosszú belvizcsatorna hálózat. A főcsatornák vizének átemelésére kb. 320 szivattyútelep áll rendelkezésre, közel 800m³/s összesített kapacitással. Szükség esetén mintegy 400 kiépített szivattyúállás (kb. 160 m³/s átemelő képességgel) áll még rendelkezésre. A vízkár elhárítási létesítmények, a védőművek és a tartozékaik, illetve a védelmi eszközök és berendezések csak megfelelően karbantartva fellelhetnek meg a rendeltetésüknek, egyébként csak hamis biztonságérzetet keltenek. Az elmúlt években bekövetkezett vízkárok egyértelművé tették, hogy a védelmi létesítmények védőképessége jelentősen csökkent, a védekezési eszközök, berendezések üzembiztonsága nem kielégítő. Ezek is hozzájárulnak ahhoz, hogy egy-egy árvíz vagy a belvizek elleni védekezés költségei egyre inkább növekednek, illetve, hogy a károk nagyságrendje emelkedik.

Az ár- és a belvizek a településekkel együtt veszélyeztetik az ott létesített büntetés-végrehajtási létesítményeket is. Ezért büntetés-végrehajtási létesítmények vezetőinek a folyamatos jelzések figyelemmel kíséréseével fel kell készülniük az ár- és a belvíz elleni – kellő időben történő – beavatkozás megszervezésére.

A vihar, szélvihar, az orkán és a tornádó

A vihar, szélvihar, az orkán és a tornádó a szélmozgáson alapul. Ezek a jelenségek viszonylag rövid ideig tartó, gyakran csapadék, eső, jégeső, hó formájában, villámlás, dörgés kíséretében fellépő, erős szélnek köszönhető. A szél által szállított anyagok szerint megkülönböztethetünk még homokvihart is. A szél által előidézett jelenségek minősítése a Beaufort-skála szerint történik. A Beaufort-skálát első alakjában F. Beaufort angol tengernagy készítette 1806-ban.⁶ Napjainkban, a meteorológiában a leggyakrabban használt szélérő-osztályozás, amely azoknak a hatásoknak az alapján készül, amelyeket a különböző erejű szelek a növényzetre, az épületekre és az emberre gyakorolnak. Legújabban az orkánok erősségének részletesebb osztályozásával további szélérő fokokat iktattak be, egészen 17 Beaufortig. Nem kívánom a teljes Beaufort-skálát ismertetni, csak példaként említek meg egy-egy értéket. A viharos szélnek minősített a Beaufort-skála 8-as fokának megfelelő 15,3-18,2 m/s közötti, az 55-65 km/órának megfelelő szél erősebb fákat hajlít, nagyobb gallyakat tör le. A következő kategória Beaufort-skálán 9-es a szélvész, ennek erőssége 21,6-25,1 m/s közötti, amely 78-90 km/órának felel meg, a szél nagyobb fákat tör ki, az épületek tetőzetében jelentős károkat okoz. A legveszélyesebb szél a Beaufort-skálán 17-essel jelölt tomboló orkán erős-

sége több mint 250 m/s, amely 900 km/óra feletti értéknek felel meg, erős sérülést vagy teljes pusztulást okozhat az összes föld feletti létesítményben. A Föld legerősebb viharai a mérsékelt övben fejtik ki pusztító hatásukat. Itt találkoznak össze a trópusi meleg és a sarkvidéki hideg légtömegek. Amennyiben a hőmérsékleti különbség jelentős, az összeütközés eredményeként egy sajátos jelenség jön létre, a rendkívül heves forgóvihar, a tornádó. Ez a félelmetes erejű szélvész aránylag keskeny sávon pusztít. Élettartama is rövid, általában 1 óránál tovább nem tart. Az útvonal, amelyet végigpusztít, mintegy 100 km hosszú, szélessége rendszerint nem nagyobb, mint 500 m. Magyarországon ritkán tapasztalható ez a jelenség. A tornádó típusú szélvihart Észak-Amerikában hurrikánnak, Kelet-Ázsiában tájfunnak nevezik.⁷

A szelek káros következményeinek csökkentése érdekében – az előrejelzés alapján – nagyon fontos a lakosság és az anyagi javak védelmét szolgáló intézkedések megtétele az esemény bekövetkezése előtt, illetve a veszély időtartama alatt. A következmények felszámolása során feladatként jelentkeznek:

- az élet- és sérültmentés;
- a közmű-helyreállítás;
- a lakosság ellátása;
- a közutak, hidak helyreállítása;
- a műszaki kárfelszámolás;
- az akadályelhárítás, illetve átjárók nyitása;
- kárfelmérés, kárenyhítés;
- a helyreállítható létesítmények helyreállítása;
- a helyre nem állítható létesítmények bontása;
- a lakott települések életének normalizálása.

A vihar, szélvihar, az orkán és a tornádó mint rendkívüli időjárási veszélyhelyzet (esetleg katasztrófa) kezelése a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium felelősségi körébe tartozik. Így a szükséges intézkedési javaslatokat, a minisztérium bázisán létrehozott KKB Védekezési Munkabizottsága készíti elő és koordinálja annak végrehajtását. A büntetés-végrehajtási létesítményeket sem kerülik el rendkívüli időjárás okozta események, ezért intézményeink területén is számolni kell ezek veszélyeivel és felkészülni a személyzetet és a fogvatartottakat ért sérülések kezelésére és az anyagi javakban bekövetkezett károk elhárítására.

Az ipari katasztrófa veszélyek

Alapvetően az ipar technológiai folyamataiban (előállítás, tárolás, belső szállítás, feldolgozás, felhasználás) bekövetkező üzemzavar, baleset következtében kialakuló katasztrófákat öleli fel. Jellemzőjük, hogy mérgező, sugárzó (radioaktív), biológiai vagy egyéb veszélyes – általában vegyi – anyag kikerülésével járnak, amelyek súlyosan veszélyeztetik az emberek életét és környezetét. Az ipari tevékenységek által keletkezhe-

tő katasztrófák – a bekövetkezésüket előidéző folyamatok alapján – lehetnek biológiai, vegyi és nukleáris katasztrófák.

A biológiai veszélyek

A biológiai katasztrófa a szerves élőlények járványszerű elterjedését jelenti. Okozói lehetnek a természetes élőlények, illetve a genetikailag manipulált (módosított) organizmusok. A biológiai biztonság a kísérletek és alkalmazások során bekövetkező – az emberi egészséget és a környezetet károsító – hatások megelőzését vagy mérséklését jelenti. A békés célú kísérletek, alkalmazások során a legnagyobb veszélyt a környezetbe – baleset vagy emberi hiba következtében – kikerülő, az emberi egészségre és a környezetre veszélyt jelentő genetikailag manipulált (módosított) élő szervezetek jelenthetik. A biotechnológiák egyre szélesebb körű elterjedése, a technikai fejlődéssel együtt járó kockázatok, balesetek, katasztrófák óvatosságra kényszerítik az emberiséget az új technológiákkal szemben. A súlyos ipari balesetek, katasztrófák is hozzájárultak ahhoz, ma már nemzetközi egyezmény rendelkezik a molekuláris biológiai módszerek szabad felhasználásáról. A föld népességének gyarapodása, a jobb életminőség iránti igény és – nem utolsósorban – az élelmezési problémák sürgetik az új eredmények mielőbbi alkalmazását. Ugyanakkor ezeknek a nagy hatású technológiáknak a bevezetése gondos előkészítést, körültekintést, óvatosságot és megfelelő védelmi mechanizmus kialakítását igényli.

A génszélesztési technológiával módosított baktériumok, növények, állatok kipróbálására – ha nem is mindig megfelelő szabályozás és ellenőrzés mellett – már több esetben sor került. Bizonyított, hogy ma már egyes tulajdonságokat az emberi beavatkozás tetszés szerint megváltoztasson, illetve élő sejtek örökítő anyagát átalakítsa, újratermelje. Ez a technológia óriási lehetőségeket kínál, azonban az alkalmazásával járó egészségügyi és környezeti kockázatok jelentősek. A laboratóriumokból műszaki vagy emberi okok, problémák miatt esetlegesen kikerülő, genetikailag módosított szervezetek, vagy az alkalmazás, felhasználás során a szabályok nem megfelelő betartása beláthatatlan környezeti következményekkel járhatnak.

Tekintettel arra, hogy a biotechnológia a büntetés-végrehajtás területén nem kerül alkalmazásra, ezek nem jelentenek kockázatot intézményeinkre. A biológiai veszélyek a különböző fertőzésekre korlátozódnak, amelyek a megfelelő higiéniai követelmények megtartásával kiküszöbölhetők.

A vegyi balesetek és veszélyek

A veszélyes és a mérgező anyagok kérdése Magyarországon először az 1960-as években merült fel, amikor a szabályozásra első ízben került sor. Azóta számos jogszabály született a kémiai biztonság szavatolására, az emberi egészség és a környezet megóvása érdekében. A fokozott kemizáció, a különösen aktív vegyületek megjelenése és elterjedése olyan problémákat vet fel, amelyet nemzetközi és hazai szinten meg kell oldani. A hazai feladatokat – a nemzeti sajátosságok és követelmények érvényre juttatása mellett – több nemzetközi szervezet elvárásai is meghatározzák. Az Európai Unióhoz való csatlakozás egyik feltétele a veszélyes anyagok és készítmények szabályozásának az EU Irányelvekkel való harmonizációja volt. A kémiai biztonság a veszélyes anyagok

keletkezésétől a teljes megsemmisítésig, vagy ártalmatlanításig minden szakaszt átfog. A gyártás, tárolás, csomagolás, forgalmazás, szállítás, a veszélyes hulladék gyűjtése és elhelyezése, a szennyezett területek és eszközök ártalmatlanítása, a megsemmisítés mind a kémiai biztonság szerves részét képezi. Szintén részét képezi a forgalomban lévő veszélyes anyagoknak az emberi egészségre, a környezetre gyakorolt káros hatásukra vonatkozó elemzések, kockázatsökkentő programok kiterjesztése. A gyakorlatban a gyógyszerek, a pszichotrop anyagok⁸, a növényvédő-szerek, étel adalékanyagok felhasználását külön joganyagok szabályozzák, azonban – az egységes megítélés és problémakezelés érdekében – ezeket is a tágabb értelemben vett kémiai biztonság keretében kell figyelembe venni.

A kéniai biztonság fontos része az információ biztosítása mind a szakmában dolgozók, mind a lakosság számára. Az információcsere a nemzetközi szervezeteknek is alapvető követelménye, különösen a veszélyes anyagokkal kapcsolatos, a határokon túl terjedő szennyezések esetében. A vegyi katasztrófák megelőzése, a lakosság részvétele a megelőzési programokban, a szomszédos országok lakosságának, hatóságainak tájékoztatása mind-mind a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset, katasztrófa kialakulásának megelőzését szolgálja.

Az ipar a különböző vegyi anyagok tízezreit állítja elő, és használja fel a gazdaság, a termelés szolgálatában. A laboratóriumi kísérletek során, vagy a vegyi üzemekben, gyógyszergyárakban előállított anyagok – különösen a mérgező anyagok – egészségi és környezeti kockázatot is jelentenek. A termelés mellett kockázatot jelent az ilyen anyagok felhasználása, tárolása, szállítás, a felhasználásból keletkező hulladékok szakszerűtlen kezelése, illetve a veszélyes anyagok – esetenként szükségessé váló – ártalmatlanítása is. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek, katasztrófák rendszerint tűz, robbanás, vagy mérgező anyagok roncsolódásának lehetőségeivel függnek össze. Többnyire együtt járnak a zárt rendszerben lévő anyagok elszabadulásával, amelyet – az illékony anyagok esetében – azok elpárolgása és elterjedése követ. Veszélyhelyzetet előidéző súlyos balesetek lehetnek:

- gyúlékony anyag kiömlése, elegyedése levegővel, a keletkezett gáz- vagy gőzfelhő továbbterjedése valamilyen gyújtóforráshoz, tűz vagy robbanás bekövetkezése a helyszínen vagy annak közelében,
- veszélyes (mérgező) anyag kiömlése, mérgező gőz (vagy gáz) felhő keletkezése, szétterjedése, a kiömlés helyszínének vagy a távolabbi területek szennyezése.

Vannak olyan veszélyes létesítmények, amelyek mindkét típusú baleseti veszélyt magukban hordozzák. Gyakran előfordul, hogy ezek a létesítmények a tűz vagy robbanás következtében más veszélyes üzem épségét is veszélyeztetik, és a „dominóhatás” következtében a katasztrófa tovább terjedhet. Az ilyen jelenség elsősorban ott fordulhat elő, ahol a veszélyes tevékenységet folytató létesítmények egymás közelében helyezkednek el, kihasználva az infrastruktúra, az anyag-, energia- és humán erőforrás-tartalé-

8 A pszichotrop anyagok a központi idegrendszer izgalmit vagy depresszióját, hallucinációkat, itélőképességi, magatartásheli, felfogóképességi, vagy kedélyállapot zavarokat hoznak létre.

kokban jelentkező előnyöket. A veszélyes (mérgező) anyag kibocsátásával járó súlyos ipari baleset, katasztrófa előidézője lehet:

- a biztonságos működés előfeltételeit jelentő alkotóelemek meghibásodása,
- eltérés a normál üzemi feltételektől,
- az emberi és a szervezési hibák,
- a külső balesetek,
- a természeti szélsőséges jelenségek (pusztító orkán, földrengés stb.) hatása,
- a terrorcselekmények.

A vegyi balesetek büntetés-végrehajtási létesítményekre való veszélyessége kettős. Egyrészt veszélyeztetettek azok az intézmények, amelyek közelében ilyen üzemek folytatnak tevékenységet, másrészt a közlekedési utak közelében lévők a veszélyes anyagokat szállító járművek balesetei alkalmával kerülhetnek veszélybe. A közlekedési balesetek által okozott események helyszínei megjósolhatatlanok, míg a veszélyes üzemek közelében elhelyezkedő büntetés-végrehajtási létesítmények ismertek. Ennek alapján a nagyobb veszélyeztetett területek a következők: Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom-Esztergom, illetve Veszprém megye. A városok közül Budapest, Miskolc, Tiszaújváros, Debrecen, Békéscsaba, Szolnok, Szeged, Salgótarján, Nyergesújfalu, Dunaujváros, Almásfüzitő jelent a településen vagy közelében létesült büntetés-végrehajtási létesítményre jelentősebb veszélyt.

Nukleáris veszélyek

Az atomenergia felhasználása során mindig számolni kell annak lehetséges veszélyeivel. Ezt a tényt az alkalmazók már régen felismerték, ezért az alkalmazás biztonságát szolgáló szabványok, előírások kidolgozása párhuzamosan haladt a technológia ki-fejlesztésével. Ezen a téren kiemelkedő jelentősége van az ENSZ keretében működő Nemzetközi Atomenergia Ügynökségnek (NAÜ), amely:

- gondoskodik a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés betartásának nemzetközi ellenőrzéséről,
- elősegíti az atomenergia békés célú felhasználásával kapcsolatos nemzetközi együttműködést,
- meghatározza az atomenergia békés célú felhasználásának alapvető követelményeit (biztonsági normáit),
- és megfogalmazza a nukleáris baleset vagy radiológiai veszélyhelyzet esetenkénti segítségnyújtás elvárásait, lehetőségeit, koordinálásának feladatait a következmények lehető legkisebb mértékre való csökkentése, az emberi élet, az anyagi javak és a környezet megóvása, védelme érdekében.

Nukleáris veszélyhelyzetnek nevezzük a nukleáris és radioaktív anyagok békés célú alkalmazása során esetlegesen bekövetkező, a lakosságot és a környezetet jelentős mértékben veszélyeztető helyzetet. Az ország területén nukleáris veszélyhelyzet alakulhat ki:

- nukleáris létesítmény üzembe helyezése, üzemeltetése, vagy az üzemeltetés megszüntetése során bekövetkező balesetből, illetve valamilyen erőszakos behatás következtében,

- nukleáris (friss vagy kiégett fűtőelem) és radioaktív anyagok (készítmény, hulladék) szállítása során bekövetkező baleset következtében,
- az ország határain túli nukleáris létesítmény balesete következtében,
- a meghibásodott, nukleáris erőforrással működő űrobjektum földre való becsapódása következtében,
- nukleáris fegyver véltlen balesete vagy tudatos alkalmazása következtében.

A nukleáris létesítmények balesete esetén veszélyeztetett büntetés-végrehajtási létesítmények:

A nukleáris veszélyt a Paksi Atomerőmű mellett a határon túli létesítmények is növelik. Az országhatáron belüli veszélyességi zónák:

SÓZ zóna⁹ 30 km-es határig: a Kalocsai Fegyház és Börtön, az Állampusztai Országos és a Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

HÓZ zóna¹⁰ 30–90 km-ig: a Pálhalmi és a Baracskai Országos, a Fejér, a Bács-Kiskun, a Baranya, a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, valamint az IM Bv. Továbbképzési Oktatási Központ, Igal.

HÓZ zóna 90–120 km-ig: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság és Központi Ellátó Intézménye, a Szegedi és a Budapesti Fegyház és Börtön, a Fővárosi, a Jász-Nagykun-Szolnok és a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, illetve potenciálisan az összes büntetés-végrehajtási szerv.

A SÓZ zóna a nukleáris létesítmény 30 km-es sugarú körzetét foglalja magába. Nukleáris baleset esetén a büntetés-végrehajtás intézeteiben mérlegelés tárgyát képezi az objektumok kitelepítési terveinek végrehajtása, egyes objektumokban szolgálatot teljesítő személyzet, illetve a fogvatartottak részére elrendelhető a jódprofilaxis¹¹. Azokban az objektumokban, ahol nem került végrehajtásra kitelepítés, az elzárkózás egyértelműen szükséges, és végre kell hajtani az egyéb csoportba sorolt rendszabályokat.

A HÓZ zóna a nukleáris létesítmény 30–90 km sugarú körzetén belüli – a Paksi Atomerőmű Rt.-től számítva – objektumokat, a személyzetet és a fogvatartottakat érinti. A levegőben lévő és a talajra kihullott sugárzó anyagok a később meghatározandó időpontig a teljes elzárkózást indokolják. Radioaktív jód jelenléte lehetséges, ezért a KJ tabletták szedése szükségessé válhat, amelyre fel kell készülni, ugyanakkor lehetséges a többi védelmi rendszabály bevezetése is. A levegőben lévő és a talajra kihullott sugárzó anyagok a később meghatározandó időpontig a teljes elzárkózást indokolják. A HÓZ zóna elméleti megfontolásból szerepel, ami azt jelenti, hogy minden objektum számolhat azzal, hogy olyan mértékű sugárszenyezettség alakulhat ki, amelynek alapján bizonyos rendszabályok bevezetésére sor kerülhet.

Ebből adódóan fel kell készülni:

- a sugárzási mutatók folyamatos, illetve rendszeres meghatározására,

9 SÓZ zóna a sürgős óvintézkedést igénylő terület.

10 HÓZ zóna a hosszú távú óvintézkedést igénylő terület.

11 Az emberi szervezetben a pajzsmirigy köti meg a radioaktív anyagokat, amelyek ezt követően mérgezik a szervezetet. A jódprofilaxis során kiadásra kerülő KJ (kálium-jodid tabletták) megakadályozza, hogy a pajzsmirigy ezeket az anyagokat megkösse, így azok kisebb mértékű károsodást (mérgezést) okoznak.

- a sugárzási helyzet folyamatos értékelésére,
- a légzésvédő eszközök használatára,
- a létfenntartási javak megelőző sugárvédelmi feladatainak a végrehajtása,
- a kialakult helyzetről az állomány (személyzet, fogvatartottak) folyamatos tájékoztatására,
- állandó tájékoztatásra a szükséges magatartási szabályokról,
- a helyzet függvényében a szennyezett terület lezárására.

Külföldi atomerőművek veszélyei

Külföldi atomerőmű balesetek miatt kialakuló nukleáris veszély helyzetben elsődlegesen riasztandó büntetés-végrehajtási intézetek: a Sopronkőhidai, a Balassagyarmati, a Márianosztrai és a Váci Fegyház és Börtön, a Győr-Moson-Sopron, a Vas és a Komárom-Esztergom Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

Országhatáron kívül bekövetkező atomerőművi baleset esetén veszélyeztetett objektumokat is célszerű számba venni.

*A Jaslovské Bohunice-i Atomerőmű által veszélyeztetett
büntetés-végrehajtási intézetek:*

HÓZ zóna 30–90 km-ig: Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

HÓZ zóna 90–120 km-ig: a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön, a Komárom-Esztergom Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

*A Mochovce-i Atomerőmű által veszélyeztetett
büntetés-végrehajtási intézetek:*

HÓZ zóna 30–90 km-ig: a Balassagyarmati, a Márianosztrai és a Váci Fegyház és Börtön, a Komárom-Esztergom és a Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet.

HÓZ zóna 90–120 km-ig: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság és Központi Ellátó Intézménye, a Budapesti Fegyház és Börtön, a Baracska Országos, a Fővárosi és a Fejér Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, valamint a Fiatalok Büntetés-végrehajtási Intézete. A további veszélyeztetés nem zárható ki a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön, a Pálhalmi Országos, a Veszprém és a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetek esetében sem.

A Jaslovské Bohunice-i Atomerőmű elsősorban Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyéket, míg Mochovce-i Atomerőmű Pest, Nógrád megyét, valamint a fővárost veszélyezteti. Ezek meghatározott részein, illetve az ágazat objektumaiban elzárkózás és jódprofilaxis lehetőségét számításba kell venni a személyi és a fogvatartotti állomány – fentebb ismertetett – sugárvédelmének egyéb rendszabályai mellett.

A közlekedés, szállítás veszélyei

A közlekedési és szállítási balesetek (katasztrófák) elsősorban a közlekedési, a forgalmi rend megsértése, a közlekedési hálózat műszaki állapotának előírt követelményektől való eltérése, valamint a járművek műszaki állapotának nem kielégítő volta miatt következhetnek be. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos tevékenység speciális terü-

letét jelenti azok szállítása, mert a veszélyforrás mobilitása miatt a szállítókat, a hatóságokat, valamint szükség esetén a mentőerőket lényegesebben nehezebb feladat elé állítja. Az európai tendenciák is arra utalnak, hogy az elkövetkező időszak egyik legnagyobb kihívása az egyes – közúti, vasúti, légi, vízi, kombinált, vezetékes – szállítási módok által okozott veszélyhelyzetek megelőzése, kezelése lesz. A veszélyes anyagok szállítása rendszerint potenciális vagy tényleges veszélyt jelent a környezetre. Fő jellemzője, hogy viszonylag kis területen, nagy koncentrációval szennyezi a környezetet. Készáru szállítmányok esetében a gyakran használt fantázia-névből nem deríthető ki, hogy veszélyes anyag szállítása történt. A beavatkozóknak esetenként hiányos információk alapján kell a feladatokat végrehajtaniuk. Az anyagazonosítás befejezéséig a beavatkozás csak a legnagyobb biztonságot nyújtó felszereléssel kezdhető meg.

A jövőben a veszélyes anyagok szállítása országon belül és külföldről, illetve tranzitként jelentős mértékben emelkedni fog. A veszélyes hulladékot is figyelembe véve, rendkívüli módon megnövekszik a szállítási hálózatok veszélyes anyaggal történő terhelése, amely a jelenleginél több baleset és katasztrófa bekövetkezésének lehetőségét is magában hordozza. A veszélyeztetettség – az átvezető fővonalak miatt – a települések központjait vagy sűrűn lakott területeit is érintheti.

A társadalmi változások következtében Magyarország most már nem tranzit, hanem célország a szervezett bűnözés és a nemzetközi terrorizmus számára. Megnőtt tehát a veszélye a közlekedési vonalak és csomópontok az ott elhelyezett műtárgyak, a közlekedő vagy veszélyes szállítmányok ellen elkövetett erőszakos cselekményeknek. Esetenként nem zárhatók ki a közlekedés ésállítás területén elkövetett szabotázs és diverziós cselekmények sem. Ezek szintén okozói lehetnek katasztrófát vagy veszélyhelyzetet előidéző eseményeknek, amelyek sajátos feladatot jelentenek az elhárításra rendelt szervezetek számára. A közlekedés,állítás területén előforduló veszélyek, katasztrófák hatásai ugyancsak veszélyeztethetik a szállítási útvonalak mellett létesült büntetés-végrehajtási létesítmények biztonságát.

Az emberi cselekvésekhez kapcsolódó veszélyek

A büntetés-végrehajtási létesítmények katasztrófa veszélyeztetettsége szempontjából a legveszélyesebbnek az emberi cselekvésekhez kapcsolódókat kell tekintenünk. Ebbe a körbe tartoznak a tüzesetek, a robbanások, a tömegmozgáshoz, a termeléshez, a terrorista és a fegyveres cselekményekhez kapcsolható veszélyek. A büntetés-végrehajtási létesítmények szempontjából a terrorista cselekmények jelentik a legnagyobb veszélyt, ezért ezekkel foglalkozunk részletesebben.

Terrorista cselekményekhez kapcsolódó veszélyek

Az elmúlt harminc évben egyre fontosabbá vált világszerte a terrorizmus és az ellene történő fellépés legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdéseiben való tisztánlátás. Aktuális ez a kérdés hazánkban is, hiszen a Magyar Köztársaság a rendszerváltás óta célterülete, illetve az iraki háborúban történő katonai részvételünk óta lehetséges célországa a nemzetközi terrorizmusnak.

A nemzetközi, illetve a Magyarországot veszélyeztető terrorizmus hazai irodalma – szinte áttekinthetetlenül – óriási, így dolgozatomban elsősorban azokra a tanulmányokat vettem figyelembe, amelyek kifejezetten a magyar büntetés-végrehajtás terrorselekményi fenyegettségével foglalkoznak. Közülük is elsősorban *Dr. Bokonyi István: A terrorizmus fenyegettsége, kezelése, különös tekintettel a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezetre* című tanulmányára (*Börtönügyi Szemle 2004. 3. szám*) támaszkodtam.

Elsőként a terrorizmus jogi és kriminológiai fogalmát szükséges tisztáznunk. Mindez azért is fontos, mert a jogalkalmazók – közöttük a magyar büntetés-végrehajtási szervezet tagjai – terrorizmus elleni fellépésének alapja a jog, de a jog határain belül a kriminológia tudománya is hat a joggyakorlatra.

A magyar büntetőjogban nincs külön törvény a terrorizmus elleni állami fellépésre, a magyar Büntető Törvénykönyvben pedig nincs külön fejezet vagy cím a terror bűncselekményekre. Ugyanakkor külön bűncselekményként van szabályozva az emberrablás, a terrorselekmény, a légi jármű-vasúti-vízi-közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése, a közveszélyokozás, a közveszéllyel való fenyegetés, a közérdekű üzemi működésének megzavarására, a rombolás, az emberölés, a lázadás, az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása, a kényszerítés, a népirtás, az apartheid, a nemzetközileg védett személy elleni erőszak, a fogolyszökés, a fogolyzendülés, a visszaélés robbanóanyaggal vagy robbanószerrel, a visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerral, a bűnszervezetben részvétel.

Arra, hogy a felsorolt bűncselekmények közül mely minősül terrorbűncselekménynek Magyarországon, a terrorizmus visszaszorításáról szóló, Strasbourgban 1977. január 27-én kelt európai egyezményben foglaltak adnak iránymutatást. Az európai egyezmény 1-2. cikkeiben meghatározták azokat a bűncselekményeket, amelyek egyike sem tekinthető politikai bűncselekménynek, politikai bűncselekménnyel összefüggő, illetve politikai indítékú bűncselekménynek.

Az említett jogforrásban meghatározták tehát azokat a bűncselekményeket, illetve egyes bűncselekmények bizonyos elkövetési szakaszait, amelyeket a nemzetközi (európai) jog a terrorizmus fogalomkörébe utalt.

Ezek a következők:

- A légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, 1970. december 16-án aláírt egyezmény hatálya alá tartozó bűncselekmények.
- A polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montrealban, 1971. szeptember 23-án aláírt egyezmény hatálya alá tartozó bűncselekmények.
- A nemzetközi védelem alatt álló személyek – beleértve a diplomáciai testületek tagjait – élete, testi épsége vagy szabadsága elleni támadással járó súlyos bűncselekmények.
- Emberrablással, túszejtéssel vagy súlyos, jogellenes fogva tartással járó bűncselekmény.
- Bomba, gránát, rakéta, automata tűzfegyver vagy levélbomba, illetve csomagba rejtett bomba használatával járó bűncselekmény, amennyiben ezek használata embereket veszélyeztet.

– A fenti bűncselekmények elkövetésének kísérlete vagy az ilyen bűncselekményt elkövető, illetve az elkövetést megkísérlő személlyel való bűnrészesség.

A törvény, illetve a nemzetközi egyezmény 2. cikk 1-3. pontjai szerint az egyezményt aláíró, megerősítő, elfogadó, jóváhagyó államok dönthetnek úgy, hogy a további bűncselekmények, illetve a fenti bűncselekmények alábbi elkövetési szakaszai is a terrorizmus fogalmkörébe tartoznak.

- Az erők alkalmazásával járó súlyos bűncselekmény, amely személyek élete, testi ép-sége vagy szabadsága ellen irányul.
- Olyan súlyos bűncselekmény, amely dolog elleni erőszakkal valósul meg, feltéve, hogy a bűncselekmény sok embert veszélyeztet.
- A fenti bűncselekmények bármelyikének elkövetésére irányuló kísérlet, vagy az ilyen bűncselekményt elkövető, illetve az elkövetést megkísérlő személlyel való bűnrészesség.

A jogi meghatározottság szerint tehát az említett bűncselekményeket, bármilyen motivált-ság, ok miatt és bármilyen céllal követik el, a terrorizmus megnyilvánulásai.

A kriminológia szerint a terrorizmus a bűnözés része, egy meghatározott területen és idő-szakban elkövetett terrorbűncselekmények, továbbá a terrorcselekmény elkövetésére létreho-zott szervezetek, csoportok, terrorcselekményt elkövetett egyének, az említett cselekmények, szervezetek, csoportok, egyének okozta anyagi károk és a terrorcselekmények sértettjeinek összessége.

Az 1989/90-es politikai-gazdasági rendszerváltás óta a magyarországi börtönökben szá-mos olyan bűncselekményt követtek el, amely a terrorizmus fogalmkörébe sorolható. Ezek ismertetésére e dolgozat szűkre szabott keretein belül nem vállalkozhattunk, *Dr. Bökönyi Ist-ván* említett írása részletesen tárgyalja az eseteket.

Az említett esetek tanulságaira, a nemzetközi terrorizmus aktivizálódására tekintettel – *Dr. Bökönyi István* szerint – a magyar büntetés-végrehajtási intézeteket főként a következő terrorbűncselekmények elkövetése fenyegetheti:

- Fogolyzandulás elkövetése túszzedéssel, közveszélyokozással.
- Fogolyszökések elkövetése belső irányból túszzedéssel, közveszéllyel fenyegetéssel, közveszély okozással.
- Fogolyszöktetések elkövetése külső irányból a börtönbe sorozatlövő fegyverekkel be-hatoló személyek, csoportok támadásával.
- Fogolyszöktetések elkövetése helikopteres kiemeléssel, vagy falrobbantással.
- Sorozatlövő fegyverekkel felszerelt fegyveres személyek, csoportok behatolása a börtönökbe, az ottani fegyverszobákban elhelyezett fegyverek és lőszeresek további terror-bűncselekmények elkövetése céljából történő megszerzése.

A terrorizmus elleni fellépés aktuális feladatait a magyar börtönökben *Dr. Bökönyi István* a következőkben határozta meg:

- Fel kell készíteni az állományt arra, hogy melyek a viselkedés legcélszerűbb formái, ha túsul ejtik őket.
- Fel kell készíteni a börtönök személyzetét arra, hogy legyenek képesek a biztonsági megelőző munka (a biztonsági ellenőrzések, a zárka-, ruházat-, csomagok átvizsgálása,

a beléptetési szabályok betartása, a telefonellenőrzés, a levél ellenőrzés) körültekintőbb végrehajtására.

- Alkalmassá kell tenni minden intézetben az állomány egy csoportját arra, hogy szakszerűen körülzárja a terrorbűncselekmény elkövetésének helyszínét, és végre tudja hajtani a „halaszthatatlan beavatkozást”. Valamennyi büntetés-végrehajtási intézetben akciócsoportot hoztak létre. A Büntetés-végrehajtási Szervezet tervezi azt is, hogy egy országos hatáskörrel rendelkező kutató – beavatkozó részleget alakít ki. A részleg tiltott tárgyak után kutatna a börtönökben, és krízishelyzet esetén beavatkozó alegységként lépne fel.
- Minden intézetben tárgyaló személyeket kell kiképezni, túszejtés vagy közveszéllyel fenyegetés esetére.
- Alkalmassá kell tenni minden intézetben egyes személyeket arra, hogy a tűzoltás elsődleges feladatait ellássák.
- Az illetékes rendőri vezetőkkel, rendőrségi terrorellhárító beavatkozó alegységekkel közös helyszínismeretéseket, gyakorlatokat kell tartani a börtönökben a terrorbűncselekmények kezelését szimulálva.
- Folyamatosan kapcsolatot kell tartani a titkosszolgálati, rendőrségi felderítő szervekkel a terrorbűncselekményekre vonatkozó információk gyors átadása-átvétele érdekében.
- Végezetül folyamatosan figyelemmel kell kísérni a külföldi börtönszervezetek terrorizmus elleni fellépéseivel kapcsolatos tapasztalatait.

Felhasznált irodalom

Árvízvédekezési kézikönyv. OVH, Budapest, 1974.

Barta Vámos László: *A katasztrófa elleni védelem általános elvei.* HM, Hadtudományi Tájékoztató II. kötet, 1994.

Barta Vámos László: *Katasztrófa- és polgári védelmi ismeretek II. rész. A nemzeti katasztrófa elleni védelem alapjai.* BM KOK, Budapest, 2003.

Bökönyi István: *A terrorizmus fenyegetettsége, kezelése, különös tekintettel a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezetre.* Börtönügyi Szemle, 2004. 3.

Demeter István—Barta Vámos László—Duruc József: *Katasztrófavédelmi igazgatás.* Tansegédlet. Kézirat. RTF, Budapest, 2003.

Katasztrófavédelem. Főiskolai tankönyv. Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola, Budapest, 1999.

Nádasi Béla—Sztodola Tibor: *A magyar büntetés-végrehajtás terrorcselekményi fenyegetettsége.* Börtönügyi Szemle, 2004. 2.

Tározási Kézikönyv. Földgáz és dombvidéki tározók. OVH, Budapest, 1976.

Terrorizmus. A Belügyi Szemle tematikus száma. 2002. 6-7.

Jogszabályok

1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról
1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről
1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról
1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról
- 122/1989. (XII. 5.) MT rendelet az egyes veszélyes árukat szállító közúti járművek útvonalának kijelöléséről
- 114/1995. (IX. 27.) Kormányrendelet a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről
- 196/1996. (XII. 22.) Kormányrendelet a mentésben való részvétel szabályairól, a polgári védelmi szakhatósági jogköréről és a miniszterek polgári védelmi feladatairól
- 232/1996. (XII. 26.) Kormányrendelet a vizek kártételei elleni védekezés szabályairól
- 248/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszerről
- 179/1999. (XII. 10.) Kormányrendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról
- 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
- 98/2001. (VI. 15.) Kormányrendelet a veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységek végzésének feltételeiről
- 1/2002. (I. 11.) Kormányrendelet a veszélyes áruk közúti szállításának ellenőrzésére vonatkozó egységes eljárásról
- 2/2002. (I. 11.) Kormányrendelet a veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadó kinevezéséről és képzéséről
- 131/2003. (VIII. 22.) Kormányrendelet a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról
- 55/1997. (X. 21.) BM rendelet a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól
- 48/1999. (XII. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek katasztrófavédelmi feladatairól és a védekezés végrehajtásának rendjéről, valamint e szervek irányítási és működési rendjéről
- 10/2000. (IV. 28.) IM rendelet az igazságügy miniszter felügyelete alá tartozó szervek katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól

Zsigárdi Béláné

A fogvatartotti informatikai kabinetek működéséről, a távmunkáltatás megvalósításának körülményeiről*

Bár a cím informatikai kabinetek működésére utal, s dolgozatomban ki fogok térni a kecskeméti Fiatalkoriak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében kialakított informatikai kabinet eddigi működésére is, újszerűségük miatt azonban a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet B-C részlegében kialakított kabinetek működtetésével kapcsolatos tapasztalatainkról, távlati elképzeléseinkről írok majd részletesebben.

Az információs társadalom építése hosszú folyamat, amely hazánkban csak nemrég kezdődött meg. Az információs társadalom a jövő társadalma, amely minden korábbinál nagyobb szabadságot és demokráciát, jólétet és biztonságot nyújt polgárainak. Az információs társadalom alapja a tudás, hajtómotorja a tudományos és technológiai fejlődés. Utóbbiak között is legfontosabb az Internet alkalmazása, használata, mely lehetővé teszi a gondolatok, információk térbeli és időbeli korlátok nélküli szabad áramlását.

Az információs társadalom kiépítése során számos kihívással kell szembenéznie a büntetés-végrehajtási intézetek személyzetének és a fogvatartottaknak egyaránt. Az intézeteknek – figyelemmel a biztonsági szabályokra és kockázati tényezőkre – lehetővé kell tenni a fogvatartottak számára az „információkhoz való jutást”, az informálódást, a fogvatartottaknak pedig az információkat „be kell fogadniuk”, tehát informálódniuk kell, hiszen így juthatnak leghatékonyabban új ismeretekhez.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás minden területen új elvárásokat fogalmazott meg társadalmunk tagjaival szemben. A csatlakozás szükségszerű következménye lesz az a gazdasági és társadalmi átrendeződés, mely a fogvatartást és annak körülményeit is érinteni fogja. A szabaduló fogvatartottak sikeres beilleszkedésének, reintegrációjának, illetve a bűnismétlési kockázat minimalizálásának egyik alapfeltétele, hogy az elítéltek időszzerű, korszerű és megfelelő információkkal, szakismeretekkel rendelkezzenek, beleértve az idegen nyelvi ismereteket is. A társadalom fejlődésével párhuzamosan szükségszerű a fogvatartás körülményeinek lehetőség szerinti fejlesztése is, hiszen ellenkező esetben a „lépéshátrány” akár a büntetés-végrehajtás céljait is veszélyeztetheti.

A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet B-C részlege félig nyitott körletként működik 1995. óta. Az intézet által felállított kiválasztási rendszer alapján olyan jogerős elítéltek kerülnek itt elhelyezésre, akikkel szemben a társadalomtól történő el-

* A Magyar Börtöntügyi Társaság 2004. évi tudományos pályázatára készült dolgozat

szigetelés, izoláció nem olyan mértékben és módon szükséges, mint más, úgy nevezett „letöltő házakban” fogvatartott elítéltek esetén, éppen bűncselekményük, személyiségük, magatartásuk, kapcsolattartásuk alapján. Sőt, esetükben a büntetés a célját úgy éri el, hogy közben az intézet aktív módon felkészíti őket a társadalomba történő visszailleszkedésre.

A B-C részlegben elhelyezett felnőtt korú fogvatartottak számítástechnikai oktatása, képzése a fiatalokú fogvatartottakkal együtt történik a Fiatalokúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében 1999-ben, 10 fő tanuló számára berendezett informatikai kabinetben, amelyet szintén pályázat útján, a Leonardo-program keretében, a thessaloniki Aristoteles Egyetem támogatásával sikerült kialakítani. Az átadás óta mintegy 60 fő végzett el OKJ-s, középfokú számítógép-kezelő tanfolyamot. Két héttel ezelőtt [2004 novemberében – A szerk.] kezdődött el egy 200 órás, alapfokú számítógép-kezelői tanfolyam, 10 fő részvételével, akik közül 6 fő fiatalokú, 4 fő felnőtt korú elítelt, sőt egyikőjük 45 évesen vállalta az alapfokú tanulmányok folytatását.

E kabinet kihasználtságát illetően, a szervezett oktatáson és képzésen kívül, a B-C részlegben elhelyezett felnőtt korú fogvatartottaknak lényegesen kevesebb lehetősége maradt számítástechnikai ismeretek elsajátítására, önképzésre, a szabadidő hasznos eltöltésére, széleskörű informálódásra, mint fiatalokú társaiknak. Előbbiekben túlmenően felmerült a távmunkáltatás lehetősége is azon felnőtt korú elítéltek esetében, akik már megfelelő szakirányú végzettséggel, informatikai ismeretekkel, gyakorlattal rendelkeznek, illetőleg helyi képzés keretében szerezték meg azt, továbbá felvetődött a hozzátartozókkal való kapcsolattartás új formájának, az elektronikus levelezésnek az alkalmazási lehetősége.

Átgondolva az informatikai fejlesztési elképzeléseket, intézetünk a „Sulinet Expressz” lebonyolításáért felelős, az Oktatási Minisztérium tulajdonában lévő Educatio Kht. segítségét kérte, mely társaság ígéretet tett törekvéseink megvalósításához és megkereste a programban résztvevő beszállítókat. Közülük az EMJ Hungary Kft. jelentkezett elsőként, az általuk felajánlott korszerű számítástechnikai eszközökkel a „C” körleten kialakított informatikai kabinet 2003. december 23-án ünnepélyes keretek között átadásra is került.

Az informatikai fejlesztés elsődleges célja az volt, hogy a B-C részlegben kialakításra kerüljön az az informatikai háttér – a „C” körleten hat, míg a „B” körleten három munkaállomással és egy szkennerként is működtethető lézernyomtatóval –, mely hatékony támogatást tud nyújtani a büntetés-végrehajtás nevelési munkájához, illetve további előnyök realizálódhatnak a fogvatartottaknál, nevezetesen:

- növekszik a fogvatartottak önbecsülése, felelősségérzete;
- a hatékonyan ellenőrizhető kapcsolattartásuk rendszeres lesz;
- a fogvatartottak családi, társadalmi, „civil” kapcsolatai erősödnek;
- a távmunkáltatás során a fogvatartottak új, a szabadulásuk után is jól felhasználható ismereteket, gyakorlatot szereznek;
- a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező fogvatartottak is „képzettségüknek megfelelő” munkát végezhetnek;

- a szabadidő eltöltésének új és hasznos lehetőségei nyílnak meg, mint pl. on-line tanulás; nyelvi önképzés stb.;
- a fogvatartottak érdeklődése részben orientálhatóvá válik, a kabinetekben működő helyi belső honlap programajánlásaival, ún. linkjeivel;
- az informatikai rendszerek által megkívánt logikus gondolkodási mód az élet más területein is hasznosítható, pl. a „ha... akkor...” relációja, ok és okozat racionalitása vagy az igen-nem bináris kódja;
- alkalmazhatóvá válnak helyi önismereti, illetőleg IQ-tesztek;
- a fogvatartottak családi és társadalmi kapcsolatai erősödnek, a kapcsolattartás újszerű módja – az elektronikus levelezés – révén;
- a „normalizáció” elve hatékonyan érvényesül, hiszen egyre kevesebb hátránnyal, nehézséggel kell megküzdenie a fogvatartottaknak „civil” kapcsolataikban, így pl. az e-kormányzat szolgáltatásainak igénybevétele, elektronikus ügyintézés lehetővé tétele;
- különböző on-line képzési formák, off-line képzéshez szükséges tananyagok és információs segédanyagok elérhetővé válnak;
- megszerzett szakmai és gyakorlati ismeretek birtokában megnő a sikeres munkavállalás, elhelyezkedés lehetősége;
- a belső hálózat szolgáltatásainak fejlesztésében résztvevő fogvatartottak hasznosan töltik szabadidejüket, miközben aktuális informatikai ismeretekre tesznek szert.

Az előzőekben vázolt előnyök, támogatások megvalósításának kulcskérdése, hogy a fogvatartottak mennyire képesek azonosulni az úgynevezett elektronikus-Börtön vagy eBörtön (ePrison) koncepciójának célkitűzéseivel, illetve mennyire hajlandók annak megvalósításában aktívan részt venni. A belső honlap üzemeltetése azon túl, hogy értelmes elfoglaltságot nyújt a fogvatartottaknak, a közösségi kapcsolatok erősítésének is egyik jó eszköze lehet, illetve segíti a körülmények normalizálását, a fogvatartottak társadalomba történő sikeres beilleszkedését azáltal, hogy olyan aktuális információkat tartalmaz, amelyek nemcsak az intézetben belül, de a szabad életben is hasznosíthatók.

Az intézet belső életével kapcsolatos információkat tartalmazó belső honlap néhány fontosabb tartalmi összetevője a következők:

- útmutató különböző belső használatú nyomtatványok kitöltéséhez;
- fogvatartotti hétvégi program;
- egyéb hirdetés (pl. véradásra felszólítás);
- figyelmeztetés határidőkre (pl. kérelmek leadása);
- fogvatartotti szakkörök bemutatása;
- könyvtár nyitvatartási ideje, új, illetve ajánlott könyvek listája;
- látogatások időpontja;
- képes tudósítások közösségi, illetve ünnepi rendezvényekről;
- megemlékezés fontosabb ünnepekről, történelmi eseményekről;
- ismeretterjesztő oldalak (pl. kisebbségek, illetlen);
- menetrendek (pl. helyi és távolsági autóbusz- és vasút);

- fontosabb jogszabályok, szabályzatok (pl. Btk., Be., Bv. törvény, házirend, tűz- és munkavédelmi utasítás);
- pályázatokat tartalmazó honlapok felsorolása, pályázati lehetőségek kivonatos fordítása;
- fontos, közérdekű intézmények, szolgáltatások elérési lehetőségei (pl. Igazságügyi Minisztérium, Legfelsőbb Bíróság, Európai Emberi Jogi Bíróság);
- oktatásokkal, képzésekkel kapcsolatos linkek gyűjteménye (pl. különböző nyelvi oktatások, távoktatás).

A társadalom tagjai, sajnos, időnként megfélemedeznek arról, hogy a fogvatartottak előbb vagy utóbb szabadulnak, néhány kivételtől eltekintve, így tehát a szabadultak társadalomba való visszatérése elkerülhetetlen. Ebből a szempontból nem mindegy, hogy a szabadulók megtört emberként, ziláltan, szétszakadt családi háttérrel térnek-e vissza, vagy konkrét életcélokkal, ismeretekkel, az újrakezdéshez hasznosítható szakmával, képzettséggel felvértezve egy stabil családi támogatással. A B-C részleg fejlesztésének álláspontunk szerint is ez utóbbit kell megcéloznia, míg a marketing kommunikációnak ezt a törekvést kell erősítenie, támogatnia.

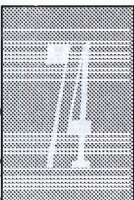
Az Európai Unióban általánosan elfogadott nézet, hogy technikailag analfabétának minősül az, aki nem beszél legalább egy idegen nyelvet, és nem rendelkezik minimálisan felhasználói szintű számítástechnikai ismeretekkel. Mivel a büntetés-végrehajtásnak egyik alapvető feladata a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésének segítése, ezért napjainkban ez nem képzelhető el, többek között a számítástechnikai és nyelvismeretek átadása nélkül.

Az Európai Unióban számos nyitott, illetve félig nyitott börtön működik. Az eltérő jogrendszerekből adódó különbségek ellenére mindenhol kiemelt szerephez jut az oktatás-képzés, az információs társadalomhoz való csatlakozás igénye is. Európában uralkodó nézet – összhangban az Európa Tanácsnak a börtönökre vonatkozó ajánlásaival –, hogy a fogvatartottak társadalomba való sikeres visszavezetéséhez a normalizáció elvét következetesen kell alkalmazni, ösztönözve az oktatásokon, képzéseken való aktív részvételt.

Ez az informatikai háttér képes hatékonyan támogatni az önképzést, mely lehet idegen nyelvi vagy szakmai, illetve segíti a fogvatartottak egyéb irányú tájékozódását is, például különböző adatbázisok engedélyezett elérésével. Lehetőség van saját adatbázisok létrehozására – például könyvtár könyvvállománya a különböző részlegekben –, illetőleg saját programok megalkotására – például angol szókikérdező program, mely nyitott abban az értelemben, hogy a szóállomány szabadon cserélhető.

A hozzátartozókkal való kapcsolattartás új formájával – a felügyelt, teljes körűen ellenőrzött elektronikus levelezési rendszerrel, mely teljesen ekvivalens a hagyományos postai levelezéssel – az egyébként is ápoltsági családi kapcsolatok erősítése valósul meg, éppen e forma gyorsasága, egyszerűsége, hatékonysága révén.

Eddigi tapasztalataink az eBörtön koncepciójának időszerűségét, hasznosságát támasztják alá. A 2004 júniusában, a B körleten elhelyezett, az Enyhébb Végrehajtási

Szabályok hatálya alatt álló 19 fő fogvatartott részvételével végzett felmérés alapján az alábbi következtetések voltak levonhatók:

- Az intézet belső honlapjának, a szigorúan tartalomszűrt intézeten belüli Internet használatára jellemző volt, hogy a megkérdezettek közel 70%-a, mindösszesen 13 fő, napi rendszerességgel látogatja ezen web-oldalt, míg a többiek – 6 fő – alkalmanként használják információszerzésre.
- A vizsgált EVSZ-es fogvatartottak 63%-a (12 fő) már korábban találkozott Internettel valamilyen formában, de a bevonulás előtti, napi rendszeres használatról mindössze 3 fő számolt be.
- Az e-mail használatának rendszeressége még nem jellemző, mivel 3 fő választotta azt, hogy heti rendszerességgel küld e-mailt, míg 2 fő havonta egyszer, 14 fő alkalmanként e-mailezik.
- A fenti adatokat összevetve, az EVSZ-es fogvatartottak 100%-a használja valamilyen formában az intézeten belüli informatikai rendszert, míg napi használóvá mintegy 53% (10 fő) vált, a bevonulás előtti 15%-hoz (3 főhöz) képest.

A kialakított informatikai kabinet nem csupán oktatási, képzési célok megvalósítására, elérésére alkalmas, hanem egy fajta munkáltatási, úgynevezett távmunkáltatási feladatokat is el tud látni, melynek lényege, hogy a megrendelő egy külső, általában Internet kapcsolaton elérhető „munkahellyel” végeztet el munkát, amikor arra szüksége van. A szélessávú Internet-kapcsolat megvalósításával lehetőség nyílik a fogvatartottak intézeten belüli munkáltatására, képzettségüknek, képességüknek, érdeklődésüknek megfelelő foglalkoztatás biztosítására, melynek előnyei a következők:

- Újabb, intézeten belüli munkahelyek létesíthetők;
- Hatékony támogatást nyújt a büntetés-végrehajtási munka kiteljesedéséhez;
- A magasabb iskolai végzettséggel, számítástechnikai ismeretekkel, jártassággal rendelkező fogvatartottak képességeiknek megfelelő munkakörökben foglalkoztathatók;
- A távmunka során szerzett szakmai ismeretek és gyakorlat nagymértékben segítik a fogvatartottak szabadulás utáni visszailleszkedését;
- A távmunka megfelelő bevételt biztosít;
- A jelenlegi informatikai rendszer továbbfejlesztése valósulhat meg speciális távmunka végrehajtásával, melyhez például célszámítógép vagy egyéb számítástechnikai eszköz biztosítása lehet szükséges.

Előnyök nemcsak a „távmunkás, de a „távmunkáltató” részéről is jelentkeznek, melyek a következőkben összegezhetők:

- Nem kell állandó alkalmazottat fenntartani, mert a távmunkás mindig készen áll az éppen adódó feladat végrehajtására, így alkalmazása anyagi megtakarítást eredményez;
- A feladat gyorsan elvégezhető, mert a távmunkás saját maga osztja be az idejét;
- A megrendelés és a teljesítés, akár részben, akár egészben, digitális formában történik, tehát ennek megfelelően gyors, rugalmas, bármikor ellenőrizhető;

- Nem kell technikát – például számítógépet, szkennert –, sem más munkahelyi körülményeket – így íróasztalt, helyiséget – biztosítani a távmunkásnak.

De távmunka-igény jelentkezhet az intézet és a régiós társintézetek, társ fegyveres szervek részéről is, mely során a pályázati információk naprakész figyelése, űrlapok leltöltése, nyomtatása, továbbítása lehet feladat. Jelentkezhet igény együttműködő partnereink részéről honlapjaik elkészítésére, azok folyamatos karbantartására.

A távmunka szerepe jelentősen növekedni fog a gazdasági fejlődés következtében. Ezt a tendenciát a kormányzat is felismerte, s ennek köszönhetően támogatja is a távmunkát, különböző pályázatokon és munkaügyi programokon keresztül. Bár jelenlegi tapasztalataink szerint a távmunkáltatásban vezető szerepet az adminisztrációs munkák – például szövegszerkesztés, adatrögzítés, archiválás – foglalják el, azonban egyre inkább növekszik a nagyobb szakértelmet és nyelvtudást is igénylő feladatok köre – például szakmai szövegek, pályázatok fordítása, műszaki termékek használati utasításának magyar nyelvre fordítása, annak kiadványként való szerkesztése.

Dolgozatomban befejezéseként engedjék meg, hogy az Európai Börtönszabályok egyik ajánlását idézzem: „Az intézetekben folyó munka szervezetét és módszereit minél közelebb kell hozni a társadalomban végzett hasonló munkához, hogy felkészítsük a fogvatartottakat a rendes munkás élet feltételeire. A munkáltatásban ezért érvényesülnie kell a modern munkanormáknak és technikáknak, s azt modern vezetési rendszerek és gyártási folyamatok keretein belül kell megszervezni.”

Az eBörtön felvázolt koncepciója fontos lépést jelenthet a fejlett európai uniós büntetés-végrehajtási rendszerekhez való felzárkózás irányába, mely megvalósulásához, úgy vélem jó úton járunk.

Dr. Nagy Ferenc

Az európai uniós országok fogvatartotti rátájának alakulásáról

Bevezető gondolatok az eltérő fogvatartotti ráták magyarázatához

A világszerte egyetértően megfogalmazott és hangoztatott célkitűzés (szabadságelvonás kivételes jelleggel – mint ultima ratio) ellenére nemzetközi összehasonlításban egyértelmű, hogy a fogvatartotti ráták (mind az elitélti, mind az előzetes) jelentősen változnak. A szokásosan, de kirívóan nagyon magas fogvatartotti ráta az USA-ban és Oroszországban (általában 600 és 800 között) összehasonlítva Nyugat-Európával, illetve Közép-Kelet-Európával, hasonló bűnözési ráta mellett is, eltérő kriminálpolitikát és különböző szankcióalkalmazási gyakorlatot feltételez, legalábbis a szabadságvesztés alkalmazása tekintetében. De még egy-egy országon belül is, különösen a föderális felépítésű államokban, mint pl. az USA és Németország, jelentős különbségek mutathatók ki az egyes régiók, tartományok között.

A ráták változásait gyakran a változó bűnözési ráták közvetlen eredményének tekintik, különösen politikusok és gyakorlati emberek. Egyébiránt a nemzetközi irodalom mutatja, hogy ez legjobb esetben is leegyszerűsítő és elégtelen magyarázat. Jónéhány példát lehet lelteni, ahol a börtönnépesség emelkedett, míg a bűnözési ráta stabil maradt vagy visszaesőben volt és fordítva (növekvő bűnözési ráta és visszaeső fogvatartotti ráta). Uralkodónak minősíthető álláspont szerint nincs konzisztens összefüggés a változó bűnözési ráták és a fogvatartotti ráták között.

Ugyancsak uralkodó nézet és a nemzetközi összehasonlítás is egyértelművé teszi, hogy a fogvatartotti ráták *egyetlen* faktorról nem magyarázhatók, hanem különböző okok komplex interakciójának eredménye. Különbséget kell tenni külső faktorok (áttörő változások a társadalomban, gazdasági keretfeltételek, demográfiai alakulás, migráció, politikai és társadalmi reformok), belső tényezők (bűnüldözési, igazságszolgáltatási rendszer és kriminálpolitika), valamint közvetítő faktorok között, amelyek mind a két előbbi tényezőcsoportot befolyásolják, és változó hatásuk lehet (közvélemény, általános politikai áramlatok, tömegmédia).¹

A demográfiai változások hatnak az életkor és a bűnözés kapcsolatára. A fiatalok és a fiatal felnőttek a kriminálstatisztikákban túlerepresentáltak. Az erőteljes demográfiai változások befolyásolják a fogvatartotti rátát is, azonban a lakosság életkori összetételének hatása a börtönnépességre jóval kevésbé fejeződik ki,

1 Vö.: Diinkel, Frieder – Morgenstern, Christie: Überbelegung im Strafvollzug-Gefangenenraten im internationalen Vergleich. In: Britz, Guido, Jung, Heike... (Hrsg.) Grundfragen staatlichen Strafs. Festschrift für Heinz Müller-Dietz zum 70. Geburtstag. Beck, München, 2001. 133-170. p.

mint azt feltételezik. A demográfiai khatások elsősorban kriminálpolitikai fejlődések révén erősödnek vagy gyengülnek.

A demográfiai faktorokkal összefüggésben a migráció és a külföldi és etnikai kisebbségek részesedése döntő szerepet játszik.

A gazdasági feltételek és a bűnözés összefüggését illetően ellentmondásos adatok vannak, különösen a munkanélküliség és a bűnözés összefüggésére. Egyértelműbb eredményeket találhatunk a növekvő jövedelmi különbségek és a tulajdon elleni bűncselekmények összefüggésére – feltehetően a szubjektív tapasztalas, a relatív depriváció, a hátrányos társadalmi helyzet különös szerepet játszik. Néhány tanulmány feljegyzi, hogy a rosszabbodó gazdasági feltételek közvetlenül járulnak hozzá a növekvő börtönnépességhez, anélkül, hogy ez a bűnözési ráta megfelelő emelkedésével összefüggne.²

A fenti uralkodó nézetnek tekinthető magyarázathoz képest részben újszerű megközelítéssel találkozhatunk a svéd szerzőnek, *von Hofer*nek egy német szaklapban közzétett tanulmányában az eltérő fogvatartotti ráták lehetséges háttéréről.³ A szerző 18 európai országban, 1983 és 2002 között áttekintést ad a fogvatartotti ráták alakulásáról a 15 régi európai uniós államban, valamint Izlandon, Norvégiában és Svájcban, és megkísérel magyarázatot adni a ráták hasonlóságáról és a különbözőségekről.

Fogalmak, módszertani problémák és adatok

A most következő feldolgozást egyszerűsítendő, a kiindulás a fogvatartotti ráta. Ennek oka az, hogy a fogvatartotti ráták könnyebben állnak rendelkezésre, mint pl. a fogvatartottak intézetbe kerülésére vagy a szabadságvesztés-büntetésre vonatkozó elítélési adatok. Kérdéses, hogy a büntetési ráták változása, illetve emelkedése az új „büntetési kedv” (német megfelelője: Straflust) kifejeződéseként fogható-e fel. A fogvatartotti ráta Hofer vizsgálatában minden olyan személyre vonatkozik, akik büntető intézetekben, előzetes letartóztatásban találhatók, standardizálva a lakónépesség mindenkor 100 ezer lakosára.

Mint korábban is, ha nemzetközi összehasonlításról van szó, a bizonytalanság jelentős, vajon a használt adatok valóban összehasonlíthatók-e. Nem csupán az a kérdés, vajon az adatok az országok között összehasonlíthatók-e, hanem az is, hogy az összehasonlítások az egyes országokon belül éveken át alkalmazhatók-e. Tipikus probléma az összehasonlítások végzésénél, hogy a fogvatartottak csoportjába kik számítanak bele (csak a jogerős elítéltek, vagy az előzetes letartóztatotak, fiatalok is stb.); vajon adminisztratív létszámról van szó vagy csak azok-

2 Wamsley, Roy: World Prison Population List (fifth edition). Home Office Findings 234. London, 2003.

3 von Hofer, Hanns: Die Entwicklung der Gefangeneneraten in achtzehn europäischen Ländern, 1983-2002: ein Ausdruck für neue Straflust? *Kriminologisches Journal*, 8. Beiheft, 2004. 196-205. p.

ról, akik fizikailag jelen vannak a végrehajtási intézetekben, vajon a nemzeti és nemzetközi számítási, jelentéstételi gyakorlatnak hihetünk-e.

A büntetési kedv fogalom ugyan magától értetődő és szemléletes, de a szerző szerint problematikus is. Olyan irányban is érteni lehet, hogy az esetlegesen megállapított büntetési többletet szándékolták, „akarták” is. A növekvő fogvatartotti ráták nem csak aktív politikai cselekvés nyomán keletkezhetnek, hanem pusztán mulasztáson is alapulhatnak, azaz a lehetséges ellenintézkedéseket nem hozzák meg vagy nem alkalmazzák. Ezen kívül sem a cselekvés, sem a mulasztás nem mutatja szükségképpen, hogy az eredmény (azaz a több fogvatartott) valóban szándékolt volt-e. Az aktív cselekvésnek lehetnek előre nem látott következményei, és a mulasztás nyugodhat tisztán érdektelenségen vagy hibás számításokon. Ezért a következőkben a szerző a büntetés elfogadás (akceptálás) fogalmát használja, ezt semlegesebbnek tartja, mint a büntetési kedv kifejezést. (A magyar nyelvben a büntetési kedv megjelölést az érintett problémák ellenére találóbbnak, kifejezőbbnek tartjuk.)

Fogvatartotti ráták

Az elemzési célokat szem előtt tartva úgy tekintjük, hogy a fogvatartotti ráta az intézetbe való befogadások számának és a fogvatartási idő hosszának eredője, e két tényező befolyásolja döntően. A börtönök olyanok, mint az áruraktárak: minél nagyobb a befogadások száma és/vagy minél hosszabb a fogvatartási idő, annál magasabb/nagyobb a készlet, azaz a fogvatartotti ráta. A befogadások száma mindenek előtt attól függ, hogy léteznek-e alternatív szankciók a szabadságvesztéshez képest és milyen mértékben kerülnek alkalmazásra. A fogvatartási időt a bíróság által elrendelt büntetési tartam és az előzetes elbocsátás lehetőségei (pl. feltételes elbocsátás, alternatív büntetés-végrehajtás az intézeteken kívül, amnesztia, egyéni kegyelem) határozzák meg. Tehát az aktuális fogvatartotti ráták vajon tudatos politikai és jogi stratégiák eredményei lehetnek, vagy egyszerűen a létező struktúrák (netalán kultúra) eredménye, amit többé vagy kevésbé tudatosan akceptálnak?

A következőkben a szerző a fogvatartotti ráták rövid, empirikus elemzésére koncentrál – a 15 régi Európai Unió országára és mellette Svájcra, Izlandra és Norvégiára. Ez utóbbi országok bár nem tagjai az Európai Uniónak, mégis a nyugat-európai körhöz tartoznak. Az adatok az Európa Tanács SPACE projektjéből származnak.⁴ A tárgyalt periódust egyedül az a praktikus körülmény határozza meg, hogy ezen időszakra teljes körű adatok vannak: 1983 az Európa Tanács statisztikájának indulási pontja, 2002 a szerző számára az ideiglenes, aktuális végpont. Az 1983-as év kriminológiai perspektívából is jól elfogadható, mivel 1980-as évek elején a nyugat-európai államok egész sorának kriminálpolitikájában következett be fordulat.

2002. évi fogvatartotti adatok

Az 1. táblázat a fogvatartotti ráták megoszlását mutatja 2002. szeptember 1-jén.

Ország	Fogvatartotti létszám	Fogvatartotti ráta
Izland	107	37,3
Norvégia	2662	58,8
Dánia	3439	64,1
Finnország	3466	66,7
Svájc	4987	68,7
Svédország	6506	73,0
Írország	3028	78,0
Görögország	8284	78,4
Luxemburg	380	85,6
Franciaország	53463	87,6
Belgium	9253	90,2
Ausztria	7511	92,3
Németország	78506	95,2
Olaszország	56200	99,8
Hollandia	16239	100,8
Spanyolország	50994	126,2
Portugália	13730	132,8
Anglia/Wales	71324	137,1

Az adatok a következők szerint értelmezhetők:

1. Korlátozott európai perspektívában is, a fogvatartotti ráták még mindig változóak. A ingadozás kimutatható 37 (Izland) és 137 (Anglia és Wales) között 100 ezer lakosra számítva. Az átlag kb. 90 fogvatartott 100 ezer lakosra.
2. Négy ország lóg ki egyértelműen a keretből: egyrésről Izland (minimumként), másrésről Spanyolország, Portugália, Anglia és Wales (maximumként).
3. Földrajzi (geográfiai) minta ismerhető fel: Skandinávia (Izland, Norvégia, Dánia, Finnország és Svédország). Közép-Európa (Luxemburg, Franciaország, Belgium, Ausztria és Németország), valamint Dél-Európa (Olaszország, Spanyolország és Portugália). E földrajzi mintákba Svájc, Írország, Anglia/Wales és Görögország nem sorolható be egyértelműen.
4. Mivel az uralkodó felfogás szerint a nemzetközi fogvatartotti ráták sorrendjét (rangsorát) kiváltképp *nem* az általános bűnözési színvonal határozza meg, a földrajzi megoszlás arra mutat rá, hogy különböző büntetési kedv (elfogadottság) létezhet, amit regionális faktorok (ebben az összefüggésben gazdasági, társadalmi, kulturális stb. tényezők) határoznak meg. Mégis feltűnő, hogy a földrajzi megoszlás különböző jóléti állami mintákkal esik egybe. Ebben az összefüggésben a szerző három társadalmi-jóléti mintát különít el:

- *északi minta*: magas részesedés a munkapiacon, magas társadalmi transzferteljesítmény (mint például a tehetősebb társadalmi rétegektől mekkora anyagi javak áramolnak át a szegényebb rétegekhez stb.), gyenge (laza) családi összetartás, csekély szegénység, valamint csekély társadalmi egyenlőtlenség;
- *déli minta*: (Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország) gyenge részesedés a munkapiacon, csekélyebb társadalmi transzferteljesítmény, de nagyobb családi összetartozás, összekapcsolva nagyobb szegénységgel és nagyobb jövedelmi különbségekkel;
- *közép-európai minta*: (Belgium, Anglia, Franciaország, Németország, Írország, Luxemburg, Hollandia és Ausztria) köztes pozíció, ami a munkapiacot, családot, szegénységet és jövedelmi különbségeket illeti. Anglia/Wales mégis a déli mintához csatlakozhat a magas jövedelmi különbségeivel és a nagy szegénységi rátával.

A modern börtönügynek ismeretesen két történelmi gyökere van: egyrészt alternatívát szolgáltatott a halál- és testi büntetésekre, másrészt – és mindenekelőtt – szegényügyi/rendőri intézkedés volt a társadalmi „peremcsoportok” ellenőrzésére. Miként az *1. táblázatból*, illetve az államok mintacsoportjainak megoszlásából adódik, ez a funkció változatlanul jelentőséggel bír a mai fogvatartotti ráták tekintetében, hiszen manapság is együtt változnak a jóléti államiság, a társadalmi egyenlőtlenség és a szegénység fokával, arányával.

Változások 1983 és 2002 között

Az alábbi diagramm a büntetési kedv (elfogadottság) kérdését illetően egy lépéssel tovább megy, amelyben az ábrázoltatik, milyen mértékben *változtak* a fogvatartotti ráták az utolsó 20 évben. Itt az előzőekhez képest más és kiegészítő összefüggések állnak fenn.

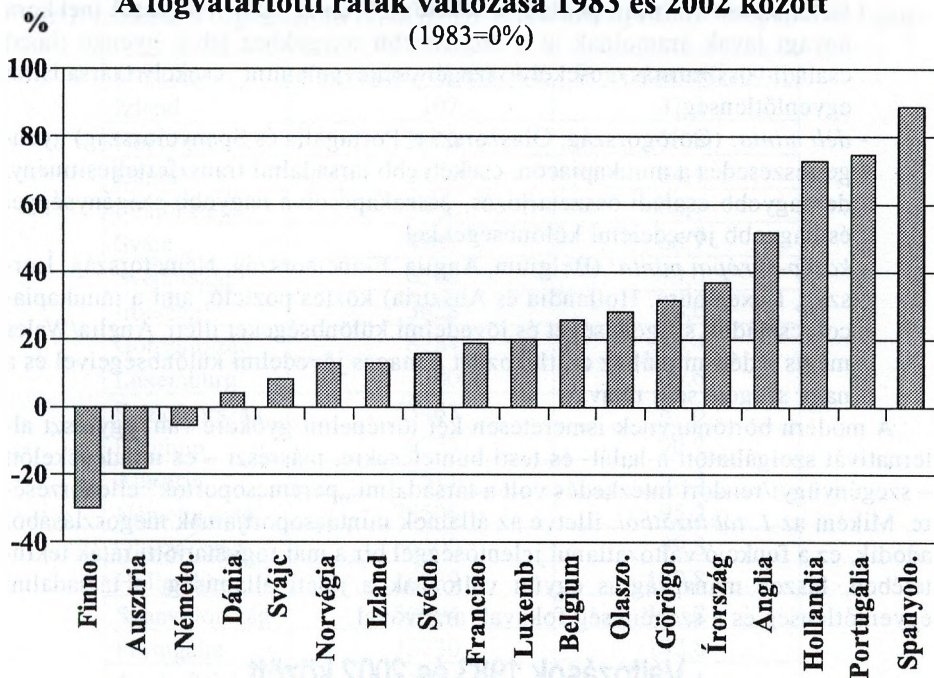
A képből összefoglalóan a következők szerint értelmezhető:

1. A fogvatartotti ráták emelkedése egyértelműen túlsúlyban van. Csak három országban (Finnország, Ausztria és Németország) nem emelkedtek a ráták. (Megjegyzendő, 2002-höz képest már Ausztriában is enyhe emelkedés figyelhető meg 2003-ban.)
2. Három országban (Hollandia, Portugália és Spanyolország) különösen nagy változások, emelkedések figyelhetők meg.
3. Feltűnő, hogy az előbbi elemzés földrajzi mintája most nagyrészt eltűnt, ami nemzeti sajátosságok nagyobb szerepére utal, így a nemzeti (kriminál)politika és gyakorlat számára viszonylag nagyobb mozgástér nyílik.

Két extrém példa – Finnország és Hollandia – alapján lényeges meghatározó ismérvek adhatók, amelyek a fogvatartotti ráta változásaira jelentőséggel bírnak.⁵

5 von Hofer, Hanns: Prison Populations as Political Constructs: The Case of Finland, Holland and Sweden. In: Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention 2003. 4., 21-38. p.

A fogvatartotti ráták változása 1983 és 2002 között
(1983=0%)

E két országban két terület különösen világosan kitűnik, nevezetesen a drog-, illetve migrációs politika. A folyamat lényeges ismérvei, amelyek a finn fogvatartotti ráta csökkenéséhez vezetett, a következők: a finn kriminálpolitika apolitikus, azaz a napi politikából kiemelt jellege; liberális szakértők bevonása; lojális bírói kar; visszafogott tömegmédiá; valamint a drog- és migrációs problémák nem létezése.

Hollandia az 1970-es évek közepén Nyugat-Európa azon országaihoz számított, ahol különösen alacsony fogvatartotti rátát mutattak fel. Ellentétben Finnországgal, ahol a fogvatartotti ráta csökkentése megtervezett volt, Hollandiában a ráta növekedése és a börtönök kiépítése volt a politikai szándék. Finnországgal szemben Hollandiában a drog- és migrációs kérdés jelentős szerepet játszik.

Hollandia (és Anglia) mellett a fogvatartotti ráta különösen erős növekedése figyelhető meg az egykori diktatúraállamokban, Spanyolországban és Portugáliában (tompítottan Görögországban is). Finnországgal ellentétben és összhangban Hollandiával, ezen országokat éppúgy egyértelmű migrációs és drogproblémák jellemzik. 2002. szeptember 1-jén a drogdeltumok miatt elítélt fogvatartottak részesedése Portugáliában 42% és Spanyolországban 30% volt, összehasonlítva a többi ország átlagosan 22%-ával.

A feltüntetett adatok alátámasztani látszanak azt a tézist, miszerint a fogvatartotti ráták változásai többek között azzal függnek össze, miként viszonyulnak politikailag az egyenlőtlenség, a migrációs és a drogfogyasztás kérdéseihez.

Ezzel szemben elterjedt vélemény, hogy a populista pártoknak, amelyek nyomást gyakorolnak a kriminálpolitikára és a megnövekedett fogvatartotti rátához járulhatnak hozzá, nincs közvetlen befolyásuk az adatokra. Extrém populista pártok léteztek, pl. 1999-ben Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Norvégiában, Svájcban, Franciaországban és Olaszországban, valamint regionálisan Németország egyes részein. A fogvatartotti ráták változásai nem követték ezt a regionális megoszlási mintát, legalábbis az említett országokban.

Hofer végkövetkeztetése

Ha valóban összefüggés állna fenn a különböző jóléti állammodellek, valamint meghatározott politikaterületek (drog- és migrációs politika) és európai fogvatartotti ráták között, akkor a dolgok állását mindenekelőtt a társadalmi-politikai viszonyok és a büntetési kedv (akceptálás) határoznák meg. Tovább lehetne következtetni abból, hogy a fogvatartotti ráták csökkentésére irányuló kilátások az Európai Unió államaiban (is) jelenleg rosszul állnak, hiszen az uralkodó szemléletmód és törekvés abban áll, hogy a piacot deregulálni kell – részben a jóléti államiság rovására és a drog és az idegenek elleni harc javára és érdekében.

Hofer stockholmi kollegája, *Henrik Tham* a piac és büntetés közötti összefüggést az alábbiakban írja körül:

A jóléti államok erősödő kritikája maga után vonta a treatment ideológiának és annak a felfogásnak a kritikáját, amely a szegény bűnelkövetőre mint a körülmények áldozatára tekintett. A kritikai felfogás a bűnözőre mint kizsákmányolóra és élősködőre tekint, aki az embertársai jogaira nem kilátástalan és nem méltányolható helyzetében tör, hanem egyedül saját törvénytelen érdekeit tartja szem előtt. Mivel a bűnelkövető személyesen felelős a tetteiért, ezért többé már nem kezeljük (treatment), hanem büntetjük. Mint szabad cselekvő választhat a piacon a törvényes és a törvénytelen magatartások között. És ha a bűncselekményt választja, meg fogja kapni, amit érdemel.

A bűnelkövető ekként történő jellemzése piaczgazdasági értékeket tükröz és támogatást jelent egy piaczgazdasági állam alapvető értékeihez: mint szabadság, felelősség és individualizmus.⁶

Hofer az előbbiekhöz megjegyzi, hogy az angolul beszélő országok (USA, Anglia, Ausztrália...) a dereguláló piaczmodell tipikus képviselői és ennek megfelelő gondolkodásmóddal lépnek fel, egyidejűleg ezen államok átlagosan magasabb fogvatartotti rátát mutatnak, összehasonlítva a Közép- és Észak-Európával.

KITEKINTÉS

A megváltozott büntetési kedv és változó fogvatartotti ráták kérdése a szerző szerint ezzel sokkal nagyobb kérdésbe torkollik: hogyan alakulnak a szociális piacgazdaságok jövőbeni esélyei a növekvő neoliberális globalizáció keretében.

Az írás végén a legújabb rendelkezésre álló (2003. szeptember 1.) fogvatartotti adatokat összesítettem a von Hofer által vizsgált 18 európai ország tekintetében. (2. táblázat)

Ország	Fogvatartotti létszám	Fogvatartotti ráta
Anglia és Wales	72 992	139,1
Portugália	14 232	136,7
Spanyolország	55 244	135,8
Hollandia	18 242	112,7
Luxemburg	498	111,1
Olaszország	57 238	101,7
Ausztria	7 816	96,9
Németország	79 567	96,4
Franciaország	57 440	93,1
Belgium	8 688	83,9
Görögország	8 555	81,0
Svédország	6 755	75,6
Írország	2 986	75,3
Svájc	5 266	72,0
Dánia	3 577	66,4
Finnország	3 437	66,0
Norvégia	2 914	64,0
Izland	112	38,8

Ladencsics Virág — Bereczki Zsolt

A szexuális bűnelkövetők börtönbeli kezelése Nyugat-Európában és Kanadában

Bevezetés

1991 szeptemberében az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a gyermekek és fiatal felnőttek szexuális kizsákmányolásával, valamint a gyermekkereskedelem, gyermekprostitúció és gyermekpornográfia problémakörével foglalkozó 11. számú ajánlását. Ez volt az első olyan nemzetközi textus, amely átfogóan tárgyalta ezen témákat. 5 évvel később, 1996-ban Stockholmban a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolásával foglalkozó első világkongresszuson elfogadták azt a Cselekvési Nyilatkozatot és Akciótervet (ún. Stockholm Nyilatkozat), amely a résztvevő államok részéről konkrét intézkedéseket sürgetett, hogy 2000-re a szexuális kizsákmányolás elleni küzdelemről szóló nemzeti szintű tervek is elkészülhessenek.

1998. április 28-29-én az Európa Tanács megrendezte az 1996-os világkongresszust követő Európai Konferenciát. A konferencia nem csak a Stockholm óta elért eredmények értékelésével foglalkozott, hanem mindenek előtt politikai ösztönzést, valamint útmutatást kívánt nyújtani az Európa Tanács elkövetkező, a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdő tevékenységéhez. Fő célja a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni nemzeti szintű intézkedések hatékonyabb értékelése, valamint a Stockholm Nyilatkozat kivitelezése során jelentkező problémák feltárása volt, a sajátos európai polgári-és büntetőjogi eszközök figyelembevételével, különös tekintettel az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által elfogadott 11. számú ajánlására.

A konferencia számos javaslat elfogadásával zárult. Külön figyelmet kaptak az Internet és más modern kommunikációs technológiák leghatásosabb felügyeletének és szabályozásának módjai, és egy másik javaslat, amely a 11. számú ajánlás alkalmazásának tapasztalatait vizsgáló Európa Tanács felmérési eredményeinek mihamarabbi közzétételét sürgeti.

Ezen tanulmányok egyike rámutat, hogy az 1996-os Világkongresszus óta elért fejlődés ellenére egyértelmű, hogy még mindig kevés az információ a szexuális kizsákmányolás természetéről és elterjedtségéről. Szisztematikusan begyűjtött információk hiányában még nehezebb lesz a hatásos és kényes intézkedések továbbfejlesztése. A gyermekek szexuális kizsákmányolásának alaposabb megismerésére és a probléma összetevőinek jobb megértésére van szükség. Ezen kívül: nagyon kevés figyelmet kap a gyermekek szexuális kizsákmányolásának színteréről szolgáló

világháló, az Internet speciális problémaköre. Több információra van szükség arról, hogy melyek is ezek a problémák, hogyan és kik tudják megoldani azokat.

Egy 1998-ban elvégzett elemzés eredményei egyértelműen azt mutatják, hogy az ajánlás szövege számos tekintetben nem felel meg a mai követelményeknek. Sőt, a gyermekek szexuális kizsákmányolásának különböző formái új és riasztó problémákat vetnek fel mind nemzeti, mind nemzetközi szinten.

Ezen problémák leküzdésére az utóbbi időben számos nemzetközi kezdeményezés született. Az Európa Tanács sajátos szerepet vállalt ezen a területen, mégpedig azt, hogy koordinálja, növeli és monitorozza tagállamai erőfeszítéseit, hogy ezáltal még hatékonyabban vehesse fel a küzdelmet a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen.

Az Európa Tanács fél évszázada hirdeti és védi az emberi jogokat és elkötelezett híve a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemnek: a gyermekek jogai emberi jogok is egyben és az Emberi Jogok Európai Konvenciója 50 évvel ezelőtti elfogadása óta az Európa Tanács számos eszközt megvizsgált arra vonatkozólag, hogyan lehet előmozdítani az egyéni méltóság tiszteletben tartását, különösen azokat, akik nem tudják önmagukat megvédeni: a gyermekeket.

Ez arra készítette az Európa Tanács biztosságait, hogy az 1997 októberében tartott második csúcstalálkozójukon elfogadják azt az átfogó Akció Tervet, amely előtérbe helyezi a gyermekvédelmet. Döntésük szerint át fogják vizsgálni a nemzeti szintű törvényhozást, hogy közös alapelveket hozzanak létre az embertelen bánásmódban részesülő, vagy veszélynek kitett gyermekek védelmére, valamint ki fogják terjeszteni az együttműködést az Európa Tanácson belül, amely a kizsákmányolás minden formájának (ideértve a gyermekekről készült pornográf anyagok létrehozását, kereskedelmét, marketingjét és birtoklását) megszüntetésére irányul.

Ezért a Miniszteri Bizottság felállított egy szakértői bizottságot a gyermekek védelmére és a Bűnügyekkel foglalkozó Európai Bizottság (CDPC) 1999 júniusában ezen szakértői bizottságot (PC-SE) feljogosította az alábbiakra:

- a. A gyermekek és fiatal felnőttek szexuális kizsákmányolásának, valamint a gyermekkereskedelem, gyermekprostitúció és gyermekpornográfia problémakörével foglalkozó 11. számú ajánlás alkalmazásának megvizsgálása, útmutatóul a tagállamok számára.
- b. A 11. számú ajánlás modernizálása, hogy az képes legyen megválaszolni a mai problémákat.
- c. Javaslattétel egy monitorozási rendszer felállítására (amennyiben ez szükséges).
- d. Olyan más irányadó módszerek kidolgozása, amelyek hozzájárulnak a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni hatékony küzdelemhez, az ENSZ idevonatkozó munkája figyelembevételével.

A Bizottság Európa 18 tagállamának (Ausztria, Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Izland, Lengyelország, Lettország, Magyarország, Málta, Moldova, Németország, Norvégia, Olaszország, Románia, Szlovák Köztársaság) szakértőiből áll.

Négy tudományos szakértő segítette a Bizottság munkáját (C. Spinellis – Görögország, Herczog Mária – Magyarország, C. G. Svedin – Svédország, S. Asquith – Egyesült Királyság).

Az Európai Bizottság és az Európa Tanács Általános Titkársága, a Szentszék, az Amerikai Egyesült Államok, az Interpol, az UNICEF, a Nemzetközi Viktimológiai Társaság rendszeres meghívottjai voltak a Bizottság üléseinek.

A Bizottság 1999 decembere és 2001 májusa között ötször ülésezett. Elfogadta az új Javaslat tervezetét és annak értelmező memorandumát.¹

A szexuális bűnelkövetők kezelésének gyakorlata egyes nyugat-európai államokban

2000 januárjában Ausztria Büntetés-végrehajtási Szervezete felkérte az Európa Tanács Bűnözési problémákkal, Börtönüggyel és Kriminológiával foglalkozó Részlegét, hogy végezzen felmérést az Európa Tanács néhány tagállamában a szexuális bűncselekmények büntetés-végrehajtási gyakorlatával kapcsolatban. Az osztrák Büntetés-végrehajtási Szervezet által közölt felmérési eredmények az alábbiak szerint foglalhatók össze:

Az Európa Tanács következő tagállamaiból érkeztek válaszok: Belgium, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Észak-Írország Észtország, Finnország, Írország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Moldávia, Németország, Románia, Skócia, Spanyolország, Svédország, Svájc és Szlovénia.

A visszajelzésekben kiderült, hogy a tagállamok magas szintű tudatossággal kezelik a szexuális bűncselekmények kérdését. Általánosnak mondható az a nézet, hogy a szexuális bűncselekmények elkövetői különlegesen veszélyes csoportot képviselnek, akik körében az olyan intézkedések, mint a szabadlábra helyezés, a próbaidőre bocsátás és a feltételes szabadlábra helyezés csakis nagy elővigyázatosság mellett alkalmazhatók.

A kapott válaszok közül négy esetben (Finnország, Németország, Spanyolország, Svédország) beszélhetünk részletekbe menően kidolgozott elemzésről a szexuális bűncselekmények büntetésének kérdéskörében. Utolsónak a francia gyakorlatra térünk ki, mivel mára már Franciaországban is történtek előrelépések a probléma kezelését illetően.

Finnország

Finnországban 1999 márciusa óta létezik az úgynevezett Core-program, egy speciálisan a szexuális bűncselekményt elkövetők számára kialakított program, amely a kognitív viselkedésterápián alapszik. Egy vidéki börtönben (Kuopio) alkalmazzák, a programban való részvétel önkéntes alapú.

1 Recommendation Rec (2001) 16 of the Committee of Ministers to member States on the protecting of children against sexual exploitation

A probléma gyógyszeres orvoslása ciproteron alkalmazásával történik – kórházi pszichiáter felügyelete mellett. A terápián való részvételt, annak részleteit bizalmasan kezelik, és nem használják fel azokat a szabadlábra helyezés, vagy egyéb adminisztratív döntések folyamán. A Core-program tapasztalatait folyamatosan gyűjtik, és a visszaesést befolyásoló rizikófaktorokat kiértékelik.

Németország

1998 januárjában új törvény lépett hatályba, amely a terápia fontosságát hangsúlyozza. Ezért a Büntetés-végrehajtási Törvényt módosították: intézkedéseket vezettek be, melyek szerint a szexuális bűncselekményt elkövetőket, speciális szocioterápiás büntetés-végrehajtási intézetekbe utalják. A terápiás kezelés sikerének előfeltétele, hogy a bűnelkövetők minél hamarabb bekerüljenek a speciális intézetekbe.

Kiemelkedő fontosságú továbbá a szabadulásra történő felkészítés. Gyógyszeres kezelésre is van lehetőség, amelyet minden esetben felügyelnek. A német büntetés-végrehajtás egy, a börtönök szocioterápiájával foglalkozó, statisztikákat tartalmazó ismertető füzetet (Sozialtherapie im Strafvollzug, 1999. Kriminologische Zentralstelle, Wiesbaden) is mellékelte válaszához.

Spanyolország

1998 decemberében spanyol szakértők kifejlesztettek és életbe léptettek egy programot „A szexuális agresszió kontrollja” elnevezéssel. A program kb. 2 évig tart és szexuális bűnelkövetők 10-15 fős csoportjai vesznek benne részt. A program a következő modulokból áll:

1. Védekezési mechanizmusok
2. Lelkiismeret
3. Empátia az áldozattal szemben
4. Kognitív torzulások
5. Szexuális nevelés
6. Pozitív életszemlélet
7. A szexuális késztetések kontrollja és modifikációja
8. A visszaesés megakadályozása (ezt a modult a program teljes időtartama alatt oktatják)

A spanyol Büntetés-végrehajtási Szervezet jelenleg nyolc börtönben működteti ezt a programot. A szexuális bűnözők terápiája során gyógyszeres kezelést nem alkalmaznak.

Svédország

A svéd Büntetés-végrehajtási és Probációs Szervezet az Európa Tanács Bűnözési problémákkal, Börtönüggyel és Kriminológiával foglalkozó Részlegének felkérésére egy 1995-ben szerkesztett ismertető füzetet küldött, melynek címe: „A szexuális bűnelkövetők kezelése a börtönben – Akcióterv” volt.

E kiadvány alapján elmondható, hogy a svéd Büntetés-végrehajtási és Probációs Szervezet célja a szexuális bűnelkövetők kezelésével kapcsolatosan a jövőbeni bűnelkövetés rizikójának csökkentése, a bebörtönzés káros hatásainak ellensúlyozása és az ismeretek bővítése szexuális bűnelkövetőkről. Az akcióterv a következő elveken alapszik:

1. A szexuális bűncselekményekért elítélteket csak a kijelölt börtönökben helyezik el.
2. Az elítéltek számára kötelező az információs és személyiségfejlesztő tanfolyamok látogatása.
3. A gyógykezelés önkéntes, leginkább javasolt kezelési mód a pszichoterápia, de fennáll a gyógyszeres kezelés lehetősége is, amennyiben az indokolt.
4. A programot folyamatosan felügyelik, a személyiségfejlesztő kurzusok minőségbiztosítási ellenőrzésével összhangban.
5. A program egészét alkotó tevékenységeket folyamatosan monitorozzák és kiértékelik.²

Franciaország

Franciaországban gyógyszeres kezeléssel próbálják csökkenteni a szexuális bűncselekmények egyes fajtáit. A tabletták a tesztoszteron szint csökkentésével fejtik ki hatásukat.

Az alkalmazásra kerülő két gyógyszer a ciproteron és a leuprorelin, amelyek lényegesen csökkentik a tesztoszteron-termelést. Dominique Perben francia igazságügy-miniszter szerint új kezelési megoldásokat kell találni a szexuális bűnözés ellen, meg kell előzni ezt a fajta agressziót, s még inkább akkor, ha az ismétlődik. A kezdeményezés egyébként azután született, hogy Elzászban egy szexuális bűncselekményért bebörtönözött személy szabadulása után alig egy évvel egy serdülő lány halálát okozta. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a probléma nagyon is reális: míg 1980-ban a fogvatartottak 5%-a volt szexuális bűncselekmény miatt elítélve, addig ma 22%-a, összesen 8200 személy van rács mögött.

A kanadai gyakorlat

Kanadában a büntetés-végrehajtás területén dolgozó szakemberek különösen érintve vannak a szexuális bűncselekmények elkövetőit illetően, hiszen azok kezelése óriási költségeket ró a társadalomra. Az elmúlt évtizedekben egyre inkább felismerést nyert, hogy a szexuális bűncselekmények komoly társadalmi problémát jelentenek. A probléma jogi oldalát illetően a következő változások tapasztalhatók:

- a jogi definíciók és a társadalmi tolerancia változása
- több ilyen bűncselekményt jelentenek be a rendőrségen, és több ilyen ügyben indítanak nyomozást, mint korábban

- jelentős javulás tapasztalható a bírósági ügymenetben és a bűnvádi eljárásban
- több szankció kiszabása történik

Az utolsó két pont pozitívumának ellentmondva viszont a szexuális bűnelkövetők populációja rohamosan és aránytalanul tovább nőtt a teljes börtönpopulációhoz képest.

Ma a legtöbb büntetőintézet igyekszik több programot nyújtani az elítélt szexuális bűnözőknek, a bűnelkövetők e komoly kihívást jelentő, nagy csoportjának. Ami ennél is fontosabb, hogy a szexuális bűnelkövetőket érintő javító intervenciók biztos elméleti alapokon, kutatásokon alapuljanak, és elsősorban azok az elkövetők részesüljenek belőle, akiknek a leginkább szükségük van rá. Vannak minták és irányelvek, azonban a szexuális bűnelkövetők terápiájával kapcsolatban még mindig felvetődik a dilemma, milyen modell működik a legjobban, és kiknél a leghatékonyabb.

A szexuális bűnelkövetők kezelése

A szexuális bűnelkövetők terápiája strukturált, terápiás intervenciónak tekinthető, amelynek célja a visszaesési rizikójának csökkentése. Úgy tűnhet, hogy a terápia inkább a magasabb visszaesési rizikójú bűnelkövetők visszaesését csökkenti, mint az alacsony rizikót képviselő elkövetőket, a magasabb rizikófaktor viszont azt jelzi, hogy néhányuk – még a terápia ellenére is – újra szexuális bűncselekményt fog elkövetni. A közvélemény és a média nem lesz elégedett a statisztikailag jelentős terápiai eredményekkel akkor, ha a terápiás programok résztvevői újra bűncselekményt követnek el. Mindamellet néhányan azzal érvelnek, hogy a javító programoknak igenis a magasabb rizikójú elkövetők által elkövetett szexuális bűncselekményeket kell csökkenteniük, hogy a további viktimizáció megelőzhető legyen.

Aggasztó, amit a börtönöknek szexuális bűnelkövetők körében alkalmazott terápiájáról, illetve a bűnelkövetők szabadulás utáni visszaeséséről olvashatunk, különös tekintettel az elmúlt évek során elkövetett szexuális bűncselekmények szakirodalmának nagyságára. Úgy tűnik, két tábor áll egymással szemben: a korlátozott pszichológiai és rizikó előrejelzési ismeretekkel rendelkező törvényhozók és a korlátozott bűnügyi és jogtudományi ismeretekkel bíró gyakorlati szakemberek. Ez a két csoport ugyanazokból a tapasztalatokból teljesen különböző következtetéseket von le.

A szexuális bűnözők terápiájának szakirodalma rendkívül sokrétű, ugyanakkor az exhibicionistákról, az erőszaktevőkről, a pedofilokról, gyermekmolesztálókról és vérfertőzések elkövetőiről többnyire együttesen, a „szexuális bűnelkövető” név alatt hallunk. Nehéz meghatározni, mennyire mosódnak össze ezek a típusok a börtönökben. A típusok tipológiáját célzó programok elemzése ellentmondásos eredményeket hozott, a tipológiák szerepe az általános szexuális bűnözői populációt tekintve nem bizonyult túl jelentősnek.

A szexuális bűnelkövetők számára létrehozott programok számos terápiás célpontot fogalmaznak meg:

- minimalizálás és racionalizáció
- a magatartási és kognitív eltorzulások korrigálása
- társas kompetencia készség fejlesztése
- a szexualitás „normális” mederbe való terelése
- a viktimizáció csökkentése
- az áldozattal kapcsolatos érzések, érzelmek átalakítása
- a deviáns vágyak és fantáziák feletti kontroll kialakítása
- a düh és a felindulás szabályozása
- a visszaesés megelőzése.

Fontos szempont még, hogy a szexuális bűnelkövetők terápiája az alábbiak szerint zajlik Kanadában:

- különböző helyszíneken (pl. bentlakásos/bejárásos alapon, intézményi/közöségi szinten)
- különböző intenzitással (időtartam, fókusz) és
- különböző technikákat alkalmazva (kognitív-viselkedési, farmakológiai, pszichoterápiás) és különböző módzatokon (egyéni, csoportos).

A programok értékelése

Az igazságszolgáltatás számára különösen nagy gondot jelent a szexuális bűnelkövetők véletlenszerű „kezelendő”, vagy „nem kezelendő” csoportba sorolása. Etikailag megkérdőjelezhető az a gyakorlat, hogy olyan szexuális bűnelkövetők vesznek részt a programban, akik nem motiváltak a terápiában való részvételben, s önszántukból nem vettek volna abban részt; olyanok viszont kimaradnak, akik pedig szerettek volna részt venni abban.

A szexuális bűnelkövetők terápiájának a hatékonyságát vizsgáló tanulmányoknak a „kezelt”, illetve „nem kezelt” elkövetőket az alábbi szempontok szerint kellene összehasonlítani: hasonló helyzetű elítéltek, a szabadulás időpontja, az életkor a szabaduláskor, az ítélet hossza.

Ideális esetben a kontroll csoportot a kezelt csoporttal az alábbi rizikófaktorok tekintetében is össze kellene vetni: az elkövető szexuális bűnelkövetési múltja és a preferált áldozat kora/neme. Kimutatást nyert, hogy ezek a rizikófaktorok összefüggésbe hozhatók a szexuális bűnelkövetők visszaesésével. A szexuális bűnelkövetők visszaesési okainak és összefüggéseinek a feltárását az alábbiak nehezítik: a közösségben töltött idő (a szabadulás után eltelt idő egyenes arányban áll a visszaesés valószínűségével), a felügyelet intenzitása és egyéb változók (perszonális, interperszonális, helyzeti tényezők).

A szabadult személyek bűnelkövetését vizsgáló tanulmányok ritkán értenek egyet a visszaesési rátát illetően, ennek az oka részben abban rejlik, hogy maga a „visszaesés” fogalma többféleképpen definiálható. A terápia eredményességének vizsgálata egyrészt az új elkövetéseken, vádakon, büntető ítéleteken, vagy őrizetbe vételről szóló jelentéseken alapul. Másrészt, a szigorúbb definíciók csak az

új, szexuális jellegű bűnelkövetéseket veszik figyelembe. Tehát az egységesség hiánya nehezíti a tanulmányok összehasonlítását. A szexuális bűnelkövetők terápiájáról szóló tanulmányoknak az értelmezése számos további problémába ütközik. Az alacsony alapértékek miatt egyfelől nagy mintavétel szükséges. Másfelől pedig, a büntetőítéleteket számon tartó hivatalos adatok nem tükrözik híven a szexuális visszaesési rátát, mivel a szexuális elkövetések nagy része felderítetlen marad. Tovább bonyolítja a helyzetet a mintákból történő lemorzsolódás.

A szexuális bűnelkövetői populáció heterogén volta, a terápiái célkitűzések különbözősége, a környezeti tényezők, az intenzitás, a technikák és módzatok, a programban résztvevők és részt nem vevők kiválasztása, a véletlenszerű kiválasztás, az összehasonlítás, a definíciós problémák és az eredmények mérésének a kérdése annyira megosztja a szexuális bűnelkövetők terápiájának szakirodalmát, hogy gyakran igen nehéz az irodalomban találtak szintézise.

Jóllehet, a problémakört tanulmányozók megkérdőjelezhetik a szexuális bűnelkövetők terápiájának hosszú távú hatékonyságát a visszaesések csökkentése terén, az igazi kihívást az eredményességet vizsgáló tanulmányok többségére jellemző módszertani problémák jelentik. Más elemzők szerint azonban a tapasztalatok arra utalnak, hogy egyes terápiák hatékonyak bizonyultak, és sikeresen csökkentik a szexuális bűnözők visszaesését.

Egy friss, 23 tanulmány összegzésén alapuló elemzés kimutatta, hogy a visszaesés a kezelésben nem részesülő szexuális bűnözők körében 27%, míg 19% a kezelt szexuális bűnözőknél. Általánosságban a szexuális bűnözők terápiája a szexuális bűnelkövetésbe történő visszaesést kb. 30 százalékponttal csökkenti. A kognitív-viselkedési módszert követő csoportok esetében 24%-os visszaesésről beszélhetünk.

Egy, a kognitív készségeket fejlesztő program értékelésekor a börtönben kezelt szexuális bűnözők esetében 58%-os csökkenés mutatkozott az általános visszaesés terén. Habár a szexuális bűnözők más elkövetői csoportokkal szemben a legjobb eredményeket a kognitív készségfejlesztő programok során mutatták fel, azonban egyharmaduk részesült szexuális terápiájában, mielőtt részt vett volna kognitív tréningben.

Szükségszerűen felmerül a kérdés, vajon a visszaesés csökkenése a szexuális bűnözők körében a szexuális bűnözők terápiájának, a kognitív tréningnek, esetleg a kettő kombinációjának köszönhető-e. Újabb módszertani probléma előtt állunk tehát, mivel a szexuális elítéltek több terápiában is részesülhettek szabadulás előtt. A jövőben a szexuális bűnözők programjainak hatékonyság-vizsgálatakor figyelembe kell venni ezt a szempontot is.

A szabadulást megelőző, illetve követő programok

A szexuális bűnelkövetők társadalomba való visszailleszkedése, törvénytisztelő állampolgárrá válása érdekében – a szabadulásra előkészítés terén – döntő lépések: a legkevésbé megszorító őrizet, az ideiglenes eltávozás és/vagy feltételes szabadlábra helyezés, a szabadulás után pedig a megfelelő felügyelet.

Általánosságban elmondható, hogy nagyon kevés felmérés készült a szexuális bűnelkövetők börtönbeli fogvatartásáról. Amíg a szexuális bűnelkövetőket közepes biztonsági szintű intézetekben tartják fogva, rendelkezésre áll egy objektív osztályozási eszköz (a Börtönőrizeti Skála), amely képes megjósolni a börtönon belüli incidenseket, szökéseket és próbaidőre bocsátásokat. Érdekes módon a szexuális bűnelkövetők alacsonyabb értékeket értek el – a beilleszkedés és a biztonsági rizikó tekintetében – a Börtönőrizeti Skála biztonsági értékelésében, mint a nem-szexuális elkövetők. Ennek ellenére a szexuális elkövetőket gyakran a Skála által indokoltnál magasabb biztonsági csoportba sorolják. A szexuális bűnelkövetők esetében tehát valószínűbb a magasabb biztonsági szintre történő besorolás, mint a nem-szexuális bűnelkövetők esetében.

Egy másik – az elítéltek társadalomba történő biztonságos integrálását segítő – eljárás a kísérő nélküli ideiglenes szabadon bocsátás. Míg a börtönből számos okból kifolyólag lehet ideiglenesen eltávozni (adminisztratív, közszolgálat, különleges körülmény, családi, szociális okok), az ezekben a programokban részt vevő elítéltek megnövelhetik saját esélyüket arra, hogy feltételes szabadlábra helyezésben részesüljenek és – jó magaviseletük eredményeképpen – hamarabb szabaduljanak. Mivel a szexuális bűnelkövetők kevesebb eséllyel kerülhetnek ideiglenesen szabadlábra, mint a nem-szexuális bűnelkövetők, ezért felmerült a javaslat, hogy a szexuális bűnelkövetők ideiglenes eltávozásáról egy sokkal szisztematikusabb – mind a rizikót és az elkövetők szükségleteit figyelembe vevő – eljárás alapján lehessen dönteni.

Az egyik lehetőség az lenne, hogy a potenciálisan veszélyt jelentő elítéltek automatikus, idő előtti szabadon bocsátását szabályozzák. A védőőrizetben lévőek esetében a tapasztalatok azt mutatják, hogy az őrizetben töltött idő nem csökkentette a súlyos visszaesés valószínűségét, és az őrizetben tartott szexuális bűnelkövetők többsége nem követett el újabb súlyos bűncselekményt. Egyértelmű tehát, hogy szükség van a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos kockázati felmérések és eljárások további fejlesztésére.

Kanadában a szexuális bűnelkövetők feltételes szabadlábra helyezése fontos része a társadalomba történő visszailleszkedés folyamatának, és a visszaesés elleni program egyik aspektusát tükrözi.

Míg egy feltételesen szabadlábon lévő elítélt felfüggesztésének számos oka lehet, a szexuális bűnelkövetők elleni végrehajtott elfogatóparancs háttérében egy esetleges újbóli bűnelkövetés fenyegetése állhat. Kevés a felfüggesztés elrendelésének és végrehajtásának gyakorlatát vizsgáló kutatás, a rendelkezésre álló bizonyítékok azt sugallják, hogy a felfüggesztéseket gyakran „dinamikus” vagy helyzeti/viktimizációs faktorok kísérik. Mindez arra mutat rá, hogy szükség van egy szisztematikus értékelő és újraértékelő rendszerre, amely az elítélt szükségleteit elemzi (munka, társas/házastársi/családi kapcsolatok, alkohol/kábítószer fogyasztás, perszonális, emocionális orientáció stb.). E tényezőkhez fontos még hozzávenni a szexuális preferenciákat (kor/nem) és a szexuális bűnelkövetési múltat. Így válna lehetségessé a szexuális bűnelkövetők társadalmon belüli felügyelete.

Azokban a tanulmányokban, amelyek a szexuális bűnelkövetők terápiájának a hatékonyságát vizsgálják, a terápia nem egységes fogalom: a bűnelkövetőknek gyakran számos programon kell részt venniük, mielőtt a szabadon bocsátás megtörténhet. Azután pedig elképzelhető, hogy szintentartó programokon is részt kell venniük, aminek alapján kisebb veszélyességi szintre sorolhatják be őket a börtönben, vagy visszakerülhetnek a társadalomba. Jelenleg ezeknek a programoknak (intenzív/csoportos/hosszú távú felügyelettel járó/visszaesést megelőző) a komplex hatása, vagy a visszaesés csökkentésében játszott relatív szerepe nagyrészt nem kimutatott.

Az a tény, hogy a szexuális bűnelkövetők börtönbeli terápiája hasznára válik az elítélteknek, valamint az, hogy a szexuális bűnelkövetőknek a szabadulásuk előtt különböző programokon kell részt venniük, rámutat annak a fontosságára, hogy folytatni kell a specializált szolgáltatások nyújtását ezen egyének számára.

További átfogó tanulmányokra van azonban még szükség, amelyek lefektetik a szexuális bűnelkövetők számára nyújtott szolgáltatások irányelveit, útmutatót adnak a terápiához és a kutatáshoz, valamint keretet nyújtanak az értékeléshez és a terápiák továbbfejlesztéséhez.³

Dr. Király Klára

Hírek a börtönvilágból

Kínai elítéltek a munkaerőpiacon

Állásközvetítő programok működnek Hunan tartomány 28 büntetés-végrehajtási intézetében. 2002-ben létesítették az első olyan börtönt a tartományban, ahol a rehabilitáció részeként sor kerül szakmai oktatásra is. A szakmunkásképzés beindítása óta 7000 fogvatartott kapott képesítést. A rendelkezésre álló adatok szerint Changsha intézetben jelenleg 65 cég kötött előzetes munkaszerződést több mint 1000 szabadulás előtt álló elítélttel. Hunan tartományban nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a fogvatartottak már a szabadulás előtt találjanak állást, ezzel párhuzamosan a munkaadók számára is biztosítani kívánják a tájékoztatói lehetőséget.

A tartomány Börtönadminisztrációs Hivatala arra törekszik, hogy segítsen megszüntetni a szabadult elítéltekkel szembeni előítéleteket. Ezen kívül csökkenteni akarják a visszaesést a rehabilitációs kezdeményezések által. A börtönökben az elítéltek internetes web-oldalakon is elolvashatják az aktuális állásajánlatokat. A statisztikai jelentések azt mutatják, hogy évente 10 000 fogvatartott kerül vissza a szabad életbe, akik között sok olyan embert találunk, akinek hosszú ideje nincs kapcsolata a külvilággal, és a fenti program nélkül nem ismernék a munkáltatók elvárásait.

Forrás: Hunan job for prisoners. Xinhua News Agency, 2005. 07. 20.

Dohányzás kérdései Kanadában

2006. január 31-jétől a kanadai szövetségi büntetés-végrehajtási intézetek lakói csak a kijelölt helyeken és az udvaron dohányozhatnak. A Kanadai Börtönszolgálat szóvivője kihangsúlyozta, hogy a börtönöknek egyelőre nincsen joguk teljesen megvonni a cigarettázást az elítéltektől. Az új rendelkezéssel megpróbálnak eleget tenni mindenki igényeinek. A korlátozásokra elsősorban az egészség védelmének szem előtt tartása miatt van szükség. A Börtönszolgálat kihangsúlyozta, hogy a dohányt vallási és spirituális célokra továbbra is lehet majd használni.

Kiemelést érdemel, hogy az utóbbi négy évben Brit Columbia szövetségi tartományban nyolc büntetés-végrehajtási intézetben vezettek be teljes dohányzási tilalmat. Szakértők szerint a változások elfogadtatása csak fokozatosan, a leszokást segítő nikotin tapaszok népszerűsítése mellett lehetséges.

Forrás: Indoor smoking ban for federal prisons announced by Tom Blackwell. National Post, 2005. 05. 25.

Fogvatartottak a mezőgazdaságban

Az egyesült államokbeli Lexingtonban (Kentucky állam) az 1999 óta működő „Blackburn” program komoly gyakorlati és elméleti ismeretekkel látja el az elítélteket a szarvasmarha- és lótenyésztés, valamint a szarvasmarhák és lovak tartása terén.

A Blackburn Büntetés-végrehajtási Intézet területéhez tartozó farmon hajnaltól késő estig gazdálkodnak a fogvatartottak. Sokan közülük a munka elvállalása előtt semmiféle mezőgaz-

dasági ismerettel nem rendelkeztek. 300 hold területen, 141 hivatalosan nyilvántartott Angus fajtajú szarvasmarhát gondoznak és nevelnek. Az állatokat általában árverésen értékesítik. Az elítéltek növénytermesztéssel is foglalkoznak, rendszeresen 600 fej brokkolit ültetnek. Ezen kívül egy hold elkerített területen paradicsomot, káposztát és zöldséppaprikát termesztenek.

Megjegyzést érdemel, hogy a Blackburn Intézet magára vállalta egy, a versenytől visszavonult telivérek gondozására létrejött alapítvány lovainak gondozását is. E feladatot jelenleg 16 elítélt látja el, rendszeresen etetik, fürdetik, sétáltatják az állatokat. A legtöbb ló korábbi sérülései miatt képtelen a versenyre, azonban a gyógyulást követően általában magánszemélyek szokták örökre fogadni őket. A fogvatartottak általában a lovakról sem rendelkeznek különösebb előzetes ismeretekkel, de akit érdekel munka, beiratkozhat egy 8-16 hetes istálló-mesteri tanfolyamra.

A börtön vezetősége fontosnak tartja, hogy az elítéltek átfogó ismereteket szerezzenek az állattenyésztés és a növénytermesztés terén, és képesek legyenek a tudásukat a szabad életben is hasznosítani.

Forrás: Prison inmates taught to tend cattle, horses. Lexington Today News, 2005. 06. 26.

Kábítószer és alkohol problémák kezelése Kirgizisztánban

Az „Atlantisz” nevű kábítószer- és alkoholproblémákat kezelő kísérleti program két kirgiz börtönben működik. A kezelésre jelentkező betegek elsősorban 25–29 éves fiatalok. Első lépésben a résztvevőket elválasztják a többi elítélttől, majd ezt követően intenzív, 4–6 hónapig tartó terápiára kerülnek. Az elkülönítés nagyon lényeges eleme a kezelésnek, mivel Kirgizisztánban a börtönök feketepiacán könnyű hozzájutni bármilyen droghoz. Általában 3–4 hónap elteltével a betegek már elég erősek ahhoz, hogy ellenálljanak a kísértésnek.

A statisztikai elemzések azt mutatják, hogy a fogvatartottak 10%-a hivatalosan diagnosztizált drog-függőként kerül be az intézetbe. A rendelkezésre álló számadatok szerint a börtönökben az elítéltek 50–60%-a fogvaszt rendszeres jelleggel valamilyen kábítószerrel.

A kirgiz Igazságügyi Minisztérium jelentése alapján az eddigi kezelések sikeresnek mondhatók, mivel az utóbbi két évben 56 szenvedélybeteg került ki a függőségből. A kezdeményezés vezetői nagy eredménynek könyvelik el, hogy a gyógyulást követően, az 56 főből 12 segítőként dolgozik a programban.

Az „Atlantisz” kiszélesítésére egyelőre kicsi az esély, mivel a rendelkezésre álló anyagi források szűkösek. Ennek ellenére 31 intézet már most jelezte, hogy amennyiben van rá lehetőség, szívesen csatlakoznának a programhoz.

Forrás: Atlantis project tackles addiction in prisons. IRIN Report in Kyrgyzstan, 2005. 06. 25.

A fogvatartottak segítése Kamerunban

A CRAT-Kamerun nemzetközi emberi jogi szervezet tevékenységét tekintve fizikai és mentális segítséget nyújt a fogvatartottaknak, valamint az erőszak és kínzás áldozatainak. A civil szervezet a Bamenda Központi Büntetés-végrehajtási Intézet 500 elítéltségének élelmiszert (rizst, sót, leveskockát stb.) és tisztálkodó szereket adományozott. A CRAT korábban egy listát vett át a Bamenda börtön lakóitól, akik fizikai és mentális kínzásról és nem megfelelő étkezésről számoltak be.

A CRAT igazgatója elmondta, hogy erre az eseményre 2005. június 26-án, az ENSZ által bevezetett „áldozatok világnapján” került sor.

Megjegyzést érdemel, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) fennállása óta több mint félszáz dátumot nyilvánított „világnappá”. A döntés joga a tagállamok képviselőit tömörítő közgyűlésé. A nem kötelező érvényű határozatokkal leggyakrabban az emberi jogokkal, az egészséggel, a környezettel és a kultúrával kapcsolatos globális problémákra hívják fel a közvélemény figyelmét. Júniust az áldozatok hónapjának tekinthetjük. A szervezet közgyűlése 1948. december 10-én deklarálta – történetének egyik legismertebb – az emberi jogokról szóló egyetemes nyilatkozatát, amelyről 1950. óta emlékezünk meg. Az erőszak ártatlan gyermekáldozataira június 4-én, a kínzás áldozataira június 26-án hívják fel a figyelmet. Március 21. az antirasszizmus világnapja, 1960-ban ugyanis ezen a napon több tucat ember életét oltotta ki egy békés tüntetés résztvevőire leadott sortűz a dél-afrikai Sharpeville-ben. A menekültek világnapját – június 20. – alig három éve jegyzi az ENSZ, pedig az Afrikai Egységszervezet már 1975. óta számon tartja ezt a dátumot.

A CRAT igazgatója nagyon fontosnak tartja az ENSZ világnapjait, mivel azok felhívják az emberek figyelmét arra, hogy a problémákat csak összefogással lehet megoldani.

A CRAT látogatása kapcsán a börtönszemélyzet is nyilatkozott a The Post című lapnak. Az intézet működését nehezítő, számos gonddal kell szembe nézniük nap mint nap, például a börtön körüli kerítés használhatatlan, és a komoly munkaerőhiány is sok nehézséget okoz.

Forrás: CRAT-Cameroon Donates Food to Prisoners by Chris Mbunwe. The Post, 2005. 6. 30.

Dohányzási tilalom Kalifornia államban

2005. július 1-jétől Kalifornia állam összes állami büntetés-végrehajtási intézetében dohányzási tilalmat vezettek be. Az intézkedéstől a fogvatartottak egészségügyi állapotának javulását és az egészségügyi ellátás költségeinek a csökkenését várják. Ezek a költségek 280 millió dollárt jelentenek évente. Sok szakértő szerint viszont a rendelkezés csak az erőszak növekedéséhez fog vezetni. A börtönélet nehézségei miatt a dohányzás szokása nem fog eltűnni.

A Los Angeles Times beszámolójában kiemelte, hogy nem Kalifornia az első, ahol teljes dohányzási tilalmat rendeltek el, például Maine állam 2000-ben tiltotta be a cigarettázást. A szigorítást ellenzők a számadatokra hivatkozva tiltakoznak. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a 2005-ig eltelt idő alatt megnégyszereződött a testi sértések száma a börtönökben. Értesülések szerint a Folsom Állami Büntetés-végrehajtási Intézet feketepiacán egy doboz dohány májusban még csak 11 dollárba került, ma már 200 dollár az ára.

A Los Angeles Times egyik cikkében az áll, hogy a kaliforniai elítéltek 50%-a nikotinfüggő, ezért a tiltás helyett inkább arra kellene törekedni, hogy a fogvatartottak maguktól hagyják abba a cigarettázást, vagy érdekeltté kellene őket tenni ebben.

A szakemberek szerint elengedhetetlenül szükséges, hogy az elítéltek hozzájussanak a nikotin tapasztokhoz és a ráógumihoz.

1995 óta az Amerikai Egyesült Államok 18 államában került sor a teljes dohányzási tilalom bevezetésére, a többi helyen – kivéve Missourit – részleges tilalom van érvényben. A Börtönök Szövetségi Hivatala eddig 105 büntetés-végrehajtási intézetben rendelt el majdnem teljes rágyújtási tilalmat.

Néhány szakértő azon az állásponton van, hogy ki kellene fejleszteni az elítéltekben önma-
guk és a környezetük egészsége iránt felelősségérzetét. Nem lenne szabad őket a döntési sza-
badságuktól megfosztani, mivel ez ahhoz fog vezetni, hogy még az eddiginél is nagyobb sza-
badságra tartanak majd igényt.

Forrás: Tobacco ban in state prisons will create black market, violence by Tony Newman.
San Francisco Gate, 2005. 05. 25.

Változnak az ír börtönszabályok

Az ír börtönszabályokat a mai kor követelményeihez igazítják, mivel 1947 óta nem került
sor komolyabb változtatásra. Azok a rendelkezések, amelyek ma nem tekinthetők humánusnak,
kikerülnek a joganyagból.

Az új szabályozás érinti a börtönélet minden részét. A befogadástól kezdve, a látogatók fo-
gadásán át, az egészségügyi ellátásig és az oktatásig minden változni fog. A droguesztek kötele-
ző jellegét az intézetek továbbra is megtarthatják.

A fogvatartottak számára hátrányos intézkedés, hogy ezentúl az intézeten kívülről nem ren-
delhetnek maguknak ételt és alkoholtartalmú italt. A rendelkezéseknek más ányoldala is van,
például a hatályba lépést követően saját bútort, ágyneműt sem lehet bevinni az intézetekbe.

Forrás: Irish prisoners lose maids. The Australian News, 2005. 05. 23.

Az Allegheny program kitüntetését kapott

Az Allegheny megyei program az „Újítások az Amerikai Kormányzásban” elnevezésű 100
ezer dolláros díjban részesült, mivel sikeres segítséget nyújt az egészségügyi problémákkal küz-
dő elítélteknek a társadalmi beilleszkedéshez.

Az Allegheny program hat éve működik az USA Pennsylvania államában, és komoly tá-
maszt jelent a mentális problémáktól szenvedőknek és a szenvedélybetegeknek. A statisztikai
kimutatásokból kitűnik, hogy a program résztvevőinél 10,4%-os a visszaesési ráta, míg a vi-
selkedési problémákkal küzdő fogvatartottaknál az országos arány 61%-os.

A megyei humán szolgálatok igazgatója úgy véli, hogy a kezdeményezés költségkímélő és
biztonságot nyújt a közösség számára. Azt a tényt demonstrálja, hogy a mentálisan beteg sze-
mélyek is tudnak a társadalom számára hasznos tevékenységet végezni.

Egyedülálló szolgáltatásnak számít, hogy a kliensek ideiglenes szálláshoz, majd három hó-
napra szóló lakásbérlethez juthatnak. A résztvevők egyéb kedvezményekben is részesülnek: 200
dollár erejéig ruhapénzt kapnak, valamint meghatározott összegű élelmiszerszámlát nyithatnak.
Terapeuta, pszichiátert és segítőt jelölnek ki számukra, akikkel a bizonyos időközönként kon-
tálálhatnak.

Forrás: County honored for aid to ex-prisoners by Pohla Smith. Pittsburgh Post-Gazette,
2005. 07. 28.

Volcz Katalin

„Társadalmi összefogás a fogvatartottak vissza- illeszkedésének érdekében”

című konferencia – Pécs, 2005. június 21.

A Baranyai Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2005. június 21-én „Társadalmi összefogás a fogvatartottak visszailleszkedésének érdekében” címmel egynapos szakmai konferenciát szervezett Pécsen.

A konferencia célja elsődlegesen az volt, hogy az elítéltek utógondozásában részt vevő szervek, szervezetek és személyek egymás munkájáról képet kaphassanak, megismerhessék egymás tevékenységét. A tanácskozás célja volt továbbá az is, hogy felhívja a figyelmet a börtönből szabadultak visszailleszkedésére a társadalomba. Ennek megfelelően a konferencia alapvetően nem csak büntetés-végrehajtási szakemberek részére szerveződött. A szakmai tanácskozás megrendezéséhez a Baranya Megyei Közgyűlés nem pusztán anyagi támogatást nyújtott, a konferencia helyszíne a Közgyűlés díszterme volt.

A konferencián – többek között – részt vettek a helyi ügyészség, bíróság, rendőrség, büntetés-végrehajtás, pártfogói szervezet, drogambulancia és munkaügyi központ képviselői.

A különböző témákban tartott előadások során gyakorló szakemberek mutatták be saját munkájukat, s az új ismeretek megszerzésén túl lehetőség adódott egymás személyes megismerésére is a tanácskozás folyamán.

A konferenciát **Tasnádi Péter**, a Baranya Megyei Önkormányzat elnöke nyitotta meg. A tanácskozás moderátora **Gombár Gabriella**, a Pécsi Rádió munkatársa volt.

Az előadások sorát **Dr. Cserép Attila** r. ezredes, a Pécsi Rendőrkapitányság vezetője kezdte, aki a bűnmegelőzésről tartott előadását a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozat alapján építette fel. Hangsúlyozta, hogy a bűnmegelőzés komplex, egymásra épülő hárompilléres rendszer (a bűnalkalmak, illetve a bűnözést kiváltó okok csökkentése, a sértetté válás megelőzése). Az Országgyűlés a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájában öt prioritást jelölt meg:

- a gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentését,
- a városok biztonságának fokozását,
- a családon belüli erőszak megelőzését,
- az áldozattá válás megelőzését, az áldozatsegítés, az áldozat kompenzációját,
- a bűnismétlés megelőzését.

Dr. Cserép Attila előadásának végén kitért a büntetés-végrehajtás előtt álló feladatokra is.

A következő, „Az ügyészség szerepe, feladatai a büntetőeljárásban” című előadást **dr. Varga-Korítár György**, a Baranya Megyei Főügyészség vezetője tartotta. Mondanivalóját két csomópont köré sűrítette: a meghozott ítélet és az elviselt ítélet közötti különbséghez, valamint a törvényességi felügyelethez. Kiemelte a börtönök jelenlegi zsúfoltságát, illetve azt, hogy a fogvatartottak számára különös jelentőséggel bírnak a művelődési, képzési, valamint a munkáltatási lehetőségek.

Dr. Saághy Ferenc, a Baranya Megyei Bíróság büntetés-végrehajtási bírója előadásában részletesen ismertette, hogy a bíróságnak milyen szerepe van a büntetőeljárásban, illetve a büntetések végrehajtása során. E feladatok ismertetésén keresztül a jelenlévők megtudhatták, hogy miként kerül a szabadlábon lévő elítélt személy a büntetés-végrehajtási intézetbe, valamint azt, hogy a szabadságvesztés büntetés során milyen feladatok hárulnak a büntetés-végrehajtási bíróra.

Ezután **Volcz Katalin** bv. őrnagy, a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztály Program-szervezési és Foglalkoztatási Osztálya kiemelt főreferense „A letöltő házak és a megyei intézetek tevékenysége a fogvatartottak visszailleszkedésének érdekében” címmel adott tájékoztatást a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó oktatási és képzési programokról.

A Baranya Megyei Bv. Intézet Fogvatartási Ügyek Osztálya főelőadója, **Bencze Béla** bv. főhadnagy részletes történeti áttekintést adott a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó hazai jogszabályokról, s előadásából a konferencia hallgatósága megismerhette az Európai Börtönszabályok legfontosabb ajánlásait,

Ezt követően **Biczó László** bv. ezredes, a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka „A büntetés-végrehajtás feladatai, részben a büntetőeljárás kapcsán, részben a visszailleszkedés elősegítése érdekében” címmel számolt be a pécsi intézetben folyó munkáról. Az előadó előtérbe helyezte az elítéltek társadalomba visszailleszkedését segítő programokat, a nevelői feladatokat, a munkaügyi központ által szervezett rendezvényeket, valamint a családi kötelék fenntartásának fontosságát. Elmondta, hogy a konferencia a fiataloké helyben létesülő regionális büntetés-végrehajtási intézetére figyelemmel is született. Az intézetet várhatóan a jövő évben adják át.

Dr. Személyácz János, a Pécsi Drogambulancia vezetője előadásában a drogfüggők börtönön belüli kezeléséről és a már szabad életben folyó utógondozásról számolt be. Megtudhattuk, hogy a kábítószer-problémában érintett fogvatartottak kábítószer-függőnek vagy problémás szerhasználónak tekinthetők. Az előadás kitért arra is, hogy milyen nehézségek merül(het)nek fel a kábítószer-függőség megállapításakor, s ezzel kapcsolatban a gyakorlatban milyen problémák jelentkez(het)nek. Szó esett a Drogambulancia dolgozóinak a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben folyó munkájáról, a fogvatartottak részére tartott csoportfoglalkozásokról.

A témához szorosan kapcsolódva **Fliegauf Gergely** bv. őrnagy a BVOP Társadalmi Kapcsolatok Főosztály Pályázati Osztálya kiemelt főelőadója tartott előadást „A drog jelenléte a büntetés-végrehajtásban” címmel. Hangsúlyozta a kínálat-, a kereslet- és az ártalomcsökkentés harmóniájának szükségességét. Beszámolt a büntetés-végrehajtás által már megvalósított feladatokról (pl. már 13 intézetben működik drogreprevenációs

részleg), valamint a börtönökben végzett - a fogvatartottak kábítószer-használatát fel-
térképező - szociológiai vizsgálatról.

Dr. Huszár László bv. dandártábornok, a büntetés-végrehajtás országos parancsno-
ka stratégiai, jogi, igazgatási helyettese a szabadult fogvatartottak reszocializációjáról
beszélt. Előadásában elsősorban kérdéseket, kétségeket fogalmazott meg, és lényeges
elemként emelte ki azt, hogy a büntetés-végrehajtás a joghátrány érvényesítésén túl mi-
lyen javító szándékkal lépjen fel, azaz a szabadságvesztés büntetés negatív hatásait mi-
lyen pozitív hatásokkal próbálja ellensúlyozni.

A Baranya Megyei Munkaügyi Központ munkatársa, **Batháriné Tanics Erzsébet**
előadásában beszámolt arról, hogy a Központ a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási
Intézetben - együttműködési megállapodás alapján - 1997 óta végez munkát. Kiemelte
a fogvatartottak részére nyújtott információszolgáltatás fontosságát, különös tekintettel
a szabadulás előtt állókra. Utalt arra, hogy a Munkaügyi Központ kapcsolatának a sza-
badult fogvatartottakkal nem kell, hogy megszűnjön, a Központ a szabadulás után is
nyitott az együttműködésre.

Dr. Wirth Károly, az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segít-
ségnyújtó Szolgálat Baranya Megyei Hivatala vezetője „A pártfogói munka, annak gya-
korlati végrehajtása, tapasztalatai” címmel adott tájékoztatást a pártfogó felügyelői
munkáról, annak sokrétűségéről. Kitért a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Inté-
zetben végzett tevékenységeikre, mely során a pártfogók az intézetben rendszeresen tré-
ninget tartanak a fogvatartottak részére. Szó esett az intézettel közösen benyújtandó pá-
lyázati lehetőségekről is.

Szalay Lajos, a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet református lelkésze
„Az egyház szerepe a büntetés-végrehajtásban” című előadásában hangsúlyozta a fog-
vatartottak lelki gondozásának fontosságát, s beszámolt az intézetben folyó börtön-
pasztorizáció napi gyakorlatáról.

A Pécsi Regionális Munkaerő Fejlesztő és Képző Központ munkatársa, **Bujtor Ist-
ván** a büntetés-végrehajtás keretein belül megvalósítható oktatási lehetőségekről tájé-
koztatta a konferencia résztvevőit. Elmondta, hogy a tavalyi év eredménye kimagasló-
nak értékelhető, hiszen 10 képzést indítottak el. Ezen kívül beszámolt arról is, hogy a
csökkenő anyagi támogatáson kívül az intézeti képzések terén a nyomon követhetőség
hiánya speciálisan jelentkező probléma. Kiemelte, hogy a jövőben a pályázatok tekinté-
tetében a partnerségben jelennek újabb lehetőségek.

Az utolsó előadást **Horváth Márta**, az UWYTA Rehabilitációs és Foglalkoztatási
Kht. képviselője tartotta. A közhasznú társaság 1995-ben a TÁMASZ Alapítvány Pécs
és a UNITED WAY Dél-Dunántúl Alapítvány kezdeményezésére jött létre. Az előadó
részletesen ismertette a Kht. programjait, tevékenységét. Elmondta, hogy cégük nyitott
az új feladatokra, a más szervezetekkel - így például a büntetés-végrehajtással - történő
együttműködésre is.

Biczó László bv. ezredes, a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancs-
noka zárszavában hasznosnak, tartalmasnak ítélte a konferenciát, s jelezte, hogy az in-
tézet további tanácskozás rendezését tervezi a közeljövőben.

Mihály Attila

A nevelési szolgálat megalakulásának sátorajújhelyi tapasztalatai

Érdekesnek ígérkező programra gyűltek össze 2005. augusztus 17-én a Sátorajújhelyi Fegyház és Börtön dolgozói az intézet parancsnoki tárgyalójában, ahol a meghívó értelmében a közel fél évszázada létrehozott nevelési szolgálat helyi tapasztalatairól tartott visszaemlékező előadást három nyugdíjas „bévés” kolléga.

Mindannyian Sátorajújhelyen kezdtek büntetés-végrehajtási pályafutásukat nevelői beosztásban. **Nagy János ny. bv. őrnagy.** 1955-től, míg **Molnár Lajos ny. bv. ezredes** és **Tóth László ny. bv. alezredes** 1957-től látta el szolgálatát az akkori Országos Börtön hivatásos állományában. Nagy János az intézet állományából nevelőként, Molnár Lajos a debreceni intézet parancsnokaként, míg Tóth László az RTF tanáraként került nyugállományba. Annak ellenére, hogy közülük ketten is elköltöztek városunkból, mindhárman örömmel fogadták el az intézetben 1996-tól működő, a börtönüggyel foglalkozó egyesület, az **Eötvös József Klub** meghívását. Nem volt véletlen a témaválasztás és az időzítés sem, hiszen az elhangzottak szervesen kapcsolódnak az intézet centenáriumi évének eseménysorozatához.

Ahhoz, hogy Börtönügyi Szemle olvasói “helyükön tudják kezelni” az eszmecsere témáját, szükséges a múlt összefüggéseit röviden megvilágítanunk.

Talán a legfontosabb momentum és a leginkább ismert tény, hogy a II. világháborút követő politikai berendezkedés a '40-es évek végétől, de főleg a Rákosi rendszer éveitől kezdve odavezetett, hogy a háború előtti, régi büntetés-végrehajtási szakembergárda teljes egészében kicserélődött. Az addig – akár családi örökségként is – továbbvitt szakmai hozzáértés és alázat ezáltal semmivé foszlott, és helyette a szovjet mintájú elnyomó rendszerekre jellemző, megtorló szerepeket is magára vállaló büntetés-végrehajtási szervezet lépett a színre.

A jogi környezet változásában az első és legjelentősebb lépést a Csemegi-kódex egész büntetési rendszerét eltörölő 1950. évi II. törvény jelentette, melynek értelmében – többek között – „az elkövető megjavítása és nevelése” érdekében kellett a büntetést alkalmazni. 1952-ben a Belügyminisztérium alárendeltségébe kerültek a letartóztató intézetek, amelyek tevékenységében elsődlegessé vált a biztonság, a fegyelem fenntartása illetve a fogvatartotti tömegek környéklen, kizsákmányoló munkáltatása.

Balról jobbra: Molnár Lajos, Nagy János, Tóth Lászlóné, Estók József bv. dandártábornok, intézetparancsnok, Tóth László és a cikk szerzője, Mihály Attila

1954 végén, a sztálini büntetőpolitika lassú visszaszorulása időszakában, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán – amely akkor még a Belügyminisztérium épületében működött – 2 fővel megalakult a nevelési csoport, melynek vezetője Mészáros József volt, aki a szakmai tapasztalatok megszerzése terén – íróasztala mellől – igazán csak a gyakorló szakemberekre támaszkodhatott. Nevelők nagyobb létszámban csak egy helyen voltak találhatóak az országban, ez a hely pedig a fiatalkoriak börtöne volt, amely akkor Sátoraljaújhelyen működött.

A fiatalkoriak sátoraljaújhelyi fogvatartásáról 1953-ban született döntés. Ekkor mind a régi törvényszéki épületet – amely a vármegye-rendszer 1950-es megszűnése után határőr-kiképző laktanyaként funkcionált –, mind a fogház épületét kiürítették, majd az átalakítási munkálatok befejeztével a Fiatalkoriak Országos Börtönévé adták át rendeltetésének. Kecskemétről a leány, Ceglédre pedig a fiú fogvatartottakat költöztették át, együtt a személyi állomány tagjaival. Ekkor került intézetünkbe nevelőként Szabó Albert bv. főhadnagy, Opra Lajos bv. hadnagy, Szűcs Lajos bv. alhadnagy és felesége, Szűcs Lajosné bv. alhadnagy, majd Sátoraljaújhelyen csatlakozott hozzájuk Balogh László bv. alhadnagy és Bényei Erzsébet bv. alhadnagy pedagógus is.

Az Országos Parancsnokságon dolgozó két szakember – tapasztalatszerzés céljából – gyakran tett látogatást Sátoraljaújhelyen, ahol a szolgálatukat lelkesen ellátó nevelők segítségével próbáltak új megoldásokat kitalálni a nevelőmunka területén. Így került később országosan bevezetésre – „sátoraljaújhelyi fejlesztésként” – a fogvatartottak egyéni értékelő lapja és a látogató-fogadások kiértékelési rendszere is. A nevelés fokozatosan teret nyert a büntetés-végrehajtás életében, az 1955-ben megjelent Büntetés-végrehajtási Szabályzat a biztonságos őrzés és munkáltatás mellett már a letartóztatottak nevelését is céljának tekintette.

1957. novemberében jelent meg első ízben a „Heti Híradó” című sajtótermék, amelyet a büntetés-végrehajtás nevelő jellegének fokozottabb biztosítása, a fogvatartottak rendszeres tájékoztatása, továbbá a parancsnokok és a nevelőtisztek ez irányú munkájának megkönnyítése érdekében jelentetett meg az Országos Parancsnokság. (Ezt megelőzően – „Tüske” elnevezéssel – működött már egy híradó a Fiatalkoriak Börtönében, ez azonban az új hetilap megjelenésével megszűnt.)

1958-ban az elítéltek munkáltatását korábban irányító Közérdekű Munkák Igazgatóságát (KÖMI) beolvasztották az OP szervezetébe, így a munkáltatást elvileg a büntetés-végrehajtás nevelési eszközrendszerének részévé avatták. Ugyancsak ebben az évben jelent meg az a közös utasítás is, melyben a fogvatartottak kategorizálásáról döntöttek a belügy, az igazságügy és az ügyészség vezetői.

A Bv. Országos Parancsnoka 1958. évi 28. számú parancsában intézkedett a kategorizálások sátoraljaújhelyi végrehajtásáról, melyben a nevelői munka apróbb részletei is megfogalmazódtak, közülük idézünk néhányat:

- Befogadásnál biztosítsák az elítéltek számára a ruházatot, evőeszközöket, tisztálkodási felszereléseket és fekvőhelyet.

* Mészáros József 1957-ben jogi diplomát szerzett, 1958 és 1966 között a BVOP Nevelési Osztályát, majd 1966 és 1982 között az Igazgatási Osztályt vezette. Nyugdíjasként is aktívan dolgozott, s további komoly érdemeket szerzett a bv. jog kodifikációs munkálataiban. Dr. Mészáros József ny. bv. ezredes 1991-től 2001-ben bekövetkezik haláláig a Segítő Kezek BVD Alapítvány elnök tisztét is ellátta. [A szerk.]

- Pontosban vezessék az elítéltek részére biztosított kulturális és sportfelszerelések nyilvántartását, gondoskodjanak azok célszerű felhasználásáról.
- A napirendnek megfelelően osszák ki az elítéltek ételmét, és bonyolítsák le a kiétkeztetést.
- Hetenként tartsák meg az elítéltek fürdetését, borotváltatását, havonta a hajvágást.
- Gondoskodjanak az elítéltek fehérnemű és lepedőcseréjéről, ruházatuk és lábbelijük kicseréléséről és cseréjéről, szükséglet szerint.
- Naponta vizsgálják meg a zárakat biztonsági szempontból, a szándékos és természetes rongálódásokat azonnal javíttassák ki.
- Naponta ellenőrizték a hozzájuk beosztott elítélteket a létszám szerint. Tartsák meg az előírt sétát (reggeli torna), napi zárást, nyitást, zárkarendet és mozgatót.
- Rendszeresen tartanak zárkavizsgálatot. Azokat a tiltott holmikat, amelyeket az elítéltek maguknál tartanak, kobozzák el, és letétjükben helyezték el. Az elítélteket felelősen vonják felelősségre.

Az olvasó számára bizonyára furcsának tűnnek a korabeli elképzelések a nevelés részleteit illetően, azonban az előadók elárulták, hogy a nevelői munkának ez a fajta szélsőséges értelmezése nem volt hosszú életű. Napi munkájuk során rugalmasan próbálták végrehajtani a sokszor kivitelezhetetlennek tűnő feladatokat is, úgy, hogy a háttérben érezhető volt a szakszolgálati ágak rivalizálása, melyek közül a biztonsági szolgálat, a nevelők és a munkáltatásért felelős vállalat ekkor még kereste az egymás melletti tevékenység és az egymást segítő működés összhangját.

A 8/1959. BM-utasítás már egyértelműen meghatározta a büntetés-végrehajtás két fő feladatát: az elítéltek őrzését és nevelését. Rendelkezett a differenciálás, a szigorúbb és enyhébb rezsimű intézetek megteremtésén kívül a fokozatosság követelményéről is. Bevezették az egyéni és csoportos nevelést, a világnézeti és kulturális foglalkozást. A fokozatosság gyakorlati megnyilvánulása volt, hogy a végrehajtásra váró büntetés mértékének csökkenésével emelkedett a látogatás, a levelezés lehetősége; minél közelebb jutott tehát az elítélte a szabaduláshoz, annál gyakrabban teremthetett kapcsolatot hozzátartozóival, a külvilággal.

A fogvatartottak eredményes nevelése érdekében, 1959-ben előbb az Országos Parancsnokságon önálló nevelési osztály, majd az intézetekben az év végéig nevelési szolgálatok jöttek létre. Sátoraljaújhelyen a következő személyekkel kezdte működését a nevelési szolgálat: Molnár Lajos bv. hadnagy, csoportvezető, Szigeti Károly bv. főhadnagy, Balogh László bv. hadnagy, Hubay Miklós bv. hadnagy, Tóth László bv. alhadnagy és Nagy János bv. törzssőrmester.

A 6 fő közül hárman voltak vendégei összejövetelünknek, akik tisztelettel adóztak egykori – ma már többségükben nem élő – munkatársaiknak, valamint azon előzményeknek, amelyek Sátoraljaújhelyen 1954-től 1959-ig, a kezdetektől a nevelési szolgálat megalakulásáig történtek.

1959 nem csupán a nevelési szolgálat megalakulását, hanem az intézet története egy epizódjának lezárását is jelentette Sátoraljaújhelyen: ekkor szállították el intézetünkől a fiatalokú fogvatartottakat, akik előbb Budapestre, majd később, 1963-tól Tökölre kerültek.

Az eszmecsere végeztével megköszöntük előadóinknak, hogy megtisztelték minket látogatásukkal, és jó egészséget kívántunk mindnyájuknak.

Eseménynaptár

(2005. június 1-jétől 2005. szeptember 10-éig)

Június 1.

Dr. Gönczöl Katalin, az IM miniszteri biztosa nyitotta meg az „Adj még egy esélyt!” című kiállítást a veszprémi Helyőrségi Otthonban, amelyet a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben készült dísztagryakból rendeztek. Az intézet 2004-ben jelentős összeget nyert az Országos Bűnmegelőzési Bizottság pályázatán, amelyből különféle képzéseket és szakköröket szerveztek a fogvatartottak részére. Az eseményen részt vett Dr. Bökönyi István bv. vezérőrmagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka, továbbá az intézet személyi állományának nagyobb csoportja.

Június 3.

A pedagógusnap alkalmából ünnepséget tartottak a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán. A miniszteri, illetve országos parancsnoki elismeréseket Katonáné Dr. Borka Katalin IM főcsoportfőnök és Dr. Bökönyi István bv. vezérőrmagy adta át az érintetteknek.

Június 4.

Koszorúzási ünnepséget tartottak a Kalocsai Fegyház és Börtönben a Politikai Elítéltek Közössége által elhelyezett emléktáblánál. A rendezvényen Mádl Dalma asszony emlékezett meg a törvénytelen ségek áldozatairól.

A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben családi rendezvényt szerveztek. A júniális programjában gyermeknap ünnepség és járőrversennyel egyaránt szerepelt.

Június 5.

H. E. Lundsteen dán evangélikus lelkész tartott istentiszteletet a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet bernátkúti alegységében.

Június 7.

Holland bírák tettek látogatást a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. A külföldi delegációt elkísérte vendéglátójuk, Dr. Czene Klára, a Csongrád Megyei Bíróság elnöke, illetve a Szegedi Városi Bíróság és a Szegedi Ítéltábla bírái is.

Június 8.

Mága Zoltán hegedűművész június 8-án a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, június 9-én pedig az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet solti objektumában tartott koncertet.

Június 9.

Dr. Hankó Faragó Miklós, az IM politikai államtitkára látogatást tett a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Június 14.

Dr. Szabó Tamás bv. dandártábornok, tábori püspök meglátogatta a Balassagyarmati Fegyház és Börtönt, illetve az Ipoly Cipőgyár Kft. munkahelyeit.

Június 15.

Lengyel Péter pedagógus-festőművész grafikából nyílt kiállítás a Balassagyarmati Fegyház és Börtön könyvtártermében.

Június 16.

A Bv. Szervezet Oktatási Központja szervezésében rendezték meg a Büntetés-végrehajtási Szervezet 2005. évi kispályás labdarúgó bajnokságát az ORFK Vágóhíd utcai sporttelepén. A bajnokságot a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet csapata nyerte meg.

Június 17.

A Szlovák Köztársaság bírói testületének delegációja tett látogatást a Sopronköhida Fegyház és Börtönben.

Zárkaművészeti kiállítással zárult a május 25-én megnyitott II. Dankó Pista Nyári Fesztivál a Szegedi Fegyház és Börtönben.

Június 21.

A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet szervezésében „Társadalmi összefogás a fogvatartottak visszailleszkedése érdekében” címmel egynapos szakmai konferenciát tartottak Pécsen, a megyei önkormányzat képviselőtestületének dísztermében. A tanácskozáson, amelyen részt vettek Baranya Megye és Pécs Megyei Jogú Város társadalmi szervezetinek képviselői is, a büntetés-végrehajtási szervezet küldöttségét Dr. Huszár László, az országos parancsnok stratégiai, jogi, igazgatási helyettese vezette.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet fogvatartotti kultúrköre „Nyárköszöntő” című műsorát június 21-én az intézet II. objektumában, június 23-án az I. objektumban, június 24-én pedig a III. objektumban adta elő. A június 23-i előadáson részt vett Do-

nát László Ildikó, az Országgyűlés Kisebbségi és Vallásügyi Bizottságának alelnöke, fellépett Delhusa Djon előadóművész.

Június 23.

A Magyar Köztársaság miniszterelnöke – 2005. június 1-jei hatállyal – „központi tiszt” címet adományozott Csóti András bv. dandártábornok főtanácsosnak, az országos parancsnok általános helyettesének és Dr. Müller Anikó Krisztina bv. ezredesnek, a BVOP Jogi Főosztálya vezetőjének.

A „Segítő Kezek” Bv. Dolgozók Alapítványa szervezésében a Szelidi-tónál üdülő gyerekek és kísérőik felkeresték az ópusztaszeri Nemzeti Emlékhelyet, továbbá – a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet jóvoltából – látogatást tettek a kecskeméti Szentgyörgyi Dezső Repülőgépbázison.

Június 24.

Dr. Petrétei József igazságügy-miniszter és Dr. Illés István kabinetfőnök-helyettes látogatást tett a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. Miniszter úr ünnepélyesen átadta a „Baracskai Foglárókért Alapítvány” támogatásával létrehozott klubhelyiséget, szaunát és szoláriumot. Ugyanezen a napon Dr. Petrétei József és kísérete meglátogatta a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet bernátkúti és mélykúti alegységeit is.

Június 28.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet fogvatartotti kultúrköre „Nyárköszöntő” című műsorát június 28-án a Váci Fegyház és Börtönben, június 30-án pedig a Budapesti Fegyház és Börtönben adta elő.

Június 30.

A Semmelweis-nap alkalmából - a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán tartott ünnepség keretében - Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok elismeréseket adott át.

A Bv. Szervezet Oktatási Központja konferenciát szervezett az EQUAL pályázat programja témakörében a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumában. A megbeszélésen részt vettek az IM, a BVOP, valamint a pályázati együttműködésben érintett büntetés-végrehajtási intézet vezetői és munkatársai.

Július 1.

Dr. Petrétei József igazságügy-miniszter, valamint Dr. Harangozó Tamás miniszteri tanácsadó és Dr. Bácsi Zoltán, az Országgyűlés Hivatalának tanácsosa a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott.

Július 6.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet fogvatartotti kultúrköre „Nyárköszöntő” című műsorával az Állampisztasági Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben szerepelt.

Július 7.

A büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a Börtönbeli Droghasználat és Fertőzések Megelőzésének Európai Hálózatával (ENDIPP) közösen a „Nyitottság a falakon belül – a börtönök biztonságossá tétele mindenki számára” címmel nemzetközi kábítószerügyi konferenciát rendezett június 7-9. között a budapesti Corinthia Grand Hotel Royal szállodában. A rendezvény külföldi vendégei július 7-én délelőtt látogatást tettek a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumában, valamint a Fiatalokért Büntetés-végrehajtási Intézetében. A konferencia, amelyen 250 külföldi és magyar szakember vett részt, július 7-én délután Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter nyitó beszédével vette kezdetét.

Július 8.

A Magyar Helsinki Bizottság konferenciát szervezett a készülő büntetés-végrehajtási kódex tervezetének megvitatására a Hotel Astoriában, amelyen – többek között – előadást tartott Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka.

A lengyel büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának – csereüldetés keretében Magyarországon tartózkodó – tagjai a Veszprémi Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogattak.

Július 13.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Dél-Dunántúli Régiójába tartozó intézetek szakmai értekezletet tartottak a Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Július 14.

Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter, valamint Dr. Harangozó Tamás miniszteri tanácsadó látogatást tett a tőkeli Fiatalokért Büntetés-végrehajtási Intézetében, a Bv. Központi Kórházában és a Duna Papír Kft-nél.

Július 15.

A szlovák büntetés-végrehajtás személyi állományának – csereüldetés keretében Magyarországon tartózkodó – tagjai a Veszprémi Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogattak.

Július 21.

Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter, valamint Dr. Harangozó Tamás miniszteri tanácsadó látogatást tett a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, a Márianosztrai Fegyház és Börtönben, a Váci Fegyház és Börtönben, az Ipoly Cípőgyár Kft-nél, a Nosztra Kft-nél, valamint a Duna-Mix Kft-nél.

Büntetés-végrehajtási szakemberekből, bírákból, továbbá a Burgenlandi Szabadul-
takat Támogató Egyesület munkatársaiból álló osztrák delegáció tekintette meg a Sop-
ronköhidaí Fegyház és Börtönt.

Románia magyarországi főkonzulja és alkonzulja a Nagyfai Országos Büntetés-
végrehajtási Intézetbe látogatott, ahol – a román állampolgárságú fogvatartottak részé-
re – meghallgatást tartottak.

Július 28.

Stefan Nozdroviczky, a szlovák BVOP gazdasági főigazgató-helyettese vezette
szlovák delegáció tett látogatást a Baracskai Fegyház és Börtönben.

Az Alföldi Bútorgyárban 1988. július 28-án keletkezett tüzesetben hősi halált halt
Kovács Hegedűs Gábor bv. őrmagy és Szalay Árpád bv. alhadnagy tiszteletére koszorú-
zást tartottak a Szegedi Fegyház és Börtön oszlopcsarnokában elhelyezett emléktáblá-
nál, valamint nevezettek sírjainál.

Augusztus 15.

Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter a 2005. augusztus 15-től december 31-ig
terjedő időszakra – beosztásának meghagyása mellett, mentesítve intézetparancsnoki
feladatainak ellátása alól – megbízta miniszteri biztosnak Csere László Bv. dandártá-
bornokot, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokát.

A Politikai Foglyok Országos Szövetsége koszorúzást tartott a Márianosztrai Fegy-
ház és Börtön falán elhelyezett emléktáblánál a politikai üldözöttek emlékére.

Augusztus 17.

A Magyar Köztársaság elnöke – büntetés-végrehajtási szervezet érdekében kifejtett
tevékenysége elismeréséül – augusztus 20-i hatállyal kinevezte büntetés-végrehajtási
dandártábornokká Halmágyi Gyula Bv. ezredest, a BVOP Titkársága vezetőjét.

Augusztus 18.

Államalapító Szent István királyunk ünnepe alkalmából augusztus 18-án, 19-én és
20-án ünnepi műsorokat, kulturális és egyházi rendezvényeket tartottak a büntetés-vég-
rehajtási intézetekben a fogvatartottak részére.

Augusztus 19.

A nemzeti ünnep alkalmából a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán
központi ünnepséget rendeztek. Az elismeréseket Katonáné Dr. Borka Katalin, az IM
főcsoportfőnöke és Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok adta át a
személyi állomány érintett tagjainak.

Augusztus 22.

A Magyar Köztársaság elnöke az állami ünnep alkalmából a „Magyar Köztársasági
Érdemrend Lovagkeresztje” kitüntetést adományozta Dr. Kiss Katalin bv. ezredesnek,

az IM Bv. Felügyeleti Főosztály főosztályvezető-helyettesének és Dr. Németh Gyula bv. ezredesnek, a BVOP Biztonsági Főosztálya főosztályvezető-helyettesének. A Magyar Köztársaság igazságügy-minisztere főtanácsossá nevezte ki Dr. Estók József bv. dandártábornokot, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön parancsnokát és Dr. Mező László bv. ezredest, a BVOP Személyügyi és Szociális Főosztálya vezetőjének.

Augusztus 26.

A Bács-Kiskun Megyei jogi, igazságügyi, közigazgatási szervezetek, illetve a megyei TIT közös szervezésében megtartották a X. Nyári Jogakadémiát Kecskeméten, amelyen Dr. Petrétei István igazságügy-miniszter a jogalkotás aktuális kérdéseiről tartott előadást. A rendezvényen vészt vett Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok, továbbá a régióba tartozó intézetek, illetve a BVOP munkatársai.

Keresztúti ájtatosságot tartottak a Szegedi Fegyház és Börtönben. A vallási rendezvény részeként Csóti András bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese az igazságügy-miniszter által adományozott „Büntetés-végrehajtás Szolgálatáért Emlékplakett” arany fokozatát adta át Gyulai Endre római katolikus megyéspüspöknek.

A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet anya-gyermek körletén elhelyezett édesanyák gyermekei részére – Kecskemét Megyei Jogú Város anyakönyvvezetője, illetve az intézet lelkésze közreműködésével – névadó ünnepséget rendeztek.

Szeptember 2.

A Váci Fegyház és Börtön fennállásának 150. évfordulója alkalmából a Pest Megyei Önkormányzat Közgyűlése csapatzászlót adományozott az intézetnek. Az ünnepségen részt vett Dr. Kondorosi Ferenc, az IM közigazgatási államtitkára, Katonáné Dr. Borka Katalin, az IM főcsoportfőnöke, Dr. Oros Paulina, Az IM közigazgatási államtitkári hivatalának vezetője, továbbá a kaisheimi, a dubnicai és az illavai büntetés-végrehajtási intézetek küldöttségei. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát Dr. Huszár László bv. dandártábornok, az országos parancsnok stratégiai, jogi, igazgatási helyettese képviselte a rendezvényen.

A szlovák katonai főügyészség delegációja látogatott a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe, a magyar katonai főügyészség munkatársainak kíséretében. A vendégeket Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok tájékoztatta a magyar büntetés-végrehajtás helyzetéről, majd az intézet parancsnoka és az Agrospeciál Kft. ügyvezető igazgatója adott tájékoztatást az intézet, illetve a gazdaság aktuális feladatairól.

Szeptember 3.

Emléktáblát avattak a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben, az intézet Mártírok úti épületének falán az ott 1952-ben és 1953-ban fogvatartott politikai elítélt nők emlékére. A rendezvényen beszédet mondott – többek között – Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok.

Szeptember 5.

A bűnügyi nyilvántartói tevékenység témakörében tartottak szakmai értekezletet a Dél-Alföldi Régió büntetés-végrehajtási intézetei a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Szeptember 6.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat közgyűlése csapatzászlót adományozott a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnek a Büntetés-végrehajtási Szervezet napja alkalmából. A zászlót ünnepélyes állománygyűlésen Tokár István, a Megyei Közgyűlés elnöke adta át, szalaggal ékesítette – többek között – Csóti András bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese.

Szeptember 7.

A BVOP-n tartott, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Napja alkalmából rendezett ünnepségen a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka negyvenöt főt részesített különböző szintű elismerésben. Ugyanezen alkalomból a büntetés-végrehajtási intézetek és gazdálkodó szervezetek vezetői – helyi ünnepségek keretében – kiváló munkát végzett beosztottjaik számára elismeréseket és jutalmakat adtak át.

A Magyar Köztársaság igazságügy-minisztere - a Büntetés-végrehajtási Szervezet Napja alkalmából - főtanácsossá nevezte ki Pásztor András bv. ezredest, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokát és Szécsi István bv. ezredest, a BVOP Védelmi Főosztálya vezetőjét.

A börtönlelkészi szolgálat megalakulásának 5. évfordulója alkalmából a büntetés-végrehajtási intézetekben tevékenykedő református lelkészek tartottak értekezletet a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. A szakmai találkozón részt vett Dr. Bogárfi Szabó István, a Dunamelléki Református Egyházközség püspöke is.

Szeptember 8.

A szlovák büntetés-végrehajtás parancsnoki kollégiumának Oto Lobodaš tábornok vezette delegációja látogatást tett a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektu-

mában, a szlovák vendégek előző nap a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogattak.

Az izraeli büntetés-végrehajtás Yaakov Ganot altábornagy vezette delegációja meglátogatta a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetet.

Szeptember 9.

A Somogy Megyei Önkormányzat Közgyűlése csapatszázlót adományozott a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnek az intézet alapkövetételének 100. évfordulója alkalmából. A zászlót Dr. Gyenesei István, a Közgyűlés elnöke adta át, szalaggal ékesítette – többek között – Szita Károly, Kaposvár Megyei Jogi Város polgármestere, megáldották a történelmi egyházak képviselői. Az

átadási ünnepségen megjelent Dr. Kondorosi Ferenc, az IM közigazgatási államtitkára. A meghívott vendégek között volt az Oto Lobodaš tábornok vezette szlovák, illetve a Yaakov Ganot altábornagy vezette izraeli büntetés-végrehajtási delegáció.

Szeptember 10.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet 10. Szent Adorján-napi központi ünnepségét az Ügyvédi Kamara székházának dísztermében tartották meg. A rendezvényen ismertették az igazság-ügyminiszter ünnepi parancsát, ezt követően Dr. Petrétai József igazság-ügyminiszter és Dr. Bökönyi István bv. vezérőrnagy, országos parancsnok elismeréseket és jutalmakat adott át.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet személyi állománya és családtagjaik az ORFK Rendészeti Szervek Kiképző Központja Vágóhid utcai objektumában ünnepelték meg a 10. Szent Adorján-napot. A nagy sikerű központi sport- és kulturális rendezvényen közel háromezren vettek részt.

Összeállította D.F.I.

Dr. Lőrincz József

Nils Christie új könyvéről

(Büntetésipar. A nyugati stílusú gulagok felé. Osiris Kiadó, 2004.)

Európa élő lelkiismeretének egyik képviselője *Nils Christie*, újból hallatta hangját. Ezúttal másodszor jutott el a jeles norvég kriminológus vészkiáltása a magyar olvasókhoz; először az 1991-ben megjelent „A fájdalom korlátai” című művével, amelyben azt fejtette, hogy a büntetésben megnyilvánuló erőszak csak a társadalom tehetetlenségét fejezi ki. Álláspontjával már akkor gondolkodoba ejtette vájt fülű olvasóit. A rendszerváltók akkor, Christie munkásságának nyomvonalában humanizálták és a büntetőhatalom túlsúlyától mentesítették a hazai büntetésiszabást és szankciórendszert.

A most megjelent munka újabb, valós veszélyre hívja fel a figyelmet: az egyre terjeszkedő, megkeményedő büntetőpolitika nyugati stílusú gulagokat hozhat létre, megfosztva ezzel régióinkat azoktól a humanizációs tendenciáktól, amelyeket fél évszázada – súlyos és megrázó történelmi tapasztalatok árán – alakított ki a haladó világ.

Christie a veszély realitását és nagyságát a különböző társadalmi erőknek és tényezőknek azonos érdekeken alapuló szövetségében, egymásrautaltságában látja. A tragédia három főszereplője: a bűnözéstől növekvő rettegésben élő lakosság, az ebből tőkét kovácsoló politikusok és a nagy üzlet reményében mozgósított nagyvállalkozói szféra, amely a nyugati világ két vezető államának, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság színpadán már színre lépett.

A kriminológus figyelmeztet: az expanzionista börtönpolitika éppen a fenti szövetség természete, ereje folytán nehezen megállítható és következményei kiszámíthatatlannak. Az Egyesült Államokban több, mint hatmillió fő, a teljes felnőtt népesség mintegy 3%-a áll valamilyen büntetési intézkedés alatt, közülük 2,2 millió a börtönlakosság létszáma. A börtön hagyományos funkciója itt új dimenziót kapott: a szociálisan marginális rétegek elkülönítését és felügyeletét, valamint a munkanélküliség csökkentését látja el a munkanélküliek bezárásával és a börtöniparhoz kapcsolódó új munkahelyek teremtésével.

Christie szerint a piacgazdaság uralja a világot, így a büntetőpolitikában is háttérbe szorulnak a racionalitás és a hasznosság fogalmai. A magántőke szinte kontroll nélkül terjeszkedik ezekben az államokban: becslült adatok szerint az Egyesült Államokban már csaknem 400 ezer embert tartanak privát intézetekben. A közreműködő multinacionális cégek (közülük a piacvezető a Corrections Corporations of America) nem csupán börtönök építésével, hanem magán- és állami intézmények részére biztonsági berende-

zések gyártásával foglalkoznak, reklámkampányukban – amelyben az állampolgár ingtag személyi biztonságára, áldozattá válásának esélyére építenek – részt vesz a média és a politika is.

Merre megy majd a világ, merre Európa (és merre Magyarország)? Ezeket a kérdéseket teszi fel a mű. Választ a következő évek ma még nehezen kifürkészhető gazdasági, politikai változásaival kapunk. Csaknem bizonyos, hogy Európa sem tudja kivonni magát a főképpen migrációs és drogbűnözés kedvezőtlen hatásai miatt erősödő neokonzervatív és neorepresszív büntetőpolitikai tendenciák alól.

Reményteljes, hogy földrésziünkön már érzékelhető az ellenirányú folyamatok megindulása, a neoliberais értérendszerű kriminálpolitika térhódítása. Kérdés, hogy a döntéshozók a következő években mi mellett teszik le a voksukat. Christie – akinek véleményére eddig nem csupán a tudomány, de a döntéshozók is felfigyeltek – mindenestre már letette a voksát: soha többé gulagokat.

Ajánló

A Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. története. Baracska. Baracskai Országos Bv. Intézet. 2003. 105 oldal. Ár nélkül.

A Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet létrejöttének 50. évfordulójára készült kiadvány együtt tárgyalja az intézet és a kft. történetét, hiszen az külön-külön nem is lenne lehetséges. Az intézet elődjének alapítására 1953. március 1-jén került sor Bv. Munkahely Parancsnokság Baracska néven, az elítéltek munkáltatását biztosító gazdaságot – a mai kft. elődjét – szintén ezeitől alapították meg KÖMI-203. sz. Annamajori Célgazdaság elnevezéssel.

Az intézet, illetve a kft. történetét tárgyaló rész – amelyet Mészáros Lajos ny. bv. alezredes írt – lényegre törő tömörséggel foglalja össze a legfontosabb történeteket, s fontos adatokkal szolgál a személyi állomány alakulására vonatkozóan is. Ezt követően gazdag képanyag idézi fel a múlt és a közelmúlt eseményeit. Ezután érdekes térkép-vázlatok következnek a könyvben, amelyek a különböző körleteket, s azok változásait mutatják be. A kötet végén az 1988. augusztus 1-jei keltezésű, „Az elítélt önkormányzat szervezeti működési szabályzata” című dokumentummal ismerkedhet meg az olvasó. Mint ismeretes: a nyolcvanas években kibontakozott elítélt önkormányzati rendszer, amely nagy hatással volt a magyar büntetés-végrehajtás akkori rendszerére, először Baracskán jött létre.

A Kuchta Attila bv. alezredes és Szeidl Tamás bv. százados által szerkesztett kiadvány méltó módon állít emléket az ötvenéves jubileumnak, továbbá informatívan, adatokban gazdagon dolgozza fel a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. eddigi történetét.

Emlékkönyv a kecskeméti büntetés-végrehajtási intézet fennállásának centenáriuma. Összeállította: dr. Lőrincz József. Kecskemét. Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet. 204. 72 oldal. Ár nélkül.

A kiadvány a Kecskeméten 1904-ben felavatott Királyi Törvényházzal egy építészeti egységben létesített Királyi Törvényházi Fogház megalakulásának és évszázados fennállásának állít emléket, ugyanakkor kellő módon jeleníti meg az intézet mai életét is.

A könyv tartalma három fő részre tagolódik. A kötetet összeállító dr. Lőrincz József előszavát követő első rész a Királyi Törvényházi Fogház előzményeire, a Kiskun Kerület tömlőcére és börtönére tekint vissza. A második rész a Kecskeméti Királyi Fogház létrehozásának történetét dolgozza fel – korabeli szemelvények segítségével. „Az Európai Unió kapujában” című harmadik rész pedig a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet elmúlt tizenöt évét állítja az olvasó elé.

A könyv részletesen mutatja be az intézet II. számú egysége létrejöttének körülményeit és az intézet napjainkra kialakult bonyolult feladatrendszerét. (Az intézet I. sz. egysége „hagyományos” megyei ház, a II. sz. egységben található a – félig nyitott – B-C körlet, a Fiatakorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete és az Anya-gyermekek részleg.)

Tüske János bv. ezredes, intézetparancsnok utószavát követően színes képek elevenítik fel az intézet múltját és jelenét.

A kiadvány – amelynek összeállításban Csapó József, Gaál Béla, Idzig Zoltán, Széc-sényi László és Zsigárdi Béláné működött közre – kiválóan teljesíti kettős szerepét: azt, hogy reprezentatív legyen és azt, hogy minél több információt nyújtson.

Haller József: Miért agresszív az ember? Bp. Osiris Kiadó. 2005. 126 oldal. 2480 Ft

A szerző szerint az agresszivitást három különböző irányból szokás megközelíteni, és minden megközelítés más-más tudományág hatáskörébe utalja a megoldást.

Az első szerint az agresszivitásért nem az egyén, hanem a társadalom felelős, mert eltorzítja tagjainak személyiségét. Ez a megközelítés az oknyomozás feladatát a szociológia és pszichológia hatáskörébe utalja. A második azt vallja, hogy az ember azért folyamodik erőszakhoz (agresszióhoz), hogy tisztességtelen előnyökhöz jusson másokkal szemben. Ebben a megközelítésben az agresszió a jogtudomány hatáskörébe tartozik, és megfékezése a bűnüldözés feladata. A harmadik vélekedés szerint az agresszivitás idegrendszeri zavarokra vezethető vissza. Ebben a megközelítésben az agresszió orvosi problémává válik, amelyre gyógyszerrel kell szedni.

A könyv mindhárom megközelítés mellett és ellen hoz fel érveket, ezáltal mintegy komplexen vizsgálja az agressziót.

A bevezető fejezetet követő anyagrész arra a kérdésre keresi a választ, hogy: Mikor és hogyan agresszív az ember? A harmadik fejezet az agresszió okait tekinti át, a negyedik az agresszió gyógyítását tárgyalja. A kötet zárszavában a szerző leszögezi, hogy bármennyire is nehéz az agresszió kezelése, foglalkoznunk kell vele, hiszen a társadalom működése, közérzetünk és egészségünk semmitől sem függ olyan mértékben, mint éppen az agressziótól.

A kiadvány magas szintű ismeretbővítést nyújt olvasóinak – oly módon olvasmányos, hogy közben tudományos jellegét is megőrzi.

Intravénás droghasználat és közegészségügy. Szerkesztette Csernus Eszter, Dénes Balázs. Bp. Társaság a Szabadságjogokért. 2004. 223 oldal. (TASZ Drogpolitikai Füzetek 6. szám.) Ár nélkül.

A WHO jelentései szerint a HIV/AIDS járvány immáron negyedik hulláma rohamosan terjed a volt Szovjetunió tagállamaiban, mindeközben Nyugat-Európában a hepatitis C vírusok terjedése okoz aggodalmat. Mindkét esetben az intravénás droghasználók jelentik a leginkább veszélyeztetett réteget.

Jelen kötet az intravénás drogfogyasztás és az azzal régióinkban sajnálatos módon együtt járó fertőző betegségek kapcsolatát igyekszik feltárni – hangsúlyozva mind az emberi jogi, mind az ártalomcsökkentő szemlélet fontosságát.

A fentiek szellemében a könyv első két fejezete a hepatitis C járványt és a HIV/AIDS járványveszélyt vizsgálja a hazai intravénás drogfogyasztók körében, illetve azt elemzi, mennyiben felel meg a jelenleg Magyarországon rendelkezésre álló HIV

és hepatitisz szűrőhálózat a modern közegészségügyi szemlélet által megkívántaknak. A harmadik fejezet a hepatitisz C fertőzöttek helyzetét mutatja be.

A negyedik fejezet a „Drog és HIV/AIDS a büntetés-végrehajtásban” címet viseli, amely részben nemzetközi kitekintést nyújt, részben pedig a hazai büntetés-végrehajtás keretein belül vizsgálja a drogkérdés jogi szabályozását és gyakorlatát. E fejezet több problémát is felvet, és ajánlásokat is megfogalmaz.

A kötet utószava szerint a hazai, kedvező képet mutató HIV-helyzet „nem átgondolt és magalapozott intézkedések eredménye, hanem csupán egy szerencsés állapot – mely azonban elképzelhetetlenül rövid idő alatt fordulhat rosszra, sőt tragikusra”.

Kriminológiai tanulmányok 42. Szerkesztette dr. Irk Ferenc. Bp. Országos Kriminológiai Intézet. 2005. 387 oldal. Ár nélkül.

Az Országos Kriminológiai Intézet (továbbiakban OKRI) évente megjelenő tanulmánykötetében ezúttal nem szerepel olyan tanulmány, amely a büntetés-végrehajtást közvetlenül érintené, a kiadványban szereplő témák azonban ezúttal is rendkívül érdekesek.

Az OKRI igazgatója, a kötetet szerkesztő dr. Irk Ferenc előszavát követően a könyv első részében azok a tanulmányok szerepelnek, amelyek az *Áldozatok és vélemények* elnevezésű projekt számára készültek. Ezekre – terjedelmi okokból – az Ajánló nem ér ki.

A második rész az elmúlt másfél évtized jellemző bűncselekményszakjait állítja középpontba. Fehér Lenke az illegális migráció, embercsempészet, emberkereskedelem kérdéskörét járja körül. Windt Szandra az illegális bevándorlás dél-európai jellemzőiről ír. Parti Katalin az e-bűnözést, Tilki Katalin a környezetvédelmi szabálysértéseket választotta tanulmánya témájaként. Fülöp Ágnes és Nagy Emese a fiatalok büntetőjogában fellelhető új törekvésekkel, Bolyky Orsolya és Sárkány Eszter pedig a bűnelkövetővé vált fiatalok családi hátterével, gyermekkorai problémáival foglalkozik. Gyurkó Szilvia tanulmánya a helyreállító igazságszolgáltatási technikák alkalmazásának – a családon belüli erőszak eseteiben alkalmazható – lehetőségeit vizsgálja. Kiss Anna dolgozata az ún. adhéziós eljárásnak a büntetőeljárásban betöltött szerepét mutatja be.

A bűnügyi tudományok iránt érdeklődő szakmai közönség érdeklődésére az OKRI legújabb évkönyve – a korábbi évek kiadványaihoz hasonlóan – méltán számíthat.

Zrinszky László: Neveléstudomány. Bp. Műszaki Kiadó. 2002. 336 oldal. (Pedagógus könyvek sorozat) 2930 Ft.

A kötet szerzője a neveléstudomány doktora, az ELTE Neveléstudományi Intézetének, valamint a Pécsi Tudományegyetem és az egri Eszterházy Károly Főiskola oktatója. Kutatási területei – a neveléstudományon kívül – az andragógia és a kommunikációelmélet pedagógiai alkalmazásai.

A könyv két fő részre oszlik. Az első rész – amely az *Általános neveléstudomány* címet viseli – viszonylag elvontabb síkon mozog, de bizonyos esetekben a nevelés konkrét, aktuális kérdéseire is kitér. A második – nagyobb – rész, a *Differenciális nevelés-*

mélet elsősorban a nevelés tartalmi elágazásaival, csomópontjaival foglalkozik. Ugyanitt esik szó – részben a tartalmakhoz csatolva, részben önállóan – a nevelési módszerekről, az ezektől alig elválasztható nevelési kommunikációról, valamint a nevelés eredményességének meghatározásáról is.

A kiadvány több egyetemen és főiskolán vizsgaanyag. Magában foglalja mindazokat a neveléstudományi témákat, amelyek a legtöbb tanárképző intézmény programjában és vizsgakövetelményében szerepelnek. A hallgatók, a tanárjelöltek jobb felkészülését segíti, hogy a fejezeteket ún. problémafelvető kérdések vezetik be, illetve az adott témára utaló kérdések és feladatok zárják.

A kiválóan szerkesztett, a neveléstudomány legelvonatkozó témáit is olvasmányosan és gyakorlat-közelien tárgyaló könyvet bőséges irodalomjegyzék, név- és tárgymutató egészíti ki.

Deák Ferenc István

*(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság
Szakkönyvtára legújabb szerzeményeiből)*

PRISON REVIEW

Professional and scientific bulletin of the Hungarian Prison Service

*Appears quarterly * Volume 24, Number 3*

CONTENTS

INTERNATIONAL CONFERENCE

1 Opening speech of Dr. Petrétei József, Minister of Justice

5 Summary of the international conference

REGIONS

11 Conference entitled „The operation of the special regimes in the region”

13 R. Grabicza: The characteristics of the operation of the Állampuszta National Prison

18 A. Simon: The Provisional Group in Szeged

20 Z. Dani: The drug-free unit of the Szeged Strict and Medium Regime Prison

23 L. Baltás: Classification among female prisoners

28 Dr. Á. Benkő: Unit of chronic aftercare in Nagykőrös

30 A. Ádám: About the Unit II of the Kecskemét Prison

WORKSHOP

37 Dr. A. Szűcs: The rights and obligations of the pre-trial prisoners

45 Dr. A. Albert: The catastrophe risk of the prisons

71 B.-né Zsigárdi: About the functioning of the prisoner informatics cabinet

OUTLOOK

77 Dr. F. Nagy: About the distribution of the prisoner rate in the EU

85 V. Ladencsics – Zs. Bereczki: The treatment of the prisoners who committed sexual crimes...

95 Dr. K. Király: News from the prison world

IN BRIEF

99 K. Volcz: Conference in Pécs

102 A. Mihály: The foundation of the education service in Sátoraljaújhely

105 Calendar of events

BOOKSHELF

113 Dr. J. Lőrincz: About the book of Niels Christie

115 Reference

JUSTIZVOLLZUGS-RUNDSCHAU

Fach- und Wissenschaftliche Zeitschrift des ungarischen Justizvollzugs

Erscheint vierteljährlich * Dritter Band des Vierundzwanzigsten Jahrgangs

INHALT

INTERNATIONALE KONFERENZ

1 Eröffnungsrede des Ministers für Justiz Dr. József Petrétei

5 Inhaltliche Zusammenfassung der Konferenz

REGIONEN

11 Konferenz über „Die Funktion der speziellen Regime“

13 R. Grabicza: Die Charakteristika der Funktion der Justizvollzugsanstalt

18 A. Simon: Vorbereitungsgruppe zur Freilassung in Szeged

20 Z. Dani: Die Drogenfreie Abteilung in Szeged

23 L. Baltás: Klassifikation unter weiblichen Gefangenen

28 Dr. Á. Benkő: Chronische Nachpflege-Abteilung in Nagyfa

30 A. Ádám: Über die zweite Einheit der Justizvollzugsanstalt in Kecskemét

WORKSHOP

37 Dr. A. Szűcs: Über die Geltung der Rechte und Pflichten der Untersuchungs-Häftlinge

45 Dr. A. Albert: Über die Katastrophengefahr der Justizvollzugsanstalten

71 B.-né Zsigárdi: Über die Funktion der Informatikkabinetts der Gefangenen ...

AUSBLICK

77 Dr. F. Nagy: Über die Veränderung der Gefangenenrate in den Ländern der Europäischen Union

85 V. Ladencsics – ZS. Bereczki: Die Behandlung der Sexualtäter in den Gefängnissen...

95 Dr. K. Király: Nachrichten aus der Gefängniswelt

IM KURZEM

99 K. Volcz: Konferenz in Fünfkirchen

102 A. Mihály: Die Gründung des Erziehungsdienstes in Sátorajájhely

105 Kalender

BÜCHERREGAL

113 Dr. J. Lőrincz: Über das neue Buch von Niels Christie

115 Empfehlung

TARTALOM

NEMZETKÖZI KONFERENCIA

1 „A lehetőségek feltárása – a börtönök biztonságossá tétele mindenki számára” című nemzetközi konferencia. Dr. Petrétai József igazságügy-miniszter megnyitó előadása

5 A nemzetközi konferencia tartalmi összefoglalója

RÉGIÓK

11 A „Speciális rezsimok működése a régióban” című konferencia

13 Grabicza Róbert: Az Állam-pusztai Országos Bv. Intézet működésének sajátosságai

18 Simon Attila: Az Átmeneti Csoport Szegeden

20 Dani Zita: A Szegedi Fegyház és Börtön kábítószer-prevenációs körlete

23 Baltás László: Klasszifikáció a női fogvatartottak körében

28 Dr. Benkő Árpád: Krónikus utókezelő részleg Nagyfán

30 Ádám Attila: A kecskeméti bv. intézet II. egységéről

MŰHELY

37 Dr. Szűcs András: Az előzetesen letartóztatottak jogainak és kötelezettségeinek érvényesülése

45 Dr. Albert Albert: A büntetés-végrehajtási intézetek katasztrófa-veszélyeztetettsége

71 Zsigárdi Béláné: A fogvatartotti informatikai kabinetek működéséről...

KITEKINTÉS

77 Dr. Nagy Ferenc: Az európai uniós országok fogvatartotti rátájának alakulásáról

85 Ladencsics Virág – Bereczki Zsolt: A szexuális bűnelkövetők börtönbeli kezelése Nyugat-Európában és Kanadában

95 Dr. Király Klára: Hírek a börtönvilágból

RÖVIDEN

99 Volcz Katalin: Konferencia Pécsen

102 Mihály Attila: A nevelési szolgálat megalakulása Sátoraljaújhelyen

105 Eseménynaptár

KÖNYVESPOLC

113 Dr. Lörincz József: Niels Christie új könyvéről

115 Ajánló

Szent Ádorján-nap 2005

